

1. ÚVOD

Ze zprávy Ministerstva zemědělství České republiky (2016) o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2015 vyplývá, že každý z obyvatel v České republice v tomto roce navštívil les přístupný veřejnosti (tedy bez lesů ve správě Ministerstva obrany České republiky a některých dalších území) průměrně 22,1krát, průměrná návštěvnost jednoho hektaru lesní půdy za rok činila 86,5 návštěv. Při statisticky vykázaném celkovém počtu obyvatel České republiky 10.553.800 (Český statistický úřad 2016) lze konstatovat, že do lesa v roce 2015 vstoupilo více než 217 miliónů návštěvníků.

Takto vysoký počet návštěvníků lze beze sporu přičíst mimo jiné skutečnosti, že lesy na území České republiky jsou, až na výjimky, ze zákona veřejně přístupné. Dle ustanovení § 19 odstavec (1) zákona č. 289/1995 Sb. o lesích (dále též jen „lesní zákon“) totiž mimo jiné platí, že: *Každý má právo vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí, sbírat tam pro vlastní potřebu lesní plody a suchou na zemi ležící klest.* Toto ustanovení představuje veřejnoprávní omezení vlastnického práva vlastníka lesa a znemožňuje mu užívat předmět jeho vlastnictví výlučně, popřípadě společně pouze s osobami, kterým k tomu vlastník dal svůj souhlas.

S volným vstupem osob do lesů jsou pro vlastníky lesa spojeny četné negativní dopady. Pohybující se návštěvníci, ať již pěší, cyklisté či jezdci na koních, zanechávají za sebou v lesích odpadky, hutní půdu, narušují půdní povrch a působí na tento erozivně, poškozují samotné porosty sešlapáváním zmlazení, poškozováním dřevin a úmyslnými i neúmyslnými požáry, plaší zvěř a v neposlední řadě vlastníkovi komplikují provádění lesních prací. Bez významu není ani psychologický aspekt: omezená vláda nad svým vlastnictvím a ztráta pocitu soukromí na vlastních soukromých pozemcích. Tato omezení vlastnického práva k lesům však mají na území dnešní České republiky dlouholetou tradici a v současnosti nejsou ze strany vlastníků a správců lesa nikterak vážněji rozporována.

Nejpozději od 28. února 2013 však vlastníci a správci lesa musí počítat s dalším pro ně nepříjemným důsledkem volného pohybu osob v lesích. Tohoto dne totiž Nejvyšší soud České republiky (dále též jen „Nejvyšší soud“) vynesl rozsudek spisové značky 25 Cdo 2819/2011, ve kterém dovedl plnou právní odpovědnost zákonem povolaného správce lesa za zranění, které v důsledku pádu části stromu utrpěla cyklistka projíždějící lesem po značené cyklotrase. Správce lesa se v tomto případě

neubráníl žalovanému nároku ani odkazem na tu část shora citovaného ustanovení § 19 lesního zákona, která charakterizuje právo na vstup do lesa jako právo vstupovat do lesa **na vlastní nebezpečí**, ani odkazem na skutečnost, že k pádu stromu došlo na území přírodní rezervace, kde porosty měly být dle schváleného lesního hospodářského plánu a plánu péče **ponechány bez zásahu**.

Porušení právní povinnosti na straně správce lesa a jeho odpovědnost za vzniklou škodu Nejvyšší soud ve zmiňovaném případě vyvodil z aplikace příslušných ustanovení zákona č. 40/1964 Sb. občanského zákoníku (dále též jen „původní občanský zákoník“), který však k 31. prosinci 2013 pozbyl platnosti. S účinností od 1. ledna 2014 byl původní občanský zákoník nahrazen zákonem č. 89/2012 Sb. občanským zákoníkem (dále též jen „nový občanský zákoník“), jenž generální preventivní povinnost a povinnost nahradit škodu definuje poněkud odlišně.

Cílem této práce je posouzení aplikovatelnosti dosavadní judikatury soudů ve věcech odpovědnosti za škodu vzniklou v souvislosti s porušením tzv. generální prevence na aktuálně platná a účinná ustanovení nového občanského zákoníku, a to jednak ve vztahu ke škodám vznikajícím návštěvníkům lesa při jejich pobytu v lese, jednak ve vztahu ke škodám vznikajícím vlastníkům nemovitostí nacházejících se v bezprostřední blízkosti lesa. Součástí práce je de lege lata konkretizace preventivních povinností vlastníka lesa a de lege ferenda návrh změny platné právní úpravy směřující k posílení právního postavení vlastníka lesa.

Zvolená **metodika práce** je postavena na detailním seznámení se s dostupnou odbornou literaturou (knižní i časopiseckou), předchozí i platnou legislativou a zejména soudní judikaturou, které se týkají témat obecného užívání lesa, práv a povinností vlastníků nemovitostí nacházejících se v bezprostřední blízkosti lesa, odpovědnosti za škodu způsobenou porušením právní povinnosti, právní povinnosti generální prevence a dělené zodpovědnosti při účasti poškozeného na vzniku škody. Uvedené informační zdroje byly autorem zpracovány **metodou analýzy a komparace**, získané poznatky posléze **metodou syntézy** zpracovány ve vlastním textu práce.

Důležitá je zvolena **struktura práce**, která čtenáře postupně seznamuje s významem judikatury Nejvyššího soudu, s právní úpravou obecného užívání lesů a ochrany nemovitostí nacházejících se v bezprostřední blízkosti lesa, s právní úpravou generální prevence a náhrady škody způsobené porušením právní povinnosti dle občanského zákoníku účinného do 31. prosince 2013, s relevantní judikaturou Nejvyššího soudu a z ní vyplývajících obecných závěrů ohledně rozsahu preventivních

povinností vlastníka lesa. Následuje seznámení s právní úpravou generální prevence a náhrady škody způsobené porušením zákonné povinnosti dle občanského zákoníku účinného od 1. ledna 2014 a její komparace s právní úpravou původní, a seznámení s novelou zákona o ochraně přírody a krajiny. Z učiněných zjištění pak autor vyvozuje závěry ohledně použitelnosti dosavadní judikatury na nový právní stav, sestavuje pro vlastníky lesa vlastní doporučení týkající se plnění preventivních povinností a navrhuje změny platné právní úpravy směřující k posílení právního postavení vlastníka lesa. Učiněné závěry autor v diskuzi konfrontuje s dostupnými názory jiných autorů. V závěru pak autor seznamuje s přístupem jednotlivých vybraných vlastníků a správců lesa na území České republiky.

Jednotlivé kapitoly jsou na příslušných místech doplněny citacemi právních předpisů, relevantní judikatury a názory jiných autorů, popřípadě veřejně dostupnými či autorem vyžádanými informacemi vztahujícími se na probíranou materii.

2. VÝZNAM JUDIKATURY NEJVYŠŠÍHO SOUDU

Hned v úvodu je potřeba vysvětlit, proč by jedno (či několik) rozhodnutí Nejvyššího soudu vydaných v konkrétní jednotlivé právní věci, mělo vzbuzovat zájem a pozornost širokého okruhu vlastníků a správců lesů.

Tématika náhrady škody patří v rámci právního řádu České republiky do oblasti práva soukromého. Dle ustanovení § 7 odstavec (1) zákona č. 99/1963 Sb. občanského soudního řádu (dále též jen „občanský soudní řád“) platí, že: *V občanském soudním řízení projednávají a rozhodují soudy spory a jiné právní věci, které vyplývají z poměrů soukromého práva, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány. Z tohoto ustanovení bez jakékoliv pochybnosti vyplývá pravomoc obecných soudů České republiky rozhodovat spory o nárocích na náhradu škody uplatněné příslušnou soudní žalobou, a to subjektem, který se cítí být poškozen (žalobcem), vůči subjektu, kterého žalobce shledává odpovědným za jemu vzniklou škodu (žalovanému). U tohoto typu soudního řízení (občanské soudní řízení, popřípadě civilní soudní řízení) dle ustanovení § 159a občanského soudního řádu platí, že: *Nestanoví-li zákon jinak, je výrok pravomocného rozsudku závazný jen pro účastníky řízení.* Tato zásada plně koresponduje se skutečností, že v takovém soudním řízení jsou posuzovány a řešeny toliko relativní právní vztahy působící výhradně mezi účastníky řízení a toliko tito účastníci řízení mohli svou procesní aktivitou v rámci řízení (zejména formulací vlastních skutkových tvrzení a návrhem jednotlivých důkazních prostředků či jiných procesních návrhů) mít vliv na konečné rozhodnutí soudu. Jakýkoliv konkrétní právní dopad takto vydaného soudního rozhodnutí (individuálního právního aktu) do sféry jiného subjektu než účastníka řízení je tak vyloučen. Současně je možné konstatovat, že na rozdíl od právních systémů anglosaského práva (Velká Británie, USA, Irsko, Kanada...) individuální právní akt (civilněprávní rozhodnutí soudu v konkrétní právní věci) v systému českého procesního práva nemá normativní povahu a nezavazuje soudy aplikovat právní závěry, k nimž dospěly v původním individuálním rozhodnutí, na jiné, svou povahou obdobné právní spory. Jinými slovy, v systému českého procesního práva soudy mají povinnost na jimi zjištěný skutkový stav aplikovat na věc dopadající hmotněprávní normy a činit své vlastní právní závěry vztahující se opět výlučně k posuzovanému sporu. Tyto zásady jsou však v soudní praxi mnohdy dodržovány toliko formálně.*

Dle ustanovení § 1 zákona č. 6/2002 Sb. o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (dále též jen „zákon o soudech a soudcích“) *soudnictví v České republice vykonávají nezávislé soudy*. Dle ustanovení § 8 zákona o soudech a soudcích jsou jednotlivé soudy součástí tzv. *soustavy soudů, kterou tvoří Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní soudy, krajské soudy a okresní soudy*. Pomineme-li Nejvyšší správní soud, jehož pravomoc se vztahuje toliko na soudní přezkum rozhodnutí státních orgánů vydaných ve správním řízení (oblast práva veřejného), tvoří soustavu soudů s kompetencí rozhodovat soudní spory vyplývající z poměrů soukromého práva Nejvyšší soud, vrchní soudy, krajské soudy a soudy okresní (seřazeno odshora dolů, od nejvyššího soudu směrem k nejnižšímu). Zákonem stanovená pravidla, která určují, který konkrétní soud je kompetentní k vedení konkrétního soudního řízení, dále vymezují tzv. **příslušnost soudu**. V rámci občanského soudního řízení sporného (tedy tam, kde je předmětem řízení soukromoprávní spor mezi účastníky takového řízení) rozlišujeme příslušnost soudů věcnou, funkční a místní. **Věcná příslušnost** vymezuje druh soudu, do jehož působnosti spadá vedení soudního řízení v prvním stupni. Vymezení věcné příslušnosti soudů obsahují ustanovení § 9 a § 9a občanského soudního řádu, která definují jednotlivé typy sporů, k jejichž řešení jsou kompetentní jednotlivé druhy soudů. **Funkční příslušnost** odpovídá hierarchickému uspořádání soustavy soudů a definuje konkrétní stupeň soudu, který je příslušný v jednotlivých instancích soudního procesu. Vymezení funkční příslušnosti nalezneme v ustanoveních § 9, § 10 a § 10a občanského soudního řádu a v tomto směru rozlišujeme soudy první instance, soudy odvolací (soudy druhé instance) a soud dovolací. Pro funkční příslušnost soudu je mimo jiné typické, že mezi jednotlivými stupni soudů existují vztahy nadřízenosti a podřízenosti, projevující se zejména v případech kasačních rozhodnutí nadřízených soudů (rozhodnutí, kterým nadřízený soud v rámci podaného opravného prostředku ruší rozhodnutí soudu podřízeného a věc mu vrací k dalšímu řízení s tím, že současně může vyslovit vlastní právní názor na některou z právních otázek řešených v probíhajícím sporu a tento právní názor nadřízeného soudu se v dalším řízení stává pro podřízený soud **závazným**). **Místní příslušnost** vymezuje působnost soudů z hlediska teritoriálního. Stanovuje pravidla pro určení konkrétního soudu v rámci druhu a stupně soudu určeného dle pravidel o věcné a funkční příslušnosti.

Ze všech tří složek příslušnosti soudů lze dovodit mimořádnost postavení Nejvyššího soudu. Z hlediska věcné a funkční příslušnosti Nejvyšší soud ve sporných

řízení nikdy nevystupuje jako soud první instance, neprovádí vlastní zjišťování skutkového stavu (tento přejímá ze zjištění nižších soudů) a jeho činnost se zaměřuje výlučně na kontrolu a případnou korekci rozhodnutí soudů funkčně podřízených, včetně shora zmiňované možnosti vyslovit závazný právní názor, kterým jsou podřízené soudy povinny se dále řídit. Z hlediska místní příslušnosti je Nejvyšší soud jediným druhem soudu s celostátní působností, působnost ostatních soudů je vždy teritoriálně omezena (u okresních soudů na území jejich zákonem vymezených soudních okresů, u krajských soudů na území soudních krajů, u vrchních soudů pak samostatně na oblast Čech a na oblast Moravy).

Pokud tedy Nejvyšší soud při své činnosti dospěje k určitým závěrům ohledně řešení některé právní otázky, jejíž řešení bylo v právní teorii či soudní praxi nižších soudů sporné, popřípadě nesporné, ale odlišné od závěrů, ke kterým nakonec dospěl Nejvyšší soud, dochází záhy na území celé České republiky ke sjednocení další rozhodovací praxe nižších soudů s těmito právními závěry učiněnými Nejvyšším soudem.

V praxi okresních i krajských soudů, popřípadě i soudů vrchních, lze vysledovat zřetelnou tendenci, že na své individuálně řešené skutkové situace aplikují právní závěry vyslovené v dřívějších rozhodnutích Nejvyššího soudu, začasto natolik mechanicky, že tyto soudy odmítají přihlížet ke skutkovým či právním odlišnostem, které by přijetí odlišných právních závěrů věcně odůvodňovaly. Důvody tohoto stavu lze hledat mimo jiné v již zmiňované institucionální podřízenosti nižších soudů soudům vyšším, včetně soudu (jak samotný název výstižně napovídá) Nejvyššímu, která může u soudců nižších soudů vzbuzovat obavy, že jejich rozhodnutí bude nakonec vyšší instancí s odkazem na známou rozhodovací praxi Nejvyššího soudu shledáno nesprávným a jako takové zrušeno. Další důvody lze dozajista hledat také v přirozené povaze lidských jedinců v postavení soudců, kteří mohou raději sáhnout po řešení již dříve nalezeném a verifikovaném autoritou Nejvyššího soudu, namísto aby hledali řešení nové, poctivě zohledňující beze zbytku veškerá skutková, popřípadě i procesní či legislativní specifika jimi řešeného případu.

Konstatování uvedená v předchozím odstavci nepředstavují kritiku stavu, kdy v důsledku rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu dochází ke sjednocování rozhodovací praxe ostatních soudů plošně na území celé České republiky. Takový vliv Nejvyššího soudu na ostatní části celé soudní soustavy je bezesporu společensky přínosný a žádoucí a je dokonce legislativně aprobován. Dle ustanovení § 14

odstavec (3) zákona o soudech a soudcích totiž *Nejvyšší soud sleduje a vyhodnocuje pravomocná rozhodnutí soudů v občanském soudním řízení a v trestním řízení a na jejich základě v zájmu jednotného rozhodování soudů zaujímá stanoviska k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu. Za tímto účelem Nejvyšší soud také vydává Sbírku soudních rozhodnutí a stanovisek, ve které se v zájmu jednotného rozhodování soudů uveřejňují a) stanoviska Nejvyššího soudu zaujatá jeho kolegií nebo plénem, a b) vybraná rozhodnutí Nejvyššího soudu a ostatních soudů* (§ 24 odstavec (1) zákona o soudech a soudcích). Jak již bylo uvedeno výše, soudy funkčně podřízené Nejvyššímu soudu ochotně ve svých rozhodnutích vycházejí z právních závěrů učiněných v obdobných případech soudem Nejvyšším, protože je při zkoumání rozsahu prevenčních povinností vlastníka lesa potřeba důsledně analyzovat nikoliv samotnou hmotněprávní úpravu, ale také judikaturu soudů, zejména pak jmenovitě soudu Nejvyššího.

Jen pro úplnost je na tomto místě vhodné zmínit ještě existenci dalšího soudního orgánu České republiky, a to Ústavního soudu České republiky. Tato soudní instituce, stojící mimo soustavu obecných soudů popsanou výše a vymezená přímo ústavním zákonem č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky (dále též jen „Ústava České republiky“) a ústavním zákonem č. 182/1993 Sb. o Ústavním soudu (dále též jen „zákon o Ústavním soudu“), je jako jediná státní instituce v České republice oprávněna rušit rozhodnutí Nejvyššího soudu, a to svým rozhodnutím přijatým v řízení o ústavní stížnosti vedeném podle ustanovení § 74 zákona o Ústavním soudu. Nejedná se však o pravomoc k všeobecnému právnímu přezkumu rozhodnutí soudů obecných, Ústavnímu soudu přísluší toliko posouzení, zda rozhodnutím soudu obecného bylo porušeno základní právo nebo svoboda účastníka předchozího soudního řízení **zaručené ústavním pořádkem**. Jinými slovy, zatímco obecné soudy včetně Nejvyššího soudu jsou povinny rozhodovat v souladu se všemi zákonnými normami právního řádu České republiky, Ústavní soud zvažuje toliko právní normy síly ústavního zákona, přičemž tato skupina právních norem je co do počtu pouhým marginálním zlomkem všech zákonných právních norem českého právního řádu, byť svým významem se jedná o normy nejzásadnější, tvořící páteř demokratického státního zřízení a zakotvující základní práva a svobody občanů a ostatních fyzických osob.

3. PODKLADOVÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA

Dříve než přikročíme ke zkoumání dostupné judikatury, bude vhodné se souhrnně seznámit s hmotněprávní úpravou, která se na problematiku rozsahu generální právní prevence vlastníka lesa ve vztahu k návštěvníkům lesa a ve vztahu k vlastníkům nemovitostí nacházejících se v bezprostřední blízkosti lesa vztahuje a jejíž právní aplikace soudy je výsledkem dále zkoumaných soudních rozhodnutí. Tato právní úprava se dílem nalézá v lesním zákoně, který je s dílčími změnami vyplývajícími z přijatých novelizací účinný od 1. ledna 1996 až dosud, v zákoně č. 266/1994 Sb. o dráhách (dále též jen „zákon o dráhách“), který je s dílčími změnami vyplývajícími z přijatých novelizací účinný od 1. ledna 1995 až dosud, v zákoně č. 13/1997 Sb. o pozemních komunikacích (dále též jen „zákon o pozemních komunikacích“), který je s dílčími změnami vyplývajícími z přijatých novelizací účinný od 1. dubna 1997 až dosud, a zejména pak v příslušných ustanoveních občanského zákoníku. Předem je nutno však konstatovat, že dostupná judikatura bez výjimky vychází z ustanovení původního občanského zákoníku účinného s dílčími změnami vyplývajícími z přijatých novelizací od 1. dubna 1964 do 31. prosince 2013. S účinností od 1. ledna 2014 je potřeba na problematiku generální prevence a vzniku odpovědnosti za škodu při jejím porušení aplikovat nový občanský zákoník; na tento právní stav však dosud neexistuje žádné rozhodnutí Nejvyššího soudu. Tuto skutečnost je možno vysvětlit délkou trvání soudních řízení v jednotlivých soudních instancích, když ke vzniku škody, která by byla posuzována podle nového občanského zákoníku, by muselo dojít ne dříve než 1. ledna 2014, poté by musela strana cítící se poškozena podat na vlastníka lesa příslušnou žalobu k soudu první instance, tento soud by musel po provedeném řízení vydat meritorní rozhodnutí (rozhodnutí ve věci samé, tj. rozhodnutí o žalovaném nároku), které by bylo v zákonné lhůtě napadeno neúspěšnou stranou sporu řádným opravným prostředkem zvaným odvolání, o podaném odvolání by musel po provedeném odvolacím řízení pravomocně rozhodnout soud druhé instance, přičemž i toto rozhodnutí by muselo být v zákonem stanovené lhůtě napadeno jednou ze stran sporu opravným prostředkem, v tomto případě opravným prostředkem mimořádným zvaným dovolání, a toto dovolací řízení, vedené před Nejvyšším soudem, by muselo být skončeno vydáním námi očekávaného rozhodnutí dovolacího soudu. Celý takový proces si v reáliích současného českého soudnictví pravděpodobně vyžádá dobu delší než tři roky, která až dosud od nabytí účinnosti nového občanského zákoníku uplynula, a tak si

na případné vydání takového rozhodnutí Nejvyššího soudu budeme muset ještě nějakou dobu počkat.

Pro úplnost je ještě možné na tomto místě dodat, že zatímco řádný opravný prostředek v podobě odvolání je v zásadě přípustný proti jakémukoliv meritornímu rozhodnutí soudu první instance, možnost uplatnění mimořádného opravného prostředku v podobě dovolání je limitována zákonným taxativním výčtem přípustných případů. Podle ustanovení § 237 občanského soudního řádu totiž platí, že: *Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.* Mám za to, že podání dovolání ve sporu o náhradu škody vedeném proti vlastníkovi či správci lesa z důvodu tvrzeného porušení jeho generální preventivní povinnosti již podle nového občanského zákoníku bude možno podřadit pod zvýrazněnou dikci citovaného ustanovení § 237 občanského soudního řádu, neboť rozsah generální prevence vlastníka lesa dle nové právní úpravy v rozhodnutích Nejvyššího soudu dosud řešen nebyl.

3.1 Lesní zákon

Lesní zákon ve svém ustanovení § 19 odstavec (1) vymezuje tzv. obecné užívání lesa: *Každý má právo vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí, sbírat tam pro vlastní potřebu lesní plody a suchou na zemi ležící klest. Přitom je povinen les nepoškozovat, nenarušovat lesní prostředí a dbát pokynů vlastníka, popřípadě nájemce lesa a jeho zaměstnanců.* Toto ustanovení na první pohled nevzbuzuje žádné obavy ohledně možného odpovědnostního postihu vlastníka lesa za případnou újmu na zdraví či za škodu na majetku, která by návštěvníkům lesa při jejich pobytu v lese vznikla. Naopak, použitá formulace **každý má právo vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí**, vybízí k celkem logickému závěru, že vlastník lesa je sice povinen strpět pohyb třetích osob na svém lesním majetku, tyto se zde však pohybují na vlastní zodpovědnost a vlastník lesa za případné škody, které si zde přivodí, neodpovídá. Je přitom zřejmé, že lesní prostředí je ze své přirozené podstaty prostředím potenciálně nebezpečným, neboť terén je ponejvíce tvořen přirozenou geomorfologií, z povrchu půdy nejsou odklizeny

spadané větve a kmeny, porosty podléhají zákonitostem růstové dynamiky, včetně odumírání a rozpadu, působí zde výrazně klimatické vlivy (vítr, sníh, námraza atp.) atd. Ze všech možných typů prostředí, které můžeme na území České republiky nalézt, patří lesy k těm, na jejichž podobu má člověk nejmenší vliv, a lesní zákon tak zcela adekvátně ponechává na samotném návštěvníkovi lesa, aby zvážil své vlastní možnosti, schopnosti a zkušenosti a odhadl, co je schopen v lese bezpečně zvládnout a co už by pro něj představovalo nepřiměřené riziko. Ve svém komentáři k lesnímu zákonu k tomuto Drobník a Dvořák (2010) uvádějí: *Konstatování, že vstup do lesa je na vlastní nebezpečí, je nutno vnímat tak, že vlastník lesa neručí za škody na zdraví a majetku osob, které do lesa vstupují.*

Ustanovení **§ 19 odstavec (3) lesního zákona** pak stanoví, že: *Na návrh vlastníka lesa nebo z vlastního podnětu může orgán státní správy lesů z důvodu ochrany lesa nebo v zájmu zdraví a bezpečnosti občanů rozhodnout o dočasném omezení nebo vyloučení vstupu do lesa, nejvýše však na dobu tří měsíců. Totéž lze stanovit nařízením obce s rozšířenou působností. Stanovenou dobu lze stejným způsobem prodloužit nejvýše o tři měsíce.* Toto ustanovení bývá v praxi využíváno například při narušení stability lesních porostů působením mimořádných meteorologických jevů, doba trvání tohoto opatření odpovídá době potřebné k eliminaci takto vzniklých zdrojů ohrožení.

Ustanovení **§ 22 odstavec (1) a (2) lesního zákona** pak upravuje situace, kdy zvláštní povaha lesa může být zdrojem ohrožení nemovitosti nacházející se v bezprostřední blízkosti lesa: *(1) Vlastníci nemovitostí nebo investoři staveb a zařízení jsou povinni provést na svůj náklad nezbytně nutná opatření, kterými jsou nebo budou jejich pozemky, stavby a zařízení zabezpečeny před škodami způsobenými zejména sesuvem půdy, padáním kamenů, pádem stromů nebo jejich částí, přesahem větví a kořenů, zastíněním a lavinami z pozemků určených k plnění funkcí lesa; tato opatření jsou oprávněni provést i na pozemcích určených k plnění funkcí lesa. Rozsah a způsob zabezpečovacích opatření stanoví orgán státní správy lesů, pokud není podle zvláštních předpisů příslušný jiný orgán státní správy. Vlastník pozemků určených k plnění funkcí lesa je povinen provedení opatření strpět. (2) Vyžaduje-li zajištění bezpečnosti osob a majetku kromě opatření uvedených v odstavci 1 i změnu ve způsobu hospodaření v lese nebo omezení ve využívání pozemků určených k plnění funkcí lesa, rozhodne orgán státní správy lesů o dalších opatřeních a určí, kdo ponese náklady s tím spojené a kdo*

nahradí vlastníku lesa případnou újmu. Ustanovení zvláštních předpisů zůstávají nedotčena. Rovněž toto ustanovení na první pohled nezatěžuje vlastníka lesa jinými povinnostmi než povinností strpět na svém vlastnictví provedení nutných zabezpečovacích opatření ze strany vlastníků sousedních ohrožených nemovitostí. Také z tohoto ustanovení je možné vyvodit shodnou logickou konstrukci, jaká byla použita v ustanovení § 19 lesního zákona, kdy **vlastník lesa je povinen ve prospěch třetích osob na svém majetku něco strpět** (pohyb návštěvníků, provedení nutných zabezpečovacích opatření), **není však povinen v jejich prospěch cokoli konat.** Povinnost aktivně zakročit na ochranu svého majetku mají naopak výslovně uloženou vlastníci sousedních nemovitostí, které mohou být vlivy vyplývajícími ze zvláštní povahy lesa (v tomto ustanovení demonstrativně vyjmenovanými) ohroženy. Ve vazbě na toto ustanovení dalo by se tak očekávat, že v případě, že dojde ke škodě na nemovitosti sousedící s lesem, a to v důsledku vlivů vyplývajících ze zvláštní povahy lesa, nesl by takovou škodu ze svého sám vlastník poškozené nemovitosti, neboť nedostal své právní povinnosti provést nezbytně nutná opatření k zabránění škod. O odpovědnosti vlastníka lesa za takto vzniklou škodu by na základě citovaného ustanovení § 22 lesního zákona bylo možno uvažovat pouze v případě, že vlastník lesa vlastníkově sousedící nemovitosti neumožnil provedení nezbytně nutných opatření, tedy porušil svou zákonnou povinnost strpět provedení takových opatření. Drobník a Dvořák (2010) k tomu doplňují: *Konkretizace výše uvedené povinnosti vlastníků nemovitostí nebo investorů staveb a zařízení provést opatření není ponechána na jejich volné úvaze, ale je vázána na vydání rozhodnutí orgánem státní správy lesů (pokud není podle zvláštních právních předpisů příslušný jiný orgán státní správy), ve kterém se stanoví způsob a rozsah zabezpečovacích opatření. Tím se má jednak zabránit svévolnému počínání a současně stanovit přiměřený rozsah prováděných opatření. Vlastník lesa je ze zákona povinen tato opatření na svých pozemcích strpět.*

V neposlední řadě je potřeba upozornit na ustanovení **§ 4 odstavec (1) lesního zákona**: *Pokud jde o lesy ve vlastnictví státu, vztahují se práva a povinnosti vlastníka lesa podle tohoto zákona na právnickou osobu, které je svěřeno nakládání s těmito lesy, pokud tento zákon nestanoví jinak.* V souladu s tímto ustanovením v soudních řízeních o náhradu škody, vzniklé při obecném užívání lesů ve vlastnictví České republiky, nevystupuje jako žalovaná strana přímo vlastník – Česká republika, ale zákonem povolaný správce lesa, např. Lesy České republiky, s. p.

3.2 Zákon o dráhách

Zákon o dráhách ve svém ustanovení § 10 odstavec (1) a (2) stanoví: (1) *Vlastníci nemovité věci v sousedství dráhy jsou povinni strpět, aby na jejich pozemcích byla provedena nezbytná opatření k zabránění sesuvů půdy, padání kamenů, lavin a stromů nebo jejich částí, vznikne-li toto nebezpečí výstavbou nebo provozem dráhy nebo přírodními vlivy; vznikne-li toto nebezpečí z jednání těchto vlastníků, jsou povinni učinit nezbytná opatření na svůj náklad. O rozsahu a způsobu provedení nezbytných opatření a o tom, kdo je provede, rozhodne drážní správní úřad.* (2) *Drážní správní úřad zjišťuje zdroje ohrožování dráhy a zdroje rušení drážního provozu na nich. Zjistí-li zdroj ohrožení jiný, než je uveden v odstavci 1, nařídí drážní správní úřad jeho provozovateli nebo vlastníku odstranění zdroje tohoto ohrožení. Nevyhoví-li provozovatel nebo vlastník zdroje ohrožení, drážní správní úřad rozhodne o odstranění zdroje ohrožení na jeho náklady.* Rovněž v tomto předpise je jako primární stanovena povinnost vlastníka nemovité věci v sousedství dráhy pouze **strpět na svých pozemcích provedení nezbytných opatření**, a to v případě vzniku nebezpečí sesuvů půdy, padání kamenů, lavin a stromů nebo jejich částí v důsledku výstavby nebo provozu dráhy nebo přírodními vlivy. V tomto případě se však jedná o taxativní výčet jak jednotlivých druhů ohrožení (sesuvy půdy, padání kamenů, lavin a stromů nebo jejich částí), tak příčin vzniku tohoto ohrožení (výstavba nebo provoz dráhy, přírodními vlivy). Vznikne-li ohrožení dráhy v podobě sesuvů půdy, padání kamenů, lavin a stromů nebo jejich částí v důsledku jednání vlastníků nemovitostí v sousedství dráhy, jsou nezbytná opatření povinni učinit tito vlastníci, a to na své náklady. Zjistí-li drážní úřad jiný zdroj ohrožení než shora vyjmenovaný, nařídí svým rozhodnutím vydaným ve správním řízení vlastníku či provozovateli tohoto zdroje ohrožení jeho odstranění.

3.3 Zákon o pozemních komunikacích

V podstatě totožnou formulaci jako zákon o dráhách má ve svých ustanoveních § 35 odstavec (1) a (2) **zákon o pozemních komunikacích**: (1) *Vlastníci nemovitostí v sousedství dálnice, silnice a místní komunikace jsou povinni strpět, aby na jejich pozemcích byla provedena nezbytná opatření k zabránění sesuvů půdy, padání kamenů, lavin a stromů nebo jejich částí, vznikne-li toto nebezpečí výstavbou nebo provozem dálnice, silnice a místní komunikace nebo přírodními vlivy; vznikne-li toto nebezpečí*

z jednání těchto vlastníků, jsou povinni učinit nezbytná opatření na svůj náklad. O rozsahu a způsobu provedení nezbytných opatření a o tom, kdo je provede, rozhodne silniční správní úřad. (2) Silniční správní úřad zjišťuje zdroje ohrožení dálnice, silnice a místní komunikace a zdroje rušení silničního provozu na nich. Zjistí-li zdroj ohrožení jiný, než je uveden v odstavci 1, nařídí silniční správní úřad jeho provozovateli nebo vlastníku odstranění zdroje tohoto ohrožení. Nevyhoví-li provozovatel nebo vlastník zdroje ohrožení, silniční správní úřad rozhodne o odstranění zdroje ohrožení na jeho náklady. Ohledně komentáře k těmto ustanovením je tak možno plně odkázat na výše uvedeným komentář k ustanovení § 10 zákona o dráhách.

3.4 Původní občanský zákoník

Klíčovou právní úpravu k tématu, které je předmětem této práce, však obsahuje občanský zákoník. **Původní občanský zákoník** povinnost tzv. generální prevence obsahoval v ustanovení **§ 415**: *Každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí.* Tato právní úprava je dále doplněna ustanovením **§ 417 odstavec (1)**: *Komu škoda hrozí, je povinen k jejímu odvrácení zakročit způsobem přiměřeným okolnostem ohrožení, jež povinnost prevence ukládá rovněž tomu, komu vznik škody hrozí.* Citovaná znění byla v nezměněné podobě součástí právního řádu České republiky od 1. ledna 1992 do 31. prosince 2013.

Právní úprava prevence tvoří důležitou součást obecné úpravy občanskoprávních vztahů, jejím posláním je vzniku škod především předcházet. Ve spojení s níže citovanou a komentovanou úpravou odpovědnosti za škodu motivuje účastníky soukromoprávních vztahů k odvrácení porušování právních povinností, které by mohlo mít za následek vznik škody. K charakteru ustanovení § 415 původního občanského zákoníku Švestka a kol. (2009) uvádějí: *Toto ustanovení vyjadřuje obecnou prevenční povinnost, jež se vztahuje na všechny účastníky občanskoprávních vztahů, a vztahuje se samozřejmě i na toho, komu riziko vzniku škody hrozí. Porušení prevenční povinnosti poškozovým může proto zakládat jeho spoluzavinění na vzniku škody. Jde o závaznou právní povinnost každého dodržovat nejen povinnosti uložené právními předpisy a povinnosti převzaté smluvně, ale – i bez konkrétně stanoveného pravidla chování – počínat si natolik obezřetně, aby jednáním či opomenutím nevznikla škoda jiným ani jemu samému.*

Tato obecná právní norma bývala aplikována u odpovědnosti za škodu vzniklou v důsledku zaviněného porušení právní povinnosti ze strany škůdce pouze v případech, kdy povinnost škůdce k určitému jednání nebyla upravena jiným právním předpisem. K tomuto Švestka a kol. (2009) dodávají: *Je třeba zdůraznit, že aplikace § 415 přichází do úvahy jen tehdy, není-li konkrétní právní úprava, vztahující se na jednání, jehož protiprávnost se posuzuje. Pokud postup stanovený právní normou byl dodržen, je aplikace § 415 vyloučena.*

Důsledky porušení ustanovení § 415 původního občanského zákoníku shrnuje Fiala a spol. (2009) takto: *Ustanovení § 415 ani jiné ustanovení hlavy první části šesté občanského zákoníku nezavádí žádnou speciální sankci za porušení povinnosti. Sankce nastupuje až v okamžiku, kdy dojde k následku, tedy ke vzniku škody. Teprve pak vzniká povinnost nahradit škodu. Samotné jednání v rozporu s § 415, dokonce ani úmyslná snaha způsobit škodu (například střelba po kolemjdoucích, najíždění na chodce atd.) není z pohledu občanského práva postižitelná, nebyla-li škoda skutečně způsobena (tzn. nikoho netrefí, nikoho se nepodaří srazit atd.).*

Právní úprava odpovědnosti za škodu představuje jeden ze základních pilířů celého systému soukromého práva. Švestka a kol. (2009) k ideové konstrukci odpovědnosti za škodu uvádějí: *Pojem odpovědnosti za škodu lze považovat za nepříznivý právní následek předvídaný sankční složkou právní normy a postihující toho, kdo porušil primární právní povinnost. Tento nepříznivý právní následek spočívá v tom, že rušiteli primární povinnosti vzniká následná odpovědnostní právní povinnost, kterou dosud neměl (sekundární povinnost) a která je zaměřena na reparaci a v jejím případě na restituci narušeného právního stavu, případně ve výslovně stanovených případech k poskytnutí satisfakce (zadostiučinění).*

Zásadní normy upravující odpovědnost za škodu byly obsaženy v ustanoveních **§ 420 odstavců (1) až (3) původního občanského zákoníku**: *(1) Každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti. (2) Škoda je způsobena právnickou osobou, anebo fyzickou osobou, když byla způsobena při jejich činnosti těmi, které k této činnosti použili. Tyto osoby samy za škodu takto způsobenou podle tohoto zákona neodpovídají; jejich odpovědnost podle pracovněprávních předpisů není tím dotčena. (3) Odpovědnosti se zproští ten, kdo prokáže, že škodu nezavinil.* Z citovaných ustanovení odstavců (1) a (3) je možné dovodit, že pro vznik právní

odpovědnosti za škodu, respektive pro vznik povinnosti nahradit vzniklou škodu, muselo v daném konkrétním případě dojít ke kumulativnímu naplnění čtyř podmínek:

- 1) **vznik škody**, tedy buď bezprostřední zmenšení majetku poškozeného (např. zničením části jeho majetku, tzv. skutečná škoda), nebo zmenšení očekávaného přírůstu majetku poškozeného v budoucnu (např. ztrátou výdělku v důsledku zničení části výrobních prostředků, tzv. ušlý zisk), nebo poškození zdraví poškozeného (u škody na zdraví se jednorázově odškodňovalo tzv. bolestné a ztížení společenského uplatnění).
- 2) porušení právní povinnosti škůdcem, tzv. **protiprávnost**; původní občanský zákoník nerozlišoval mezi porušením právních povinností vyplývajících z právních předpisů a porušením právních povinností vyplývajících ze smluvních vztahů; za naplnění znaku protiprávnosti bývalo považováno i porušení právní povinnosti generální prevence dle ustanovení § 415 původního občanského zákoníku.
- 3) **příčinná souvislost** mezi vznikem škody na straně poškozeného a porušením právní povinnosti na straně škůdce, tzv. kauzální nexus; pro vznik odpovědnosti na straně škůdce bylo potřeba, aby porušení povinnosti z jeho strany bylo přímou příčinou (či alespoň jednou z příčin) vzniku škody na straně poškozeného (např. porušení povinnosti dát přednosti v jízdě ze strany řidiče jednoho vozidla bylo příčinnou dopravní nehody a vzniku hmotné škody na vozidle jiném).
- 4) **zavinění** (ve vztahu k posuzovanému porušení právní povinnosti) na straně škůdce (pokud by např. k „nedání přednosti v jízdě“ došlo tak, že řidič řádně zastavil před křižovatkou, avšak zezadu do jeho vozidla narazilo jiné vozidlo, které jej tímto nárazem posunulo do křižovatky, kde by pak došlo ke střetu s vozidlem majícím přednost v jízdě, jednalo by se sice u řidiče posunutého vozidla o porušení povinnosti dát přednost v jízdě, avšak na jeho straně by nebylo možno shledat zavinění tohoto porušení). Nutno však upozornit, že ustanovení § 415 odstavec (3) původního občanského zákoníku zavinění na straně osoby, jež se dopustila protiprávnosti, presumuje (stanovuje vyvratitelnou zákonnou právní domněnku, že k zavinění při porušení právní povinnosti došlo), když mu umožňuje zprostit se odpovědnosti tím, že prokáže, že škodu nezavinil.

První tři vyjmenované podmínky mají objektivní charakter, v případném soudním sporu o náhradu škody nese procesní odpovědnost za prokázání jejich existence žalobce. Naproti tomu zavinění je podmínkou subjektivní, představuje psychický stav porušitele právní povinnosti k jeho protiprávnímu jednání, popřípadě i ke škodě, která je výsledkem tohoto protiprávního jednání. Jak již bylo uvedeno výše, zavinění se u porušitele právní povinnosti ze zákona předpokládá, v případném soudním sporu o náhradu škody důkazní břemeno ohledně prokázání opaku nese žalovaný.

Další norma **původního občanského zákoníku**, jejíž aplikace bývala za často soudy zvažována ve sporech o náhradu škody vzniklé buď návštěvníkům lesa, nebo vlastníkům nemovitostí nacházejících se v bezprostřední blízkosti lesa, byla kodifikována v ustanovení **§ 441**: *Byla-li škoda způsobena také zaviněním poškozeného, nese škodu poměrně; byla-li škoda způsobena výlučně jeho zaviněním, nese ji sám.* Toto ustanovení upravuje případy tzv. spoluzavinění poškozeného při vzniku škody a umožňuje proporcionálně rozdělit povinnost k její náhradě v případech, kdy příčin vzniku konkrétní škody bylo více a některou či některé z nich byly zaviněny také ze strany poškozeného. Fiala a kol. (2012) ke spoluzavinění poškozeného uvádějí: *Existuje celá řada případů, kdy vznik škody není pouze výsledkem jednání (konání nebo opomenutí) škůdce, ale i samotného poškozeného. Škodu, jež nebyla způsobena jen jednáním škůdce, nýbrž i počínáním samotného poškozeného, nelze ovšem spravedlivě přičítat pouze škůdci. Kdo se nevěnuje péči o vlastní záležitosti, může tak být stížen újmou v tom směru, že se škoda rozdělí mezi něj a škůdce, jinak řečeno, že část škody, či dokonce škoda celá, mu nebude nahrazena a naopak ji ponese sám.*

Na tomto místě jsme tak již zevrubně seznámeni s právní úpravou vztahující se na námi posuzované případy odpovědnosti vlastníka lesa za škody vznikající buď návštěvníkům lesa při jejich pobytu v lese, nebo vlastníkům nemovitostí nacházejících se v bezprostřední blízkosti lesa, a můžeme se kvalifikovaně podívat na to, jak s touto právní úpravou v jednotlivých konkrétních případech pracovaly soudy.

4. JUDIKATURA NEJVYŠŠÍHO SOUDU

4.1 Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2471/2000

Svým rozsudkem ze dne 20. února 2002, sp. zn. 25 Cdo 2471/2000 (dále též jen „rozsudek HABR“) Nejvyšší soud zamítl dovolání žalované strany proti rozsudku odvolacího Městského soudu v Praze, kterým byl potvrzen mezitímní rozsudek prvoinstančního Obvodního soudu pro Prahu 1, kterým bylo rozhodnuto o tom, že právní základ nároku je opodstatněný a že o výši nároku a o nákladech řízení bude rozhodnuto v konečném rozhodnutí.

V daném sporu celkem třikrát rozhodoval jako soud první instance Obvodní soud pro Prahu 1. Ten svým v pořadí prvním mezitímním rozsudkem rozhodl, že žalovaná obec odpovídá za škodu způsobenou žalobcům pádem stromů ze sousedního lesního pozemku, a současně rozhodl o zamítnutí žaloby vůči druhému žalovanému – příspěvkové organizaci. Toto prvé rozhodnutí bylo odvolacím Městským soudem v Praze zrušeno pro procesní pochybení, když soud v rozsudku rozhodl o zamítnutí žaloby vůči subjektu, který vůbec nebyl účastníkem řízení.

V pořadí druhým rozhodnutím Obvodní soud pro Prahu 1 žalobu v plném rozsahu zamítl vůči žalované obci jakožto vlastníkovému lesního pozemku. Soud první instance v tomto rozhodnutí *dospěl k závěru, že žalovaná není za škodu způsobenou pádem stromů z pozemku žalované na pozemek žalobců ve dnech 8. a 16. 7. 1995 (spočívající v poškození uměleckých děl, plotu a zahradního altánu zde umístěných) odpovědná, protože ke správě a údržbě lesů zřídila městskou příspěvkovou organizaci, která je odpovědná za součinnost při tvorbě lesního hospodářského plánu, a měla navrhnout příslušná opatření orgánu státní správy lesního hospodářství podle § 20 odst. 3 zákona č. 61/1977 Sb., o lesích (zákon účinný od 1. ledna 1978 do 31. prosince 1995, předchůdce dnešního lesního zákona, poznámka autora). Rovněž toto rozhodnutí bylo následně Městským soudem v Praze, zrušeno, když odvolací soud se neztotožnil s právním názorem soudu prvního stupně, že namísto žalované odpovídá příspěvková organizace, kterou žalovaná zřídila k plnění svých úkolů vlastníka pozemku, neboť vlastník lesního pozemku má nejen práva, ale i povinnosti počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám ve smyslu § 415 obč. zák., kterých se nemůže zbavit tím, že ke správě svého majetku zřídí jiný subjekt.*

V pořadí třetím rozhodnutím Obvodní soud pro Prahu 1 dalším mezitímním rozsudkem opětovně rozhodl tak, že právní základ nároku vůči žalované je opodstatněný. *Soud prvního stupně po doplnění dokazování dospěl k závěru, že žalovaná porušila svoji prevenční povinnost vyplývající z ustanovení § 415 obč. zák., neboť dlouhodobě neprováděla pozvolnou těžbu stromů a obnovu lesa, aby stromy nevzrostly do výše znamenající nebezpečí jejich vyvrácení a pádu na sousední pozemek, a neučinila žádná opatření ani v době, kdy bylo ohrožení majetku žalobců bezprostřední, a nereagovala na jejich výzvy k odstranění stromů nakloněných nad jejich pozemek, ačkoliv mohla požádat o výjimku z lesního hospodářského plánu podle ust. § 20 odst. 3 zákona č. 61/1977 Sb. a provést nárazovou těžbu stromů z bezprostřední blízkosti zahrady žalobců. Protože porušení prevenční povinnosti žalované je v příčinné souvislosti se vzniklou škodou, jejíž existence je prokázána, žalovaná odpovídá za škodu a jako vlastník lesa není zbavena odpovědnosti za škody vzniklé třetím osobám tím, že zřídila správce svého majetku. Snaha žalované, respektive lesníka pečujícího o les, aby byl chráněn každý strom vyrostlý v lese, pak nemůže být v rozporu s prevenční povinností předcházet škodám. V řízení nebylo prokázáno, že by vyvrácení stromů bylo způsobeno nepředvídatelnými okolnostmi (silným větrem, srážkami), neboť zpráva Hydrometeorologického ústavu o žádných silných srážkách nebo nadměrně silném větru ve dnech vzniku škody v dané lokalitě nehovoří.*

Toto rozhodnutí k odvolání žalované obce Městský soud v Praze potvrdil jako věcně správné. *Vycházel přitom ze skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně a ztotožnil se i s jeho právními závěry, neboť vlastník pozemku, který trpí závadným stavem, z něhož může dojít ke vzniku škody, a neprovádí žádná opatření k tomu, aby ke škodě nedošlo, porušuje právní povinnost podle ust. § 415 obč. zák., mající za následek odpovědnost za škodu podle § 420 obč. zák.; tak je tomu v daném případě, kdy škoda vznikla v důsledku špatného stavu porostu na pozemku žalované, přičemž stav habrů nakloněných nad pozemek žalobců byl žalované znám a žalovaná se nemůže dovolávat lesního hospodářského plánu ani toho, že na jeho vypracování neměla vliv. Po škodné události byl les nad pozemkem žalobců vykácen. Odvolací soud neshledal důvodnou námitku, že ke škodné události došlo vlivem působení přírodních sil (neodvratitelnou událostí), neboť ve dnech vzniku škody nedosáhla povětrnostní situace intenzity živelní události, která by odpovědnost žalované za škodu vylučovala. Dovedil, že v daném případě nelze uvažovat o spoluzavinění žalobců ve smyslu ust. § 441 obč. zák., protože*

sotva bylo možné na nich požadovat, aby své věci na zahradě přemístili na jiné místo (zejména plot a zahradní altán).

Proti tomuto rozsudku podala žalovaná dovolání, ve kterém odvolacímu soudu vytkla, že jeho rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení odpovědnosti za škodu podle ustanovení § 415 obč. zák., neboť žalovaná žádnou právní povinnost neporušila, protože jen orgán státní správy lesů může rozhodnout o dalších opatřeních souvisejících se zajištěním bezpečnosti osob a majetku i o změně ve způsobu hospodaření, a pokud žalobci požadovali nějaký zásah do lesního hospodářství, měli se obrátit na příslušný orgán státní správy se žádostí o odstranění stromů, což neučinili. Namítá, že lesní hospodářský plán, na jehož tvorbě se nemohla podílet, nepředepisoval těžbu habrů (pouze akátů) a žalovaná ji nemohla samovolně provést, a na vyvráceném stromě nebylo možno pozorovat žádné poškození. Trvá na tom, že ke škodě došlo působením přírodních sil, tedy neodvratitelnou událostí. Ve svém dovolání dále žalovaná obec dovozovala, že žalobci nesplnili svou prevenční povinnost danou ust. § 415 obč. zák., neboť se měli v souladu s lesním zákonem obrátit na příslušný orgán státní správy se žádostí o odstranění stromů, což prokazatelně neučinili. Navrhla zrušení rozsudků soudů obou stupňů a vrácení věci soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud jako soud dovolací po zjištění, že dovolání bylo podáno v zákonné lhůtě a je přípustné, dospěl k závěru, že dovolání není důvodné, přičemž ve zdůvodnění svého rozhodnutí se vypořádal s jednotlivými námitkami žalované obce takto:

Především nedůvodně je v dovolání vytýkáno odvolacímu soudu nesprávné právní posouzení odpovědnosti žalované za škodu. Podle § 420 odst. 1 obč. zák. každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti. Podle § 420 odst. 3 obč. zák. odpovědnosti se zproští ten, kdo prokáže, že škodu nezavinil. Podle § 415 obč. zák. každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí.

Obecná odpovědnost za škodu podle ustanovení § 420 obč. zák. je založena na současném splnění čtyř podmínek - porušení právní povinnosti, vznik škody, vztah příčinné souvislosti mezi porušením povinnosti a škodou a dále presumované zavinění. Porušením právní povinnosti je míněn objektivně vzniklý rozpor mezi tím, jak fyzická či právnická osoba skutečně jednala či opomenula jednat, a tím, jak jednat měla, aby dostála svým povinnostem. Vedle porušení povinnosti zákonné a smluvní zákon zakládá

obecnou povinnost (tzv. generální prevence) ukládající každému počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku a na jiných hodnotách. Nedodržení této povinnosti je rovněž porušením právní povinnosti ve smyslu ustanovení § 420 odst.1 obč. zák., a tedy jedním ze základních předpokladů odpovědnosti za škodu.

Závěr odvolacího soudu o odpovědnosti žalované za škodu vychází z nezpochybněného skutkového základu, že žalobcům byla způsobena škoda na jejich majetku pádem stromů ze sousedního pozemku, přičemž vzhledem ke špatnému stavu porostů na svažitém pozemku žalované bylo nebezpečí možnosti vyvrácení a pádu stromů, nakloněných nad pozemek žalobců, reálné a stav stromů byl žalované znám.

Zcela správně shledal odvolací soud porušení prevenční povinnosti ve smyslu § 415 obč. zák. na straně žalované jakožto vlastníka pozemku. Povinnostmi vlastníka ve vztahu k vlastníkům sousedních nemovitostí jsou nejen povinnosti výslovně v zákoně vyjmenované - zdržet se všeho, čím by nad míru přiměřenou poměrům obtěžoval jiného nebo čím by vážně ohrožoval výkon jeho práv (srov. § 127 obč. zák.), nýbrž i další povinnosti, jež zákon v § 415 obč. zák. ukládá každému, a to ve vztahu ke všem subjektům. **Povinnost počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám, znamená pro vlastníka nemovitosti povinnost užívat a spravovat svůj majetek tak, aby jeho stav nezpůsobil škodu jinému, tedy dbát i o to, aby na jeho vlastním pozemku byla provedena opatření zamezující či snižující možnost vzniku škody na zdraví, na majetku a jiných hodnotách, a pokud již škoda hrozí, učinit opatření k jejímu odvrácení.**

K námitce žalované, že nemohla samovolně provést těžbu stromů a že se sami žalobci měli obrátit na příslušný orgán státní správy se žádostí o odstranění stromů, je třeba uvést, že péči o porosty na vlastním pozemku a odpovědnost za jejich stav nelze přenášet na jiné osoby, byť by to byli vlastníci sousedních nemovitostí, navíc k porušení prevenční povinnosti žalovanou došlo v daném případě už tím, že žalovaná, ač byla upozorněna na to, že stav porostů na jejím pozemku hrozí způsobit škodu, na výzvy žalobců nereagovala a neučinila žádné kroky k nápravě.

Spoluzavinění poškozených (§ 441 obč. zák.) by přicházelo v úvahu nejen z hlediska jejich možnosti ochránit svůj majetek na zahradě před nebezpečím pádu stromu, jak uvažoval odvolací soud, ale i tehdy, pokud by v době hrozící škody sami nezakročili přiměřeným způsobem k jejímu odvrácení (srov. § 417 obč. zák.). O takový případ se však v dané věci nejedná, neboť způsob, jakým se žalobci snažili zakročit k odvrácení škody jim hrozící (upozornění vlastníka na polovyvrácené a nakloněné

stromy a na potřebu provést vhodné opatření), byl přiměřený okolnostem ohrožení jejich majetku i jejich možnostem.

Tvrzení dovolatelky, že ke škodě došlo působením přírodních sil, nemá oporu ve skutkových zjištěních ani v důkazech provedených v řízení před soudy obou stupňů.

Nejvyšší soud v tomto rozsudku tedy dovedl odpovědnost vlastníka lesa za škodu způsobenou pádem stromů na sousední pozemek, když shodně s oběma soudy nižší instance dospěl k závěru, že vlastník lesa nedostál své prevenční povinnosti dle ustanovení § 415 původního občanského zákoníku tím, že nereagoval na stav předmětných stromů (polovyvrácené a nakloněné stromy), který mu byl znám, ani na výzvy vlastníků pozemků, kteří se cítili těmito stromy ohroženi. Naopak spoluzavinění na straně poškozených soudy neshledaly, když jejich snahu odvrátit vznik škody v podobě učinění výzvy směrem k vlastníkovi ohrožujících stromů, posoudily jako přiměřenou okolnostem ohrožení jejich majetku i jejich možnostem.

V souvislosti s rozhodnutím v této věci je potřeba zdůraznit, že ke škodě došlo v době platnosti zákona č. 61/1977 Sb. o lesích, v rozhodnutích soudů se tak nemohlo uplatnit ustanovení § 22 odstavec (1) a (2) lesního zákona. Jak vyplývá z citovaných pasáží rozsudku HABR, žalované obci se nepodařilo efektivně dovolat porušení prevenční povinnosti na straně žalobců, kterou dovozovala ze skutečnosti, že žalobci nepodali orgánu státní správy lesů žádost (dle ustanovení § 20 odstavec (3) zákona č. 61/1977 Sb. o lesích) o odstranění stromů představujících ohrožení. V ustanovení § 20 zákona č. 61/1977 Sb. o lesích se uvádí: *(1) Investoři směrových, liniových a jiných staveb a zařízení jsou povinni na lesních pozemcích dotčených výstavbou provést opatření, kterými stavby a zařízení zabezpečí před škodami, jež by mohly být způsobeny sesouváním půdy, padáním kamenů, pádem stromů, lavinami apod. z těchto pozemků. Rozsah a způsob těchto zabezpečovacích opatření stanoví podle zvláštních předpisů příslušný orgán státní správy v dohodě s orgánem státní správy lesního hospodářství. (2) Uživatel lesních pozemků je povinen provedení opatření podle odstavce 1 umožnit. (3) Vyžaduje-li zajištění bezpečnosti osob a majetku kromě opatření uvedených v odstavci 1 i změnu ve způsobu hospodaření nebo omezení ve využívání lesních pozemků, rozhodne orgán státní správy lesního hospodářství o dalších opatřeních a určí, kdo ponese náklady s tím spojené. Ustanovení právních předpisů upravující vztahy mezi dráhou a okolím zůstávají nedotčena.* Z citovaného ustanovení § 20 zákona č. 61/1977 Sb. o lesích nelze vyvodit (na rozdíl od § 22 lesního zákona) povinnost vlastníka nemovitosti provést zabezpečovací opatření, tato povinnost byla stanovena

toliko „investorům staveb“. Odstavec (3) pak nespecifikuje, kdo je povinen či oprávněn podat orgánu státní správy lesů podnět či žádost o změnu ve způsobu hospodaření nebo omezení ve využívání lesních pozemků (shodně jako to nevymezuje ustanovení současného § 22 odstavec (2) lesního zákona), a soudy tak ze skutečnosti, že žalobci nepodalí u orgánu státní správy lesů žádost o odstranění předmětných stromů, porušení prevenční povinnosti na straně žalobců nedovodily.

4.2 Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 618/2001

Svým rozsudkem ze dne 25. února 2003, sp. zn. 25 Cdo 618/2001 (dále též jen „rozsudek MŮSTEK“) Nejvyšší soud zamítl dovolání žalující strany proti rozsudku odvolacího Krajského soudu v Praze, kterým byl potvrzen rozsudek prvoinstančního Okresního soudu Praha-západ, kterým byla zamítnuta v plném rozsahu žaloba o zaplacení 252.382,- Kč s příslušenstvím a placení pravidelné renty ve výši 3.900,- Kč měsíčně, to vše z titulu tvrzeného nároku na náhradu škody na zdraví.

Ve svém rozhodnutí Okresní soud pro Prahu-západ vyšel ze zjištění, že *dne 6. 7. 1990 při přecházení můstku přes potok na lesním úseku vyznačené turistické stezky v Z. údolí se pod žalobkyní uvolnila a prolomila příčně položená kulatina tvořící povrchovou část můstku (dále jen „kulatina“), do vzniklého otvoru jí zapadly obě nohy a při následném pádu žalobkyně utrpěla zlomeninu levé nohy v kotníku. Komplikované zranění si vyžádalo opakované operace a hospitalizace a od 28. 6. 1991 byla žalobkyni přiznána trvalá invalidita.*

V rámci právního posouzení věci se soud zabýval *otázkou odpovědnosti žalovaného za škodu a dospěl k závěru, že žalovaný řádně plnil svoji prevenční povinnost ve smyslu ustanovení § 415 obč. zák., neboť prostřednictvím střediska služeb lesního závodu prováděl údržbu turistických tras, včetně předmětného můstku, v rozsahu odpovídajícím konkrétním podmínkám (obtížný lesní terén, působení přírodních sil a počasí, délka turistických tras). Můstek byl opravován zhruba půl roku před úrazem žalobkyně, stav turistických tras byl pravidelně kontrolován (pracovníci žalovaného ing. J. R. asi 10 dnů před úrazem) a ani při kontrole bezprostředně po úrazu nevykazoval můstek známky nedostatečné údržby; samotná prolomená kulatina byla z čerstvého, neztrouchnivělého dřeva. Soud dále dovodil, že z hlediska obecné odpovědnosti podle § 420 obč. zák. neexistuje žádný právní předpis, který by*

žalovanému ukládal určitou povinnost ve vztahu k turistickým trasám. Žalovaný tedy neporušil žádnou právní povinnost a za škodu žalobkyni neodpovídá.

Po podání odvolání ze strany žalobkyně Krajský soud v Praze rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a současně připustil dovolání proti tomuto rozsudku, a to k posouzení právní otázky rozsahu prevenční povinnosti žalovaného podle ustanovení § 415 původního občanského zákoníku ve vztahu k turistickým stezkám na lesních pozemcích, k nimž žalovaný vykonává právo hospodaření. Ve svém rozhodnutí Krajský soud v Praze *vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně a ztotožnil se především s jeho závěrem, že žalovaný neporušil žádnou právní povinnost. Podmínky odpovědnosti za škodu vzniklou úrazem žalobkyně dne 6. 7. 1990 posuzoval podle § 421 občanského zákoníku ve znění účinném před 1. 1. 1992 (§ 868 obč. zák.), podle nějž protiprávní úkon může spočívat v porušení určité konkrétní právní povinnosti nebo v porušení obecně stanovené právní povinnosti vyplývající z ustanovení § 415 obč. zák. Podle odvolacího soudu žalobkyně neprokázala, že by žalovaný (některý z jeho pracovníků při plnění pracovních úkolů) porušil v rámci plnění úkolů organizace svoji právní povinnost. Podle odvolacího soudu žalovaný neporušil ani povinnost vyplývající z ustanovení § 415 obč. zák. ve znění před 1. 1. 1992, neboť prováděl kontrolu stezek, včetně předmětného můstku, který byl v dobrém stavu; kulatina byla ostatně zjištěna jako zdravá i při kontrole provedené žalovaným krátce po úrazu. **Prevenční povinnost podle odvolacího soudu není povinností absolutní a nemůže zajišťovat, aby ke škodám nedocházelo nikdy, tj. v žádném okamžiku; za situace, kdy udržování takových stezek není pracovní náplní žalovaného, nelze po něm ani v rámci prevenční povinnosti požadovat, aby stezky byly v každém okamžiku a za každého počasí, při značném počtu různých uživatelů, udržovány ve zcela bezvadném stavu.***

Proti tomuto rozsudku podala žalobkyně dovolání, ve kterém poukázala na skutečnost, že předmětná turistická stezka *se nachází na pozemcích, k nimž žalovaný vykonává právo hospodaření, byla zřízena v 80. letech právním předchůdcem žalovaného, který ji po celou dobu pravidelně udržoval, máje k dispozici dostatečné personální i finanční zdroje. Zřízením turistických stezek na daných lesních pozemcích byla podle dovolatelky založena povinnost žalovaného tyto stezky udržovat v takovém stavu, aby mohly sloužit svému účelu. Rozsah této povinnosti je dán jednak vlastním účelem, pro který byly stezky určeny, jednak i konkrétními podmínkami na různých úsecích stezky. V úsecích, které nelze obejít a které představují jedinou možnost pokračování v cestě, jako např. můstky přes vodu, je třeba údržbě a kontrole věnovat*

podstatně větší pozornost tak, aby byla v každém okamžiku zajištěna základní funkce můstku - bezpečný přechod přes potok, oproti těm částem turistické stezky, kde má turista možnost běžně sejít a neprůchodná nebo nebezpečná místa obejít. Podle dovolatelky v případě můstku přes Z. potok stíhala žalovaného povinnost údržby ve větším rozsahu, než tomu bylo ve vztahu k jiným úsekům stezky, a proto byl povinen provádět údržbu a kontrolu můstku v širší míře, než jak činil. Jestliže při přecházení můstku došlo k prolomení kulatiny a následně k propadnutí nohou, žalovaný podle závěru dovolatelky nedostál své prevenční povinnosti v potřebném rozsahu a umožnil tak vznik závažného poškození na zdraví, vedoucího k trvalé invaliditě žalobkyně. Dovolatelka navrhl, aby rozsudek odvolacího soudu byl zrušen spolu s rozsudkem soudu prvního stupně a aby věc byla vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Ve svém vyjádření k podanému dovolání se žalované Lesy České republiky, s. p. ztotožnily se skutkovými zjištěními i právními závěry soudu prvního stupně i odvolacího soudu a doplnily, že les a lesní prostory jsou místy veřejně přístupnými a jestliže do nich v průběhu dne vstoupí více návštěvníků, včetně jezdců na koních, objektivně nelze podchytit eventuální poškození můstku, které může nastat během dne. Charakter zlomené kulatiny (čerstvá zlomenina) v daném případě svědčí o tom, že závada na můstku nastala operativně a nešlo tudíž o zanedbaný závadný stav v jeho schůdnosti. I proto žalovaný nemohl zanedbat svou prevenční povinnost podle ustanovení § 415 obč. zák. Žalovaný navrhl, aby dovolání žalobkyně bylo zamítnuto.

Nejvyšší soud jako soud dovolací po zjištění, že dovolání bylo podáno v zákonné lhůtě, oprávněnou osobou a je přípustné, dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné. V odůvodnění svého rozhodnutí Nejvyšší soud mimo jiné konstatoval, že občanskoprávní prevenci lze charakterizovat jako souhrn způsobů a forem předcházení ohrožení a porušování subjektivních občanských práv, tj. práv, která jsou upravována a chráněna normami občanského práva hmotného v objektivním smyslu. Vlastní obsah úpravy občanskoprávní prevence spočívá ve stanovení určitého systému prevenčních právních povinností, jakož i nepříznivých právních následků (sankcí) spjatých s jejich ohrožením či porušením. Nepočíná-li si někdo v souladu s takto obecně stanovenou právní povinností, chová se protiprávně a postihuje ho za to - za splnění dalších předpokladů - občanskoprávní odpovědnost za škodu (§ 420, 421 obč. zák.). Prevenční povinnost, kterou zákon v § 415 obč. zák. ukládá každému ve vztahu ke všem subjektům, znamená pro vlastníka nebo správce nemovitosti povinnost užívat a spravovat svůj

majetek tak, aby jeho stav nezpůsobil škodu jinému, tedy dbát i o to, aby na jeho pozemku byla provedena opatření zamezující či snižující možnost vzniku škody na zdraví, na majetku a jiných hodnotách, a pokud již škoda hrozí, učinit opatření k jejímu odvrácení. Na podporu těchto svých právních závěrů pak Nejvyšší soud výslovně odkázal na rozsudek HABR (ze kterého poslední větu v podstatě cituje, poznámka autora).

Ze skutkových zjištění v projednávané věci totiž vyplynulo (skutkový stav věci není vzhledem k přípustnosti dovolání podle § 239 odst. 1 o.s.ř. předmětem dovolacího přezkumu, dovolatelka v tomto směru ostatně výhrady nevznáší), že žalovaný (jeho právní předchůdce) vykonával právo hospodaření k lesním pozemkům, na nichž se nacházely vyznačené turistické stezky, mj. trasa přes Z. údolí, kde na dřevěném můstku přes potok došlo k úrazu žalobkyně. Žalovaný stezky pravidelně udržoval a kontroloval, konkrétně předmětný můstek na turistické stezce přes Z. potok byl zhruba 6 měsíců před zraněním žalobkyně opraven a jeho stav byl pracovníci žalovaného ing. R. zkontrolován naposledy asi 10 dní před úrazem; v této době nebyly dřevěné kulatiny ztrouchnivělé ani mechanicky poškozené. Bezprostřední příčinou úrazu žalobkyně byl pád vyvolaný uvolněním a prolomením jedné z kulatin, která ani při následné kontrole po úrazu nevykazovala známky zanedbané údržby či nadměrného opotřebení.

*Za této situace není možné žalovanému vytýkat zanedbání (nevykonávání) náležité péče a dohledu nad majetkem, který spravoval, neboť jeho **prevenční povinnost kontrolovat všechny turistické stezky tak, aby zabránil vzniku škod na životě, zdraví či majetku ve smyslu ustanovení § 415 obč. zák. nelze vykládat jako povinnost počínat si tak, aby v každém okamžiku vyloučil závadu způsobitou vyvolat škodu na libovolném úseku cesty. Takový požadavek by se rovnal objektivní odpovědnosti za škodu způsobenou závadou ve schůdnosti stezky, kterou však z povinnosti tzv. generální prevence dovodit nelze. Je proto správný závěr odvolacího soudu, že s ohledem na opatření učiněná žalovaným při péči o stav turistických stezek, nelze za zanedbání prevenční povinnosti žalovaného, vedoucí k poškození zdraví žalobkyně, považovat okolnost, že kontrola stavu můstku nebyla prováděna v kratším intervalu, než odpovídalo provozním možnostem žalovaného i obvyklému opotřebení můstku běžným provozem, tedy to, že poškození můstku vzniklé nahodile (blíže nezjištěným způsobem, pravděpodobně jiným uživatelem turistické stezky) v době mezi řádnými kontrolami stavu můstku nebylo zjištěno a odstraněno před vstupem žalobkyně.***

Jestliže v posuzovaném případě byl můstek řádně udržován a jeho stav kontrolován v intervalech přiměřených reálnému nebezpečí jeho poškození či opotřebením běžným provozem na turistické stezce, a přesto nepředvídatelná závada při jeho přecházení způsobila žalobkyni škodu, nedošlo ke vzniku škody následkem toho, že by obecná prevenční povinnost zakotvená v ustanovení § 415 obč. zák. byla ze strany žalovaného porušena. V řízení pak nebyly zjištěny žádné další skutkové okolnosti, nasvědčující tomu, že ke škodě došlo následkem jiného konkrétního jednání či opomenutí žalovaného, jehož rozpor s ustanovením § 415 obč. zák. by zakládal protiprávnost jako předpoklad obecné odpovědnosti za škodu. Odvolací soud (stejně jako soud prvního stupně) proto správně dovodil, že žalovaný neporušil právní povinnost vyplývající z ustanovení § 415 obč. zák. a že jeho odpovědnost za škodu není založena.

V tomto rozsudku Nejvyšší soud podal velmi zásadní výklad obsahu a rozsahu generální občanskoprávní prevence dle ustanovení § 415 původního občanského zákoníku. Zde formulované závěry se staly do budoucna významným obecným etalonem pro posuzování splnění či porušení povinností generální prevence a jsou opakovaně citovány jak odbornou literaturou, tak v rozhodnutích soudů všech instancí.

Zásadní význam spočívá ve výkladovém omezení zákonné definice § 415 původního občanského zákoníku, kterou by bylo možné vykládat i tak, že porušením právní (preventivní) povinnosti je každé jednání (popřípadě nejednání), které vede ke vzniku škody. Takový výklad by korespondoval s tzv. naukou protiprávního výsledku, která spojuje naplnění znaku protiprávnosti právě s výsledkem jednání (či nejednání), tedy s tím, zda tímto jednáním (či nejednáním) došlo ke vzniku zakázaného následku (způsobení škody). Jako příklad takové konstrukce Melzer (2002) uvádí: *A používá soukromý pozemek jako místo k parkování. B na tomto pozemku zaparkuje svůj automobil, takže A jej nemůže užívat a musí svůj automobil zaparkovat na placeném parkovišti. V tomto případě jednal B v rozporu s povinností všech subjektů nezasahovat do (absolutního) vlastnického práva jiného. A má tedy proti B při splnění zbývajících podmínek (zavinění atd.) nárok na náhradu škody (parkovného).* Právě tuto koncepci však Nejvyšší soud v citovaném rozsudku odmítl, když dovodil, že povinnost generální prevence nelze ztotožnit s objektivní odpovědností za vzniklou škodu, jinými slovy, že vznik škody v důsledku jednání či nejednání třetí osoby nemusí být vždy spojen s porušením prevenční povinnosti této osoby a nezakládá vždy vznik protiprávnosti na její straně.

Svým přístupem se tak Nejvyšší soud naopak přiklonil k tzv. nauce protiprávního jednání, kterou Melzer (2002) přibližuje takto: *Z uznání absolutních práv (práv působících vůči všem, např. právo vlastnit majetek či právo na ochranu života a zdraví, poznámka autora) právním řádem vyplývá, že je třetí osoby nesmějí ohrožovat. Z toho tedy vyplývá povinnost každého jednat tak, aby nebyla ohrožována absolutní práva třetích osob. Tato norma má však povahu nikoliv pravidla, nýbrž principu. Jakým způsobem bude tento princip naplněn, je tedy odstupňovatelné a závisí na vlivu jiných principů. Z výše uvedeného vyplývá, že nebezpečnost daného jednání (ohrožení absolutního práva) ještě nutně nevede k určení protiprávnosti, nýbrž protiprávnost pouze indikuje, naznačuje. K určení protiprávnosti je ještě nutné zhodnotit zájem na provedení samotného nebezpečného jednání – právním řádem dovolené riziko a samozřejmě zohlednit okolnosti vylučující protiprávnost. Základem pro zjištění protiprávnosti jednání vzhledem k absolutnímu subjektivnímu právu je tedy zjištění, zda dané jednání je adekvátní pro porušení takového práva. K tomu ovšem přistupuje navíc ještě otázka normativní, tj. otázka dovoleného rizika. Výsledkem tohoto hodnocení je pak tzv. **konkrétní povinnost jednání, která má podobu prevenční povinnosti a jejíž porušení má zásadně za následek protiprávnost daného jednání.** Tato konstrukce (odvozování) tzv. **konkrétních povinností je jednání tvůrčím výkonem soudnictví.***

Své závěry učiněné v této konkrétní věci pak Nejvyšší soud zobecnil ve vlastním výkladu ustanovení § 415 původního občanského zákoníku, ve kterém zdůraznil, že *každý je podle § 415 obč. zák. povinen zachovávat vždy takový stupeň bedlivosti (pozornosti), který lze po něm vzhledem ke konkrétní časové a místní situaci rozumně požadovat a který je způsobilý zabránit či alespoň co nejvíce omezit riziko vzniku škod na životě, zdraví a majetku; uvedené ustanovení mu však neukládá povinnost předvídat každý v budoucnu možný vznik škody.*

4.3 Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2183/2001

Svým rozsudkem ze dne 12. června 2003, sp. zn. 25 Cdo 2183/2001 (dále též jen „rozsudek SKÁLA“) Nejvyšší soudu zrušil rozsudek Krajského soudu v Plzni, kterým tento soud jakožto soud odvolací změnil rozsudek Okresního soudu v Tachově tak, že uložil žalované povinnost zaplatit žalobci částku 470.000,- Kč, když rozsudkem soudu první instance byla žaloba původně v plném rozsahu zamítnuta. Účastníky řízení byly na straně žalobce Lesy České republiky, s. p., na straně žalované pak Česká republika –

Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, žalovaná částka představovala uplatněný nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím státního orgánu.

Okresní soud v Tachově přitom vyšel z takto zjištěného skutkového stavu: *Okresní úřad T., referát dopravy a silničního hospodářství, rozhodnutím ze dne 24. 6. 1998, č. j. RDSH/301-1/98-280, podle § 35 odst. 1 zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, uložil žalobci odstranit zdroj ohrožení, představovaný uvolněnou částí skalního masivu o rozměrech asi 3x3x2 m na pozemku kat. č. 2475 v k. ú. K., v ochranném pásmu silnice č. I/21. Toto rozhodnutí bylo zrušeno rozhodnutím Ministerstva dopravy a spojů ČR ze dne 21. 8. 1998, č. j. 25562/98-120, pro procesní nedostatky; silniční správní úřad pak již nové řízení nezačal a věc postoupil stavebnímu úřadu s tím, že je ohrožena především stavba sousedního rodinného domu. Městský úřad P., odbor výstavby a ÚP (stavební úřad) rozhodnutím ze dne 7. 10. 1998, č. j. VÚP 1068/98/OST 185, nařídil žalobci, aby na svoje náklady provedl na pozemku kat. č. 2475 v k. ú. K. nezbytné terénní úpravy podle § 87 odst. 2 zákona č. 50/1976 Sb., stavebního zákona, spočívající v odstranění zvětralého skalního masivu tvořícího převis směrem k rodinnému domu na st. p. č. 47 v k. ú. K.; případnému odvolání stavební úřad odňal odkladný účinek. Okresní úřad T., referát regionálního rozvoje, rozhodnutím ze dne 11. 1. 1999, č. j. 931/98/54/99-RRR-OOŘ-3, toto rozhodnutí zrušil s tím, že provedení nezbytných úprav a zabezpečovacích prací podle § 87 a § 94 stavebního zákona nemůže stavební úřad nařídít na daném lesním pozemku a že věc měla být řešena příslušnými správními orgány podle zákona o pozemních komunikacích nebo podle zákona č. 289/1995 Sb., o lesích. Žalobce ovšem povinnost uloženou mu citovaným rozhodnutím stavebního úřadu splnil a na základě smlouvy o dílo nechal skalní masiv odtěžit společností, které za provedené práce zaplatil dne 10. 12. 1998 částku 493.500,- Kč. Soud dovodil, že ačkoli vydaná správní rozhodnutí byla pro nezákonnost zrušena, nebyla v posuzovaném případě splněna další podmínka vyžadovaná zákonem č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, kterou je vznik škody. Žalobce, který měl k pozemkové parcele č. 2475 v k. ú. K. právo hospodaření, byl bez ohledu na to, že rozhodnutí byla zrušena, povinen odstranit skalní masiv ze zákona - tuto povinnost mu ukládalo jednak ustanovení § 35 zákona o pozemních komunikacích a zejména ustanovení § 22 zákona o lesích, podle nichž vlastník lesa má povinnost předcházet a zamezovat škodám; v daném případě měl tedy po zjištění nebezpečného*

stavu učinit taková opatření, aby došlo k zamezení pádu kamení. S odkazem na shora uvedené pak Okresní soud v Tachově podanou žalobu zamítl.

Po odvolání žalobce o věci následně rozhodoval Krajský soud v Plzni, který konstatoval, že žalobci byla způsobena majetková újma (škoda) tím, že splnil povinnost uloženou mu rozhodnutím stavebního úřadu, které bylo předběžně vykonatelné, ale později bylo k odvolání žalobce pro nezákonnost zrušeno. Byla dána též příčinná souvislost mezi nezákonným rozhodnutím a vzniklou škodou, neboť splnění povinnosti uložené žalobci citovaným rozhodnutím škodu způsobilo. Výše škody byla mezi účastníky nesporná a je tvořena částkou, kterou žalobce zaplatil na základě smlouvy o dílo za odstranění skalního masivu, po odečtení daně z přidané hodnoty. Namítá-li žalovaná, že žalobci ve skutečnosti žádná škoda nevznikla, neboť bez ohledu na zrušené rozhodnutí stavebního úřadu bylo jeho zákonnou povinností odstranit nestabilní skalní masiv, který ohrožoval pádem v blízkosti stojící rodinný dům a přilehlou silnici, pak potřeba zásahu byla sice v řízení prokázána (je mezi účastníky nesporná), podle odvolacího soudu je však třeba posoudit, kdo byl povinným subjektem k odstranění skalního masivu, jehož nestabilita byla způsobena přírodními vlivy a zřejmě i působením silniční dopravy na přilehlé komunikaci; nebyla však způsobena jednáním žalobce. Skalní masiv se nacházel mimo obec, na lesním pozemku (pozemku určeném k plnění funkce lesa podle ustanovení § 3 zákona o lesích) ve vlastnictví ČR, s právem hospodaření žalobce, a věc je proto třeba posuzovat právě podle zákona o lesích jako zákona speciálního. Podle ustanovení § 22 odst. 1 zákona o lesích povinnost zabezpečit si pozemky a stavby stíhá nikoli vlastníka lesa, ale vlastníky nemovitostí případně ohrožených škodami (zejména sesuvem půdy, padáním kamení, pádem stromů nebo lavinami z pozemků určených k plnění funkce lesa), vlastník lesa tedy neodpovídá jinému za škody, které vzniknou v důsledku prosté existence lesa. Odvolací soud proto uzavřel, že žalobce neměl povinnost odstranit předmětný nestabilní skalní masiv, a pokud tak učinil, vznikla mu odtěžením skály škoda, za niž podle zákona č. 82/1998 Sb. odpovídá stát.

Rozsudek krajského soudu napadla žalovaná dovoláním, ve kterém namítala, že ohroženými nemovitostmi byly jak předmětný dům a přilehlá silnice, tak především samotný lesní pozemek, na kterém se skalní masiv nacházel a který jej obklopoval. Žalobci nevznikla škoda z toho důvodu, že částka jím vynaložená by byla (nebo musela být) vynaložena i následně, když povinnost odstranit zvětralý skalní masiv je žalobci uložena zákonem. Ohroženou nemovitostí byl podle dovolatelky pozemek, na kterém se

skalní masiv nacházel. Povinnost provést na svůj náklad nezbytně nutná opatření (§ 22 zákona o lesích) tak stíhala především žalobce jako subjekt plnící povinnosti vlastníka lesního pozemku, nemovitosti primárně ohrožené. Bez posuzování konkrétní míry pravděpodobnosti lze předpokládat, že pozemek, na kterém se masiv nacházel, byl ohrožen v každém případě, ostatní nemovitosti pak s větší či menší mírou pravděpodobnosti za předpokladu, že by se sesul přímo na ně. Pokud tedy žalobce byl povinen podle § 22 odst. 1 zákona o lesích zabezpečit svůj pozemek jako vlastník, byl povinen též odstranit zvětralý skalní masiv, když nezbytnost jeho odstranění je mezi účastníky nesporná. Podle dovolatelky proto žalobci nemohla vzniknout škoda, plnil-li pouze svoji povinnost, byť na základě později zrušeného rozhodnutí, neboť takovou povinnost měl na základě § 22 odst. 1 zákona o lesích bez ohledu na to, zda bylo či nebylo vydáno správní rozhodnutí. Úbytek v majetkové sféře vzniklý v důsledku plnění povinnosti uložené zákonem, jejíž realizace nevyžaduje a nepředpokládá vydání jakéhokoliv rozhodnutí, nelze považovat za škodu. Dovolatelka navrhla, aby rozsudek odvolacího soudu byl zrušen a aby mu věc byla vrácena k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání bylo podáno řádně a včas, dospěl k závěru, že dovolání je přípustné a opodstatněné.

Vzal přitom za prokázané, že žalobce vynaložil částku 470.000,- Kč na odstranění zvětraleho skalního masivu, který se nacházel na pozemku určeném k plnění funkcí lesa ve vlastnictví státu, s nímž je svěřeno nakládání žalobci podle § 4 odst. 1 zákona o lesích, a který odtud ohrožoval sousední nemovitost. Učinil tak v reakci na rozhodnutí správního orgánu, jímž mu byla taková povinnost uložena, které však bylo později pro nezákonnost zrušeno. Lze tedy dovést, že v příčinné souvislosti s nezákonným rozhodnutím orgánu státu se o tuto částku snížil majetkový stav žalobce. Toto snížení majetkového stavu lze ovšem za škodu považovat pouze tehdy, jestliže bylo vynaložení částky k odstranění skalního masivu zbytečné, tj. jestliže k takovému jednání nebyl žalobce povinen, a to ani z jiného důvodu, než který se podával z obsahu nezákonného rozhodnutí. Jinými slovy řečeno, pokud by žalobce byl nucen bez ohledu na povinnost plynoucí z nezákonného rozhodnutí (např. z důvodu, že mu tak ukládal zákon či jiné rozhodnutí, že se k tomu sám zavázal apod.) na vlastní náklady skalní masiv odstranit, a byl by tedy stejně povinen tyto prostředky vynaložit, nepředstavovala by zaplacená částka škodu, která by byla v příčinné souvislosti s nezákonným rozhodnutím.

V souladu se závěry odvolacího soudu Nejvyšší soud dospěl k závěru, že *povinnost žalobce odstranit předmětný skalní masiv nelze vyvozovat z ustanovení § 22 odst. 1 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích, podle nějž povinnost zabezpečit nemovitosti před škodlivými vlivy z lesních pozemků lze rozhodnutím správního orgánu uložit vlastníkům ohrožených nemovitostí, nikoliv vlastníkům lesních pozemků. Za situace, kdy osobám uvedeným v citovaném ustanovení taková povinnost nebyla uložena, je však třeba posuzovat, zda žalobci neukládal povinnost odstranit skalní masiv ohrožující sousední nemovitost jiný právní předpis.*

Současně se vyslovil k právní povaze ustanovení § 22 odstavec (1) lesního zákona a jeho vztahu k dalším právním předpisům takto: *Aby byl naplněn smysl hospodaření v lesích, jímž je zachování lesa a udržování a zlepšování všech funkcí lesa, který je označován za národní bohatství, tvořící nenahraditelnou složku životního prostředí, vytváří právní úprava státní správy lesního hospodářství významné možnosti ingerence státu do vztahů vznikajících při užívání lesa. Takový charakter má i oprávnění orgánu státní správy uložit vlastníkům nemovitostí nebo investorům staveb a zařízení povinnost, aby na svůj náklad provedli taková opatření, kterými bude zabráněno vzniku škody na jejich pozemcích, stavbách a zařízeních, a aby tak učinili i na pozemcích určených k plnění funkcí lesa, což je vlastník pozemků povinen strpět (§ 22 zákona o lesích). Tato úprava státní správy v oblasti hospodaření s lesy, sledující především zájem na ochraně lesa, však neznamená, že by vlastník lesního pozemku, případně nájemce či právnická osoba, jíž je podle ustanovení § 4 odst. 1 zákona o lesích svěřeno nakládání s lesy ve vlastnictví státu (jak tomu je v dané věci), byl zbaven povinností, které mu plynou z obecného právního předpisu - občanského zákoníku.*

Tento svůj obecný odkaz následně Nejvyšší soud konkretizoval citací ustanovení § 415 původního občanského zákoníku a dále citací svých vlastních závěrů, které z tohoto zákonného ustanovení Nejvyšší soud ve vztahu k vlastníkům nemovitostí vyvodil v rozsudku HABR, včetně výslovného odkazu na tento rozsudek.

Své právní úvahy nad řešenou věcí pak Nejvyšší soud uzavřel konstatováním, že *nebylo-li v posuzovaném případě nebezpečí vzniku škody hrozící pádem zvětralého skalního masívu řešeno postupem podle § 22 odst. 1 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích, je třeba při posuzování zbytečnosti nákladů vynaložených žalobcem na odstranění skály (tj. v otázce vzniku škody) zvažovat jako předběžnou otázku i to, zda žalobce nebyl povinen takový náklad vynaložit při plnění povinnosti generální prevence podle § 415 obč. zák. Vzhledem k tomu, že odvolací soud se věcí z tohoto pohledu nezabýval, je*

předčasný jeho závěr o tom, že žalobci v důsledku nezákonného rozhodnutí správního orgánu vznikla škoda, neboť vychází z neúplně zjištěného skutkového stavu věci. S tímto odůvodněním Nejvyšší soud napadený rozsudek Krajského soudu v Plzni zrušil a věc mu vrátil dalšímu řízení.

V tomto rozsudku se Nejvyššího soudu poprvé zabýval aplikací ustanovení § 22 odstavec (1) lesního zákona na otázky ochrany nemovitostí v bezprostřední blízkosti lesa (v právní věci řešené v rozsudku HABR byla aplikována odlišná právní úprava zákona č. 61/1977 Sb. o lesích). Z odůvodnění předmětného rozhodnutí Nejvyššího soudu lze dovodit, že tento nevnímá povinnost vlastníka ohrožené nemovitosti provést nezbytná opatření k ochraně svých nemovitostí jako povinnost vyplývající přímo ze zákona (ustanovení § 22 odstavec (1) lesního zákona), ale že vznik takové povinnosti na straně vlastníka ohrožené nemovitosti váže až na vydání předpokládaného správní rozhodnutí. Paralelně s touto speciální právní úpravou se však dle Nejvyššího soudu uplatní i právní úprava obecná (§ 415 původního občanského zákoníku), ze které vyplývá bezprostřední zákonná preventivní povinnost vlastníka lesa.

4.4 Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2819/2011

Svým rozsudkem ze dne 28. února 2013, sp. zn. 25 Cdo 2819/2011 (dále též jen „rozsudek CYKLISTKA“) Nejvyšší soud zamítl dovolání žalující strany proti rozsudku odvolacího Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci, kterým byl potvrzen rozsudek prvoinstančního Okresního soudu v Olomouci, kterým bylo žalovaným Lesům České republiky, s. p. uloženo zaplatit žalobkyni částku 240.000,- Kč s příslušenstvím, a současně byla v plném rozsahu tato žaloba zamítnuta vůči Olomouckému kraji.

Pro své rozhodnutí Okresní soud v Olomouci učinil tato zjištění a závěry: *Vlastníkem lesního pozemku p. č., k. ú. Hrubá Voda (dále též jen „pozemek“) je Česká republika a právo hospodařit na něm má žalovaný. Pozemek je od roku 2001 součástí přírodní rezervace Hrubovodské sutě a vede jím cyklotrasa č. 6108, která byla zřízena z iniciativy Okresního úřadu Olomouc. Dne 1. 7. 2007 kolem 16:30 hod. tuto cyklotrasu projížděla na kole nezletilá L. D. (dcera žalobkyně, dále též jen „poškozená“), spadla na ni část přelomeného buku a usmrtila ji. V trestním řízení byla věc odložena, bylo však zjištěno, že v předmětném místě se na svahu nacházelo více buku napadených hnilobnou chorobou, nicméně pád stromu nebyl způsoben porušením pracovních nebo technologických postupů při pracích na lesním majetku, případně zanedbáním*

požadavků bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, nebo kombinací některých těchto skutečností. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že žaloba vůči správci lesa je důvodná, neboť prevenční povinnost, kterou ukládá zákon v § 415 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“) každému ve vztahu ke všem subjektům, znamená pro vlastníka nebo správce nemovitosti povinnost užívat a spravovat svůj majetek tak, aby jeho stav nezpůsobil škodu jinému, tedy dbát i o to, aby na jeho pozemku byla provedena opatření zamezující či snižující možnost vzniku škody na zdraví, majetku a jiných hodnotách, a pokud již škoda hrozí, učinit opatření k jejímu odvrácení. Přestože se jedná o lesní pozemek, který je součástí přírodní rezervace, neznamena to, že jde o tzv. bezzásahové území, jak žalovaný tvrdil. Z omezení obsažených v § 38 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (dále též jen „zákon o ochraně přírody a krajiny“), a nařízení Okresního úřadu v Olomouci ze dne 15. 3. 2001 nevyplývá, že by žalovaný nebyl oprávněn na území přírodní rezervace provádět jakýkoliv zásah, byť si k němu musí nejprve vyžádat souhlas příslušného orgánu ochrany přírody. Žalovaný však do roku 2009 o souhlas nepožádal, neprováděl pozvolnou těžbu stromů a jejich obnovu, nekontroloval zdravotní stav stromů, čímž zapříčinil jejich onemocnění parazitní dřevokaznou houbou – troudnatcem kopytovitým (*fomes fomentarius*) a zasažení hnilobou, které neodvratně ústí do spontánní destrukce napadeného stromu rozlomením koruny nebo zlomením kmenové části jako v tomto případě. Nákaza desítek stromů v daném místě, včetně samotného spadlého buku, byla patrná pouhým okem bez provádění sond, neboť na kmeni stromu se nacházely typické plodnice. V řízení nebylo prokázáno, že by vyvrácení stromu bylo způsobeno nepředvídatelnými okolnostmi, např. silným větrem, srážkami, naopak hydrometeorologický ústav sdělil, že v daný okamžik bylo v lokalitě jasno, slunečno, bezvětří.

Tím, že žalovaný trpěl závadným stavem porostu a neprováděl žádná opatření k tomu, aby ke škodě nedošlo, porušil právní povinnost podle § 415 obč. zák. a odpovídá za škodu způsobenou usmrcením nezletilé cyklistky podle § 420 obč. zák. Soud nepřisvědčil námitce žalovaného, že vstup do lesa je pouze na vlastní nebezpečí; spadli totiž strom na cyklistku jedoucí po cestě vedoucí lesním pozemkem, tedy v místě, kde se zvýšený pohyb osob musí předpokládat, měl žalovaný tomuto místu věnovat větší pozornost. Soud proto žalobkyni přiznal nárok na jednorázové odškodnění podle § 444 odst. 3 písm. c) obč. zák.

K odvolání žalovaných Lesů České republiky, s. p. ve věci dále rozhodoval Krajský soud v Ostravě – pobočka v Olomouci, který následně svým rozhodnutím rozsudek Okresního soudu v Olomouci potvrdil. *Vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně a po zopakování důkazů v odvolacím řízení upřesnil, že pozemek byl určen k ponechání bez zásahu a nebyly zjištěny žádné výstražné tabule, které by upozorňovaly na nebezpečí pádu stromu před a za místem smrtelného úrazu. Žalovaný s návrhem vedení cyklistických tras souhlasil, pouze zřizovatele upozornil, že je třeba mít na zřeteli bezpečnost cyklistů na lesních cestách s ohledem na nekvalitní povrch cest a provoz lesních mechanismů a že je třeba počítat s možností úrazu náhodně padajícími větvemi, kmeny stromů, např. za větrného počasí. Odvolací soud dále zdůraznil, že na kmeni předmětného buku byly registrovány plodnice dřevokazné houby – troudnatce kopytovitého a hníloba v dutině kmene. Ztotožnil se proto s právním posouzením věci soudem prvního stupně a s jeho závěrem, že žalovaný nedostál povinnosti plynoucí z § 415 obč. zák. zachovat takový stupeň opatrnosti, který lze vzhledem ke konkrétní časové a místní situaci rozumně požadovat (viz rozsudek MŮSTEK, poznámka autora); neučinil taková opatření, aby vyloučil či alespoň minimalizoval možnost vzniku škody na zdraví, majetku a jiných hodnotách, třebaže tato opatření na něm bylo možno spravedlivě požadovat při zachování běžné míry opatrnosti (bedlivosti). Žalovanému jako subjektu hospodařícímu na lesních pozemcích při alespoň občasných prohlídkách lesního porostu mohlo a mělo být známo, že v dané lokalitě bezprostředně hrozí pád více stromů. Odvolací soud odmítl obranu žalovaného poukazem na dodržení principů uvedených v § 38 zákona o ochraně přírody a krajiny (týkající se plánů péče o zvláště chráněná území, poznámka autora), a to s ohledem na význam ohroženého zájmu, tedy život osob pohybujících se v daném území, a skutečnost, že územím vedla značená cyklotrasa, kde lze předpokládat zvýšený pohyb osob. Třebaže se jednalo o tzv. bezzásahové území, žalovaný mohl a měl požádat orgán ochrany přírody a krajiny o provedení těžby vybraných stromů nebo jasným a srozumitelným způsobem upozornit na rizika průjezdu přes danou lokalitu, vykácení lesa nebylo jedinou možností plnění prevenční povinnosti. Odvolací soud přisvědčil závěru soudu prvního stupně, že na straně poškozené nelze dovozovat spoluzavinění podle § 441 obč. zák., neboť do lesa vstoupila po značené cyklotrase v době, kdy nebylo možno očekávat vyvrácení stromu v důsledku počasí. Ustanovení § 19 odst. 1 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích (dále též jen „lesní zákon“) o právu vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí nevyklučuje odpovědnost*

vlastníka (správce) lesa za škodu v případě, že ke škodě došlo v příčinné souvislosti s jeho protiprávním jednáním.

Pro sebe nepříznivý výsledek sporu snažil se žalovaný zvrátit podáním dovolání k Nejvyššímu soudu České republiky. Za otázky zásadního právního významu ve svém dovolání označil: 1) míru, předpoklady a podmínky existence spravedlivého požadavku generální prevence individuálního právního subjektu, 2) zohlednění plnění povinností podle zvláštních právních předpisů při posuzování míry spravedlivého požadavku na dodržování generální prevence, 3) rozsah a meze odpovědnosti za škodu ve vztahu k § 19 lesního zákona, 4) vzájemný vztah ustanovení zvláštních právních předpisů (lesní zákon a zákon o ochraně přírody a krajiny) a ustanovení § 415 a 420 obč. zák.

Soudům obou instancí pak dovolatel vytkl nesprávné posouzení rozsahu jeho prevenční povinnosti, které dle jeho mínění nedostatečně zohlednilo skutečnosti a okolnosti zbavující žalovaného odpovědnosti za škodu. K tomuto žalovaný konkrétně uvedl: *Soudy mu uložily povinnost k náhradě škody, přestože trestní řízení bylo odloženo, aniž bylo shledáno porušení či zanedbání zákonné či smluvní povinnosti; soudy nezohlednily ani zvláštní povahu prostředí, v němž došlo k události, tedy to, že se pozemek nachází v přírodní rezervaci zřízené k ochraně přirozených a přírodě blízkých lesních ekosystémů a s cílem umožnit jejich trvalou existenci a vývoj. V rezervaci jsou možné těžební a pěstební zásahy nad rámec schváleného lesního hospodářského plánu pouze se souhlasem příslušného orgánu ochrany přírody, staré porosty mají být z větší části ponechávány bez zásahu. Hospodaření dovolatele je v souladu s principy ochrany území podle zákona o ochraně přírody a krajiny, nebylo mu prokázáno porušení právní povinnosti, tudíž nelze dovozovat ani příčinnou souvislost mezi porušením a škodou, přičemž řádné plnění zákonných povinností nemůže být přičítáno dovolateli k tíži, když zákon o ochraně přírody a krajiny a občanský zákoník mají stejnou právní sílu. Dále vytká soudům, že nebylo prokázáno, že by onemocnění stromu a jeho následný pád byl způsoben zanedbáním jakýchkoli kontrolních povinností dovolatele. Tvrdí, že symptomy hniloby nemusí být ve všech případech vizuálně zjistitelné, proto bez sondáže a důkladného rozboru ani zkušený odborník pouhým okem nerozpozná stav stromu bez velké odchylky. Pokud by měl dovolatel naplnit prevenční povinnost v rozsahu vyžadovaném soudy, musel by přistoupit k opatřením, tedy buď k odborné technologické kontrole hypoteticky rizikových stromů nebo vykácení pásů lesního porostu podél lesních cest a pěšin, jejichž realizaci považuje za absurdní a objektivně nemožnou. Tyto požadavky na něj kladené v tomto konkrétním případě ve vztahu k jeho*

tvrzené povinnosti generální prevence se mu jeví jako nespravedlivé. Dovolatel s odkazem na § 19 lesního zákona, který upravuje právo vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí, a § 63 zákona o ochraně přírody a krajiny, podle něž má každý právo na volný průchod přes pozemky ve vlastnictví státu, dovozuje, že je výhradně na osobách do lesa vstupujících zvážit možná nebezpečí pohybu po lesních pozemcích, zvláště pak v případě přírodní rezervace musí návštěvníci brát zřetel na to, že vstupují na území, kde je prioritní ochrana přírodních procesů. Zdůrazňuje, že poškozená nebyla ke vstupu do lesa nucena či vybízena, jednalo se o její svobodnou vůli, případně osob ji doprovázejících. Dovolatel popírá, že by zřídil či vyznačil nebo souhlasil s vyznačením cyklistické nebo turistické stezky v místech, kde došlo k usmrcení poškozené, naopak upozornil na ohrožení bezpečnosti cyklistů na lesních cestách a další realizaci tras podmínil předchozím projednáním s lesní správou ve Šternberku, což lze označit za jednoznačně preventivní jednání dovolatele. Provedené značení tak nemůže mít vůči dovolateli žádné právní účinky a k odpovědnosti by měl být volán ten, kdo trasu na pozemku zřídil, jehož však žalobkyně nežalovala. Dovolatel se domnívá, že mu nelze vytýkat neplnění povinnosti generální prevence podle § 415 obč. zák., když plnil povinnosti uložené mu zvláštním zákonem, tedy zákonem na ochranu přírody a krajiny. Aplikace § 415 obč. zák. přichází v úvahu jen tehdy, není-li konkrétní právní úprava, pokud však byl postup stanovený zvláštní právní normou dodržen, je aplikace § 415 obč. zák. vyloučena. Tvrdí, že ze skutkových zjištění vyplývá, že ke škodě došlo v souvislosti s typickou povahou lesa a jeho přírodního prostředí, za což by dovolatel neměl odpovídat, proto navrhl, aby dovolací soud zrušil rozsudky soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání bylo podáno řádně a včas, dospěl k závěru, že dovolání je přípustné, neboť *otázka prevenční povinnosti vlastníka lesa nebyla dosud v daných skutkových souvislostech řešena*. Podané dovolání však zároveň vyhodnotil jako věcně nedůvodné a jako takové jej zamítnul.

Nejvyšší soud v první řadě odmítl dovolací námitku, že soudy nesprávně dovodily odpovědnost žalovaného za škodu v rozporu s trestním řízením, v němž nebylo zjištěno porušení či zanedbání povinnosti z jeho strany; závěry orgánů činných v trestním řízení, kterými nebylo konstatováno spáchání trestného činu a kdo jej spáchal, nejsou soudy v občanskoprávním řízení vázány a jsou tak povinny učinit své vlastní skutkové závěry. Jako správný pak hodnotil postup odvolacího soudu, který *důvodně vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně a po zopakování důkazů a*

jejich zhodnocení upřesnil závěry soudu prvního stupně ohledně porušení povinnosti žalovaným tak, že žalovaný neučinil potřebná opatření k zabránění vzniku škody tím, že **vůbec nekontroloval stromy rostoucí podél cyklotrasy**, jejichž pád mohl ohrozit osoby pohybující se na cyklotrase, a **nepožádal orgán ochrany přírody a krajiny o provedení těžby vybraných stromů nebo neupozornil na rizika průjezdu danou lokalitou**; na kmeni spadlého stromu i řady stromů dalších přitom byly viditelné plodnice dřevokazné houby. Z takto zjištěného skutkového stavu pak vycházel i samotný Nejvyšší soud, když zjištění skutkového stavu soudy první a druhé instance nepodléhá dovolacímu přezkumu.

Dále ve svém rozhodnutí Nejvyšší soud citoval příslušná ustanovení § 415 a § 420 původního občanského zákoníku a zopakoval svůj obecný výklad k ustanovení § 415 původního občanského zákoníku z rozsudků HABR a MŮSTEK, na rozsudek HABR výslovně odkázal.

Vydání zamítavého rozhodnutí k podanému dovolání žalovaného pak Nejvyšší soud odůvodnil takto: *Závěr odvolacího soudu o odpovědnosti žalovaného za škodu vychází z nezpochybnitelného skutkového základu, že dcera žalobkyně byla při jízdě na cyklostezce usmrcena částí stromu spadlou v důsledku jeho špatného stavu. Hlavní příčinou zřícení stromu bylo jeho napadení dřevokaznou parazitní houbou troudnatcem kopytovitým a hnilobou. Vykonal-li žalovaný práva a povinnosti vlastníka k lesnímu pozemku ve vlastnictví státu (§ 4 odst. 1 lesního zákona), na němž se nachází vyznačená cyklotrasa, kde došlo ke smrtelnému úrazu, důvodně aplikoval odvolací soud ustanovení § 415 obč. zák. a správně též dovodil porušení prevenční povinnosti ze strany žalovaného. Ten totiž v období předcházejícím této události nikterak nekontroloval stav lesního porostu podél cyklotrasy, o jejímž zřízení byl informován, a neprovedl ani žádná opatření k tomu, aby zabránil ohrožení bezpečnosti osob pohybujících se na cyklotrase pádem stromu. Neučinil-li žalovaný žádná opatření, která by zamezila nebo snížila možnost vzniku škody, nepočínal si vzhledem ke konkrétním okolnostem dostatečně obezřetně. Za této situace odvolací soud opodstatněně dovodil zanedbání (nevykonávání) náležité péče a dohledu žalovaného nad majetkem, který spravoval, byť jeho prevenční povinnost kontrolovat a udržovat stromy podél cyklotrasy ve smyslu § 415 obč. zák. jistě nelze vykládat jako povinnost počínat si tak, aby v každém okamžiku vyloučil nebezpečí vzniku jakékoliv škody.*

K argumentaci dovolatele ustanovením § 19 lesního zákona lze připustit, že vlastník lesa nemůže odpovídat za každou škodu na zdraví a majetku osob, které

do lesa vstupují, neboť je vyloučeno, aby měl pod plnou kontrolou stav veškerého porostu v lese (podle odst. 1 věty první tohoto ustanovení každý má právo vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí, sbírat tam pro vlastní potřebu lesní plody a suchou na zemi ležící klest). Toto ustanovení ovšem zároveň nevylučuje, aby odpovědnost vlastníka lesa za škodu byla založena tam, kde s přihlédnutím ke konkrétním poměrům a okolnostem lze vyžadovat jistou intenzitu péče o lesní porost a předvídatost vlastníka vzhledem ke hrozícím rizikům. Zde totiž nejde o smrtelný následek, k němuž by došlo při volném pohybu poškozené kdekoliv v lese, nýbrž při jízdě na kole po lesní cestě, kde je určitý pohyb osob obvyklý. Šlo-li navíc o vyznačenou cyklotrasu, musel vlastník lesa předpokládat zvýšenou frekvenci návštěvníků a tomu přizpůsobit svou činnost ohledně stavu a kvality porostů, které mohly bezpečnost pohybu v těchto místech ohrozit. I když dovolatel sám nebyl zřizovatelem cyklotrasy nebo tím, kdo ji na pozemku vyznačil, o zřízení cyklotrasy věděl a vzhledem ke svému postavení zákonem povolaného správce státního lesa si měl být vědom i zvýšené možnosti ohrožení osob cyklotrasu využívajících.

Nelze přitom přehlédnout, že žalovaný státní podnik je odborným a profesionálním správcem lesních porostů, který k plnění své funkce disponuje personálem a odbornými znalostmi i zkušenostmi, a lze na něj opodstatněně klást požadavek, aby v rámci své specializované činnosti jednak vyhodnotil rizika, která hrozí osobám vstupujícím na frekventovaných místech do lesa, jednak aby byl informován o stavu porostu v takových místech, obzvláště jde-li (jak tomu bylo v posuzovaném případě) o závažné postižení dřevokaznou houbou zjistitelné i bez složitějších technických postupů. Souhrn těchto okolností byl důvodem ke zvýšené obezřetnosti a důkladnější kontrole stavu porostů v blízkosti turisticky využívané cesty. Jestliže ovšem žalovaný žádnou kontrolu neprováděl, nezjistil závadný stav řady stromů a nepřijal žádná opatření, aby odstranil či alespoň omezil riziko pádu stromu na cyklotrasu, porušil svou prevenční povinnost podle § 415 obč. zák., a odpovídá tak za škodu tím způsobenou podle § 420 obč. zák.

Ze všech těchto důvodů je zřejmé, že rozsudek odvolacího soudu je z pohledu uplatněného dovolacího důvodu správný.

V první řadě lze k tomuto rozsudku konstatovat, že se soud v tomto svém rozhodnutí neodklonil od závěrů přijatých v jeho dřívějších rozhodnutích, včetně rozsudku MŮSTEK, o neexistenci absolutní odpovědnosti vlastníka či správce lesa za zde vzniklé škody na životě, zdraví či majetku třetích osob. Soud ve svém

zdůvodnění uvádí jednotlivá konkrétní opatření, která žalovaný v rámci plnění své generální prevenční povinnosti v daném případě mohl uskutečnit (tzv. konkrétní povinnost jednání jak je popisuje Melzer (2002)), a teprve ze skutečnosti, že žalovaný neučinil ničeho, dovozuje porušení ustanovení § 415 původního občanského zákoníku a vznik odpovědnosti za vzniklou škodu na straně žalovaného.

Důležité jsou také úvahy soudu ve vztahu k ustanovení § 19 lesního zákona (vstup do lesa na vlastní nebezpečí), když toto ustanovení dle názoru Nejvyššího soudu nezabavuje vlastníka lesa možného rizika vzniku odpovědnosti za škodu vzniklou návštěvníkům lesa tam, *kde s přihlédnutím ke konkrétním poměrům a okolnostem lze vyžadovat jistou intenzitu péče o lesní porost a předvídavost vlastníka vzhledem ke hrozícím rizikům*. Dopad ustanovení § 19 lesního zákona na rozsah preventivních povinností vlastníka či správce lesa dle ustanovení § 415 původního občanského zákoníku byl v tomto rozsudku řešen Nejvyšším soudem vůbec poprvé.

Po hříchu lze litovat skutečnosti, že Nejvyšší soud do svého rozhodnutí nezakomponoval žádné své vlastní právní hodnocení skutkové okolnosti, že k předmětnému úrazu se smrtelnými následky došlo na lesním pozemku, který bych chráněn zákonem č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny jako zvláště chráněné území (konkrétně přírodní rezervace). Na takovém lesním pozemku bylo lesní hospodaření žalovaného jistě omezeno podmínkami, jejichž přijetím orgán ochrany přírody podmínil svůj závazný souhlas s lesním hospodářským plánem. V rozsudku Nejvyšší soud pouze konstatuje závěry, které k tomuto učinily soudy nižších stupňů, a tyto závěry se navíc vzájemně liší; zatímco okresní soud má za to, že *se jedná o lesní pozemek, který je součástí přírodní rezervace, neznamená to, že jde o tzv. bezzásahové území, jak žalovaný tvrdil*, krajský soud upřesňuje, že *pozemek byl určen k ponechání bez zásahu*. Přestože žalovaný i ve svém dovolání argumentoval zvláštní povahou přírodní rezervace, kde *jsou možné těžební a pěstební zásahy nad rámec schváleného lesního hospodářského plánu pouze se souhlasem příslušného orgánu ochrany přírody a staré porosty mají být z větší části ponechávány bez zásahu*, dovolací soud na tuto argumentaci v odůvodnění svého rozhodnutí nikterak nereagoval.

4.5 Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 244/2015

Svým rozsudkem ze dne 27. října 2015, sp. zn. 25 Cdo 244/2015 (dále též jen „rozsudek LAPAČ“) Nejvyšší soud změnil rozsudek odvolacího Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci, kterým byl potvrzen rozsudek prvoinstančního

Okresního soudu v Šumperku, kterým bylo žalovaným 1), 2) a 3) uloženo zaplatit žalobcům a), b) a c) každému částku 240.000,- Kč titulu odpovědnosti žalovaných za škodu způsobenou na zdraví.

Žalovaným 1) bylo město Šumperk, žalovaným 2) Šumperská provozní vodohospodářská společnost, a. s., žalovaným 3) Vodohospodářská zařízení Šumperk, a. s., žalobci byli manžel a pozůstalí synové původní žalobkyně.

Okresní soud v Šumperku vyšel ze zjištění, že *původní žalobkyně dne 4. 10. 2005 při sekání trávy ztratila rovnováhu a spadla do nezabezpečeného lapače splavenin ve tvaru vybetonované kanalizační vpusti a na následky těžkého úrazu krční páteře 26. 7. 2006 zemřela. Lapač splavenin se nachází na pozemku ve vlastnictví prvního žalovaného, okrajové plochy u městského rekreačního lesa, v blízkosti domu a dvou komunikací. Vpust' obdélníkového tvaru je 5,5 metru dlouhá, v nejhlubší části měří 1,6 metru a ohraničena je pouze z jedné strany zábradlím. Na druhé straně je lapač nezabezpečen, svah nad ním je trvale zarostlý vysokou trávou a v tomto prostoru se nachází malý dolík s kovovým hrotem, vyústění šoupátkové soustavy náležející k vodovodní přípojce blízkého domu. Původní žalobkyně na stav lapače a nebezpečí z něj plynoucí bezúspěšně prvního žalovaného upozorňovala. Ačkoli byl lapač vybudován jako součást městské kanalizace, soud dospěl k závěru, že jde o samostatný vodárenský objekt, který se sice nenachází v inventárních seznamech druhé nebo třetí žalované, ale který byl roku 1965 předán do provozování Okresní vodohospodářské správě Šumperk, jejich právní předchůdkyni. Jeho vlastníkem je třetí žalovaná, provozuje jej druhá žalovaná. Obě zanedbaly jeho údržbu a porušily tak povinnost podle § 8 (resp. § 9) zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů (zákon o vodovodech a kanalizacích). Odpovědnost prvního žalovaného vyplývá podle § 415 obč. zák. ze skutečnosti, že jako vlastník pozemku a vodovodní přípojky neučinil pro zabezpečení lapače a šoupátkové soustavy žádné opatření, ačkoli k několika úrazům zde již došlo a ačkoli na to byl opakovaně upozorňován. Všichni žalovaní v otázce odpovědnosti za údržbu a provozování lapače pouze odkazovali jeden na druhého. Případná spoluodpovědnost původní žalobkyně podle § 441 obč. zák. je naopak vyloučena tím, že jako jediná si nebezpečí jasně uvědomovala a v rámci generální prevence prováděla sekání trávy i na tomto pozemku, aby lapač byl alespoň dobře viditelný. Příčinou jejího pádu bylo stoupnutí do nezajištěného dolíku s kovovým hrotem, avšak ke stejně devastujícímu zranění by došlo i tehdy, pokud by pád následoval po ztrátě rovnováhy jen na základě*

couvání při sekání trávy, jak sama před svou smrtí vypověděla. Protože ke smrti došlo v bezprostřední příčinné souvislosti s úrazem, který utrpěla pádem do lapače, každému z žalobců soud podle § 444 odst. 3 písm. a) a b) obč. zák. přiznal jednorázové odškodnění za škodu usmrcením osoby blízké.

K odvolání všech žalovaných se věci zabýval Krajský soud v Ostravě – pobočka v Olomouci, který rozsudek soudu první instance potvrdil. Konstatoval přitom ve vztahu k odpovědnosti žalovaného 1), že věděl, že se na jeho pozemku nachází nezabezpečený lapač, ale neučinil žádná opatření, která by předešla škodám. Vlastník sice nemá povinnost zajistit úpravu pozemku, který není chodníkem, k bezpečné chůzi, ale nebezpečná místa, např. nezakryté jámy, musí odpovídajícím způsobem zabezpečit před přístupem, což v daném případě neučinil. Tím porušil svou prevenční povinnost, což platí nejen ve vztahu k pozemku, ale i k nezajištěné šoupátkové soustavě náležející vodovodnímu potrubí, jež se nachází na místě dolíku s kovovým hrotem, do nějž poškozená šlápla a který způsobil ztrátu její rovnováhy a pád do lapače. Současně odvolací soud konstatoval, že neshledal žádné spoluzavinění na straně původní žalobkyně, když soud první instance vzal v úvahu všechny okolnosti případu, včetně důvodů, které ji ke vstupu na pozemek vedly, a žádné protiprávní jednání z její strany v průběhu řízení prokázáno nebylo.

Rozsudek odvolacího soudu napadl svým dovoláním mimo jiné žalovaný 1), přípustnost svého dovolání dovozoval z tvrzení, že se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu, nesprávné právní závěry odvolacího soudu pak spatřoval v tom, že on sám se dle vlastního přesvědčení porušení prevenční povinnosti nedopustil, zatímco původní žalobkyně ano. Ve svém dovolání žalovaný 1) dále uvedl, že pozemek, na němž se nachází lapač, **je určen k plnění funkcí lesa, není nutno na něj z žádného důvodu vstupovat a nebylo prokázáno, že by byl užíván.** Vzhledem k jeho umístění mezi dvěma komunikacemi to ani nebylo předpokladatelné, a první žalovaný tak nemohl prevenční povinnost podle § 415 obč. zák. porušit. Původní žalobkyně poměry na pozemku znala dobře, vstupovala na něj a pohybovala se na něm léta a o nezabezpečené vpusti i jamce s hrotem věděla. Prokazatelně si tak byla vědoma hrozícího nebezpečí, měla tedy možnost předejít vzniku škody tím, že by na něj vůbec nevstoupila, případně se po něm pohybovala s náležitou opatrností. Jestliže tak neučinila, svoji prevenční povinnost porušila.

Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání bylo podáno řádně a včas, dospěl k závěru, že dovolání je přípustné, neboť otázka odpovědnosti a spoluodpovědnosti

za škodu usmrcením na základě porušení obecné prevenční povinnosti ještě nebyla za daných skutkových okolností v rozhodování dovolacího soudu vyřešena. Současně dovolání shledal částečně důvodným.

Ve svém rozhodnutí Nejvyšší soud citoval příslušná ustanovení § 415, § 420 a § 441 původního občanského zákoníku, zopakoval své obecné výklady k ustanovení § 415 původního občanského zákoníku z rozsudků HABR a MŮSTEK a na rozsudek HABR výslovně odkázal. V obecné rovině pak dále uvedl: *Na vlastníka pozemku jistě nelze v rámci prevenční povinnosti klást nepřiměřené nároky, přenášet na něj odpovědnost za vznik všech možných újem na životě, zdraví či majetku, takový požadavek by se rovnal objektivní odpovědnosti za škodu. Jde-li o pozemek, který není komunikací, i když je k pohybu osob fakticky využíván, není ani povinen jej upravovat a přizpůsobovat bezpečné chůzi (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 6. 1986, sp. zn. I Cz 25/86, publikovaný pod č. 36/1988 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, dále též jen „Sbírka“). Vždy je ale povinen postupovat při správě svého majetku natolik obezřetně, jak lze vzhledem ke konkrétní situaci na něm rozumně požadovat.* V této souvislosti pak výslovně odkázal na rozsudek CYKLISTKA.

Ve vztahu k projednávanému případu pak Nejvyšší soud konstatoval, že bylo zjištěno, že na **lesním pozemku** ve vlastnictví prvního žalovaného se nacházel lapač splavenin (vybetonovaná kanálová vpust') větších rozměrů, který byl pouze z jedné strany zabezpečen zábradlím, zatímco z druhé strany pozemek zarůstal travou, která nebezpečnou vpust' zčásti zakrývala. Předmětný pozemek, ačkoli šlo o okrajovou plochu u městského rekreačního lesa, se rozkládal mezi dvěma komunikacemi v bezprostřední blízkosti zastavěné části města a lidé se po něm mohli pohybovat. K několika zraněním kvůli špatně viditelnému lapači zde již došlo, ale první žalovaný byl i přes opakované upozorňování zcela nečinný. **Neučinil v zásadě nic, čím by vzniku škody předešel, ačkoli ji mohl vzhledem k daným okolnostem předpokládat.** Neučinil-li tedy první žalovaný žádná opatření, jimiž by alespoň zamezil v přístupu ke kanálové vpusti ze všech stran, aniž by pozemek musel jinak dále upravovat pro jeho obecné používání občany města, nepočínal si vzhledem ke konkrétním okolnostem dostatečně obezřetně, nedostál své povinnosti péče a ochrany obyvatelstva v městském území a odvolací soud správně dovodil porušení generální prevenční povinnosti podle § 415 obč. zák.

Jako důvodné však Nejvyšší soud hodnotil výhrady žalovaného 1) vůči posouzení existence spoluzavinění na straně původní žalobkyně, k němuž dospěly soudy první a druhé instance. K otázce spoluzavinění Nejvyšší soud v prvé řadě poskytl

tento obecný výklad: Škoda nemusí být pouze výsledkem jednání škůdce, nýbrž i samotného poškozeného. V rozsahu, v jakém se sám poškozený podílel na způsobení škody, není dána odpovědnost toho, kdo za škodu odpovídá. Chybí pak jeden ze základních předpokladů odpovědnosti za škodu, a to příčinná souvislost mezi vznikem škody a protiprávním jednáním škůdce. Při úvaze o podílu na vzniku škody jde o určení vzájemného vztahu mezi jednáním poškozeného a škůdce a o zvážení všech skutečností, jež přispěly ke způsobení škody. Zvažují se přitom veškeré příčiny, a i když zákon hovoří o spoluzavinění, není forma zavinění (úmysl, nedbalost) podstatná, přičemž nemusí jít ani o porušení právní povinnosti na straně poškozeného; ve smyslu zásady *casum sentit dominus* poškozený dokonce nese i následky náhody, která jej postihla. Konečná úvaha o tom, nakolik se na způsobení škody podílel sám poškozený, a tedy v jakém rozsahu nese škodu sám, odvisí vždy od okolností konkrétního případu po porovnání všech příčin vzniku škody jak na straně škůdce, tak na straně poškozeného.

Na daný případ pak tyto obecné právní závěry aplikoval takto: Soudy obou stupňů při posuzování spoluzavinění poškozené podle § 441 obč. zák. zdůraznily, že tato neporušila žádnou právní povinnost (ani povinnost generální prevence podle § 415 obč. zák.), avšak nevzaly v úvahu všechny podstatné okolnosti případu a nezávažily všechny skutečnosti. Původní žalobkyně si na rozdíl od žalovaných nebezpečí plynoucí z nezabezpečené vpusti uvědomovala a snažila se je poté, co na opakovaná upozornění první žalovaný nijak nereagoval, řešit tím, že chodila na pozemek sekat trávu, aby kanálová vpust' byla pro ostatní alespoň dobře viditelná. Nelze přitom přehlédnout, že tuto činnost vykonávala dobrovolně a bez dohody s kterýmkoliv ze žalovaných, přičemž nešlo o její pozemek ani o její lapač splavenin. Pohybovala se zde sama, bez patřičného zajištění a s plným vědomím, že se zde vpust' nachází, a měla tedy být při svém pohybu velmi obezřetná. Úraz vzniklý pádem do více než jeden metr hluboké vpusti tak byl nakonec zčásti též důsledkem jejího podcenění neschůdnosti terénu a blízkosti nebezpečného místa. Úvahu odvolacího soudu, že škoda usmrcením nebyla ani zčásti ve smyslu § 441 obč. zák. způsobena jednáním poškozené, lze proto označit za zjevně nepřiměřenou. Dovolací soud při přihlídnutí ke všem v řízení najevo vyšlým okolnostem určil míru tzv. spoluzavinění poškozené na vzniku škody v rozsahu 20 %.

Původní rozsudek Okresního soudu v Šumperku (potvrzený rozsudkem odvolacího soudu), který stanovil žalovaným povinnost zaplatit žalobcům každému částku 240.000,- Kč s příslušenstvím, tedy Nejvyšší soud svým rozsudkem změnil tak,

že přiznanou částku snížil na 192.000,- Kč a v rozsahu zbývajících 48.000,- Kč (odpovídajících 20% zavinění poškozené) žalobu zamítl.

Přestože i v tomto případě se jednalo o vznik škody na pozemku určeném k plnění funkcí lesa, lze dospět k závěru, že tato skutečnost nehrála v úvahách soudů a v jejich rozhodnutích v podstatě žádnou roli. Tato skutečnost byla soudy pouze konstatována, žádnou aplikaci norem lesního práva však soudy neuplatnily.

V tomto relativně čerstvém rozhodnutí Nejvyšší soud potvrdil platnost svých obecných právních závěrů na téma generální prevence stíhající vlastníky pozemků, vyslovených dříve v rozsudcích HABR, MŮSTEK i CYKLISTKA. Jako v zásadě nové se tak jeví až jeho úvahy ve vztahu ke spoluzavinění poškozeného na vzniku škody. Otázku částečné či úplné zodpovědnosti poškozeného za vznik škody Nejvyšší soud řešil v minulosti opakovaně, novum tohoto rozsudku je možné spatřovat v jejich aplikaci na situaci, kdy ke škodě dochází v důsledku existence nebezpečí vyskytujícího se na pozemku. Závěry učiněné v této věci Nejvyšším soudem lze asi obecně shrnout tak, že za existenci tohoto nebezpečí na svém pozemku nese odpovědnost vlastník pozemku, u poškozeného se pak zvažuje, zda se tomuto nebezpečí mohl vyhnout, tedy zda například věděl či mohl o tomto nebezpečí vědět, zda toto nebezpečí nepodstoupil úmyslně, zda zachoval potřebnou opatrnost atd.

V případě řešeném v rozsudku LAPAČ poškozená nade vší pochybnost věděla o existenci nebezpečné vpusti, jakož i o dolíku s hrotem, na tento pozemek vstupovala z vlastní vůle opakovaně bez toho, že by k tomu byla kýmkoliv nebo čímkoliv nucena, neměla žádný svůj osobní přímý zájem na předmětný pozemek vstupovat a nejednalo se ani o pozemek obecně užívaný, pročež Nejvyšší soud shledal i na její straně díl odpovědnosti za důsledky jejího pádu do vpusti.

Pro úplnost je potřeba dodat, že rozsudek LAPAČ byl Nálezem Ústavního soudu, sp. zn. IV.ÚS 216/16, zveřejněným dne 7. března 2017, v jeho měnícím výroku, kterým byla částka přiznaná žalobcům snížena na 192.000,- Kč, zrušen. Důvody, pro které Ústavní soudu k zrušení části tohoto rozhodnutí přistoupil, mají ryze procesní povahu a nemění tak, alespoň prozatím, věrohodnost závěrů vyslovených v tomto rozsudku Nejvyšším soudem.

Shora popsané rozsudky HABR, MŮSTEK, SKÁLA, CYKLISTKA a LAPAČ byly vydány v soudních sporech, kde žalovanou stranou byl vždy vlastník lesa či zákonem povolaný správce lesa. Na problematiku rozsahu preventivní povinnosti

vlastníka lesa (či správce lesa) při obecném užívání lesa a ochraně přilehlých nemovitostí je však možné přiměřeně aplikovat i další rozhodnutí Nejvyššího soudu.

4.6 Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1644/2010

Svým usnesením ze dne 24. srpna 2010, sp. zn. 25 Cdo 1644/2010 (dále též jen „usnesení TOPOL“) Nejvyšší soud odmítl dovolání žalující strany proti rozsudku odvolacího Krajského soudu v Hradci Králové, kterým byl potvrzen rozsudek prvoinstančního Okresního soudu v Pardubicích, kterým bylo žalované akciové společnosti uloženo zaplatit žalobci částku 282.075,- Kč z titulu jeho odpovědnosti za škodu vzniklou v důsledku pádu vzrostlého topolu rostoucího na pozemku žalované na sousedící objekt skladu žalobce.

Okresní soud v Pardubicích ve svém rozsudku vyšel ze znaleckého posudku z oboru ekonomika, lesní hospodářství a ochrana přírody, z něhož vzal za prokázané, že *příčinou pádu stromu byla - vedle nepříznivých povětrnostních podmínek dne 21. 6. 2002 - především nedostatečná kvalita péče o zřícený strom, neboť u uvedeného stromu nebyl prováděn výchovný ani bezpečnostní řez.*

K odvolání žalované akciové společnosti odvolací soud napadený rozsudek přezkoumal a potvrdil, když shodně se soudem první instance dospěl k závěru, že *důvodem pádu topolu nebyly mimořádné povětrnostní podmínky dne 21. 6. 2002, ale nedostatečná údržba a péče o zeleň na pozemcích žalované.*

Proti tomuto rozhodnutí podala žalovaná dovolání, ve kterém namítala, že *došlo k nesprávnému vyhodnocení důkazů, neboť znalecký posudek neprokazuje, že by žalovaná porušila nějakou právní povinnost, přičemž v řízení pak nebylo vyvráceno její tvrzení, že ke vzniku škody došlo v důsledku působení přírodních živlů. Poukázala na předložené listinné důkazy, jež dokládají, že bouře dne 21. 6. 2002 byla natolik silná, že dokázala vyvrátit zdravé vzrostlé řádně udržované stromy. Fotodokumentaci žalobce označila za irelevantní, neboť žádným způsobem (už s ohledem na to, že byla pořízena někdy v letech 1995-1996) neprokazuje, že by se žalovaná o stromy nestarala řádně. Nesouhlasí se závěrem soudního znalce, že vítr nedosahoval při bouři v dané lokalitě síly potřebné k vyvrácení stromu, a označuje jej za spekulativní. Dále namítla, že znalec měl možnost posoudit stav stromu pouze nepřímo na základě fotografií pořízených dlouhá léta před škodnou událostí, zbytku pařezu a dle stavu okolních porostů, což*

dle žalované nemůže být dostatečným podkladem pro vyslovení závěru o zanedbané údržbě dotčeného stromu.

Nejvyšší soud v první řadě posuzoval přípustnost podaného dovolání a dospěl k závěru, že toto by bylo přípustné pouze v případě, pokud by v něm šlo o řešení právní otázky a současně by se jednalo o právní otázku zásadního významu. Nejvyšší soud k tomuto konstatuje, že *závěr odvolacího soudu o odpovědnosti žalované za škodu vychází z nezpochybnitelného skutkového základu, že žalobci byla způsobena škoda na jeho majetku pádem stromu ze sousedního pozemku z důvodu špatného stavu porostů. Odvolací soud dovedl porušení prevenční povinnosti ve smyslu § 415 obč. zák. na straně žalované jakožto vlastníka pozemku a jeho závěr o odpovědnosti žalované za škodu je plně v souladu s rozhodovací praxí odvolacího soudu. Jak uvedl Nejvyšší soud např. v rozsudku ze dne 20. 2. 2002, sp. zn. 25 Cdo 2471/2000 (rozsudek HABR, poznámka autora), povinnostmi vlastníka ve vztahu k vlastníkům sousedních nemovitostí jsou nejen povinnosti výslovně v zákoně vyjmenované - zdržet se všeho, čím by nad míru přiměřenou poměrům obtěžoval jiného nebo čím by vážně ohrožoval výkon jeho práv (§ 127 obč. zák.), nýbrž i další povinnosti, jež zákon v § 415 obč. zák. ukládá každému, a to ve vztahu ke všem subjektům. Povinnost počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám, znamená pro vlastníka nemovitosti povinnost užívat a spravovat svůj majetek tak, aby jeho stav nezpůsobil škodu jinému, tedy dbát i o to, aby na jeho vlastním pozemku byla provedena opatření zamezující či snižující možnost vzniku škody na zdraví, na majetek a jiných hodnotách, a pokud již škoda hrozí, učinit opatření k jejímu odvrácení. Vlastník pozemku je povinen řádně pečovat o porosty rostoucí na jeho vlastním pozemku. Z uvedených důvodů Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu z hlediska námitek v dovolání uvedených za zásadně významné nepovažoval a dovolání odmítl.*

Nutno dodat, že v případě tohoto rozhodnutí Nejvyšší soud nečinil vlastní právní závěry přímo k meritu souzeného sporu, ale toliko k otázce přípustnosti dovolání, tedy k souladu dovoláním napadeného rozhodnutí s dosavadní rozhodovací praxí Nejvyššího soudu. Svým vlastním odkazem na rozsudek HABR Nejvyšší soud naznačil, že při posuzování odpovědnosti za škodu v důsledku pádu stromu nečiní rozdíl mezi pádem stromu z lesního a nelesního pozemku.

Významným aspektem tohoto případu je dále skutečnost, že soudy dovodily plnou odpovědnost vlastníka padlého stromu i za situace, kdy k pádu stromu došlo také vlivem nepříznivých povětrnostních vlivů, a to při bouři, což vedle žalované konstatoval ve svém posudku i soudní znalec.

4.7 Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2508/2012

Svým usnesením ze dne 4. prosince 2013, sp. zn. 25 Cdo 2508/2012 (dále též jen „rozsudek BERLINGO“) Nejvyšší soud zamítl dovolání žalovaného proti rozsudku odvolacího Krajského soudu v Brně, kterým byl změněn rozsudek prvoinstančního Městského soudu v Brně, kterým byla žaloba o zaplacení částky 130.318,- Kč z titulu odpovědnosti za škodu vzniklou na zaparkovaném osobním automobilu značky Citroen Berlingo v důsledku pádu části stromu.

Městský soud v Brně vyšel ze zjištění, že *dne 3. 9. 2007 po 22.00 hodině spadla část stromu ve vlastnictví žalovaného na automobil žalobce Citroen Berlingo, zaparkovaný na veřejném prostranství v Botanické ulici v Brně, a poškodila jej i další vozidla zde zaparkovaná. Bylo prokázáno, že žalovaný zajišťuje pravidelnou údržbu dřevin v souladu s odborným posudkem dle harmonogramu, od února 2004 do září 2007 zajišťovala v areálu žalovaného řez suchých a poškozených větví, kácení a prořezávání stromů společnost Ing. Igor Kratochvíl, spol. s r. o. Soud dospěl k závěru, že žalovaný neporušil svou prevenční povinnost podle § 415 obč. zák., neboť prováděl pravidelnou údržbu stromů a o stromy ve svém areálu pečoval s péčí řádného hospodáře.*

Po podání odvolání ze strany žalobce věc projednával Krajský soud v Brně a napadený rozsudek Městského soudu v Brně změnil tak, že základ nároku je opodstatněný. Odvolací soud doplnil dokazování provedené soudem první instance o znalecký posudek a konstatoval, že *běžná údržba stromů, jež byla prováděna najatou firmou, nebyla schopna odhalit nebezpečí pádu větví či celého stromu ani rozpoznat vady koruny stromu, zejména v případě napadení kmene vnitřní hnilobou. Hnilobu uvnitř stromu nelze rozpoznat vizuálně, lze zjistit vady ve větvení či zarůstání kůry, což je předpoklad výskytu hniloby, řešení může navrhnout odborná arboristická firma, u starých stromů zabrání ulomení větví např. vazba koruny, což bylo vhodné i v tomto případě vzhledem ke stáří stromu asi 80 let. Usychání větví mělo být pro žalovaného signálem pro zadání odborného posouzení stavu stromů a v tomto směru žalovaný nic neučinil a odborný posudek nechal vypracovat až poté, co ke škodě došlo. Odvolací soud dospěl k závěru, že žalovaný své prevenční povinnosti nedostál, neboť v jeho areálu se nacházely vzrostlé stromy ve stáří asi 80 let, jejichž větve přesahovaly z areálu do veřejného prostranství užívaného k parkování vozidel a pohybu osob, a pouze běžná údržba (navíc naposledy vykonaná v roce 2005) nebyla postačující*

k zabránění vzniku škody. Žalovaný neučinil vše potřebné, co bylo možno po něm požadovat, aby zjistil, v jakém stavu se porosty v jeho areálu nacházejí a aby zabránil vzniku škody.

Rozhodnutí odvolacího soudu napadl žalovaný dovoláním, ve kterém mimo jiné uvedl, že *nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že porušil svoji prevenční povinnost podle § 415 obč. zák., když nenechal provést odborné prověření stavu stromů. Poukazuje na to, že znalkyně jednoznačně neidentifikovala příčinu pádu větve, uvedla pouze, že strom byl napaden neagresivní hnilobou, která mohla být ve stromě několik desítek let. Dovojuje, že hniloba mohla být pouze jedním z faktorů, které způsobily odlomení větve, podle znalkyně nelze vizuální metodou zjistit hnilobu v kmeni, jediným způsobem jsou přístrojová měření, která jsou finančně nákladná a je třeba je pravidelně opakovat, a ani vazba koruny, kterou znalkyně doporučuje, odlomení větví nezabrání. Uvádí, že náklady na vazbu koruny jsou 5-10 tisíc Kč, životnost takové vazby je cca 10 let, v zahradě žalovaného je cca 30 stromů na hranici pozemku a náklady na splnění prevenční povinnosti by byly příliš vysoké. Dovolatel nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že usychání větví v minulosti mělo být pro žalovaného signálem pro „zadání vnitřního posouzení stavu stromů, jež by bylo schopno i vizuální metodou odhalit možnost vnitřní hniloby s ohledem na vady větvení a zarůstání kůry a navrhnout způsoby řešení.“ Poukazuje na to, že docházelo k běžnému zahradnickému ošetření stromů a rozhodnutím odvolacího soudu byl dovolatel postaven do situace, že odpovídá i za vady, které lze zjistit jen za použití velmi nákladných a odborných dendrologických postupů. Dovolatel navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu i soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.*

Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání bylo podáno řádně a včas, dospěl k závěru, že dovolání je přípustné, neboť se v případě napadeného rozsudku odvolacího soudu jedná o rozsudek, kterým byl změněn rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé. Současně však podané dovolání shledal nedůvodným, a proto jej zamítl.

Nejvyšší soud v první řadě v obecné rovině k ustanovení § 415 původního občanského zákoníku uvedl, že *toto ustanovení ukládá povinnost každému postupovat vzhledem ke konkrétním okolnostem tak, aby nezavdal příčinu ke vzniku škody, a jeho použití přichází v úvahu, není-li konkrétní právní úprava vztahující se na jednání, jehož protiprávnost se posuzuje. Pro vlastníka pozemku osázeného stromy obecná prevenční povinnost znamená spravovat svůj majetek tak, aby jeho stav nezpůsobil škodu jinému.* Dále pak již ve vazbě na projednávaný případ konstatoval, že *porušení prevenční*

povinnosti vlastníka neshledal odvolací soud v tom, že by žalovaný zanedbal běžnou péči o stromy ve svém areálu nebo nezajistil finančně náročná přístrojová měření ke zjištění hniloby stromů. **Porušení prevenční povinnosti žalovaného bylo shledáno v tom, že za situace, že v jeho areálu se nacházelo množství starých vzrostlých stromů, jejichž větve zasahovaly do veřejného prostranství sloužícího k parkování aut a pohybu chodců, nechal provádět pouze běžnou údržbu stromů spočívající v prořezání suchých větví (k čemuž došlo naposledy více než rok před škodnou událostí - v roce 2005), která nepostačovala k eliminaci rizika vzniku škod, zejména když přesahem větví do veřejného prostoru mohl být ohrožen majetek či zdraví jiných. K odlomení větve, jejíž pád byl příčinou vzniku škody, nedošlo v důsledku náhlého výkyvu počasí, nýbrž samovolně. Pádu větvi je vlastník stromu povinen předcházet a v rámci prevence provést opatření alespoň snižující možnost vzniku škody. Nejde přitom o absolutní povinnost vlastníka počínat si tak, aby za všech okolností byla vyloučena možnost pádu stromu či jeho větví, nýbrž jde o povinnost postupovat při správě svého majetku tak obezřetně, jak lze vzhledem ke konkrétní situaci na něm rozumně požadovat. Zda došlo k odlomení větve v důsledku hniloby nebo vadného větvení, není rozhodující; stáří a vzrůst stromů měly totiž vést vlastníka k důkladnější péči o ně a k zajištění odpovídajícího způsobu jejich ošetření, přičemž takovéto možnosti existují a je na něm, aby zvolil pro něj dostupná a dostatečně účinná preventivní opatření.** Svou argumentaci pak Nejvyšší soud uzavřel výslovným odkazem na svá již dříve vydaná rozhodnutí HABR a TOPOL.

V daném případě tak odvolací a dovolací soud dovodily, že vlastník pozemku se vzrostlými stromy je zodpovědný za škodu způsobenou pádem odlomené větve i v případě, kdy vlastník pozemku o stromy pravidelně pečoval tím, že *nechal provádět běžnou údržbu stromů spočívající v prořezání suchých větví*; dle názoru Nejvyššího soudu měly vlastníka *stáří a vzrůst stromů vést k důkladnější péči o ně a k zajištění odpovídajícího způsobu jejich ošetření*.

4.8 Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2413/2012

Svým usnesením ze dne 23. dubna 2014, sp. zn. 25 Cdo 2413/2012 (dále též jen „usnesení STROMOŘADÍ“) Nejvyšší soud odmítl dovolání žalovaných 1) a 2) proti rozsudku odvolacího Krajského soudu v Praze, kterým byl vůči žalovaným 1) a 2) potvrzen rozsudek prvoinstančního Okresního soudu v Kladně, kterým bylo žalovaným

1) a 2) uloženo zaplatit společně a nerozdílně žalobcům a) a b) částku 1.018.792,50 Kč a žalobcům c), d) a e) každému částku 350.000,- Kč, a to z titulu jejich odpovědnosti za škodu vzniklou v důsledku pádu stromu rostoucího ve stromořadí na projíždějící automobil.

Žalovaným 1) byla obec Vestec, na jejímž katastrálním území došlo ke škodní události, žalovaným 2) pak Krajská správa a údržba silnic Středočeského kraje, příspěvková organizace. Odvolací Krajský soud v Praze svým rozsudkem navíc zavázal k náhradě škody i žalovaného 3), Středočeský kraj, a žalovaného 4), soukromou právnickou osobu, když žalovaní 3) a 4) byli vlastníci padlého stromu (dle konstatování soudu strom stál jednou polovinou na pozemku ve vlastnictví žalovaného 3) a druhou polovinou na pozemku ve vlastnictví žalovaného 4)). Vůči žalovaným 3) a 4) Okresní soud v Kladně žalobu původně zamítl. Žalobci a) a b) byli rodiče řidiče a spolujezdce, kteří v důsledku pádu předmětného stromu na jejich vozidlo zemřeli, žalobci c), d) a e) pak jejich sourozenci.

Okresní soud v Kladně ve svém rozsudku konstatoval, že *příčinou pádu stromu rostoucího ve stromořadí podél silnice byl jeho havarijní stav, zejména hniloba, která rozložila podstatnou část dřevní hmoty kmene, vliv povětrnostních podmínek byl pouze podružný. Znalecký posudek ke stavu stromů, který si objednala žalovaná 1), byl vypracován po místním šetření konaném dne 28. 7. 2006 se závěrem, že je havarijní stav celého stromořadí, a bylo doporučeno jeho celkové odstranění. Dne 14. 12. 2006 vydal obecní úřad žalované obce povolení k pokácení 75 stromů – topolu černého ve vlastnictví Správy a údržby silnic Kladno za stanovených podmínek, 18. 12. 2006 zajistila Správa a údržba silnic Kladno pokácení dvou viditelně nejvíce poškozených stromů, další kácení stromů bylo přerušeno z důvodů vánočních svátků a bylo pokračováno 17. 1. 2007, následující den byly práce přerušeny z důvodu počínajícího orkánu. Soud posoudil uplatněný nárok podle zákona č. 13/1997 a vyhlášky 104/1997 Sb., která jej provádí, a dále podle zákona č. 114/1992 Sb. a ust. § 415, § 420 obč. zák. a dospěl k závěru, že v průjezdním úseku silnice obcí je povinna žalovaná 1) se starat o silniční zeleň, jejíž součástí strom byl, a žalovaný 2) ačkoliv znal stav stromu, včas nezasáhl. Starosta žalované 1) byl v červnu 2006 upozorněn, že podle § 8 zákona č. 114/1992 Sb. není potřeba ke kácení stromů ohrožujícího život a zdraví povolení. Stromy byly ve stavu, kdy ohrožovaly život a zdraví, nebezpečí mohlo být při řádné péči o stromy včas rozpoznáno a neprodleným pokácením mohlo být zabráněno vzniku následků. Soud dovodil, že žalovaní 1) a 2) zanedbali prevenční povinnost, havarijní*

stav stromů jim byl znám, stromy včas neskáceli ani neseznámili vlastníky stromů se stavem stromů.

Po podání odvolání ze strany žalobců a žalovaných 1) a 2) věc následně řešil Krajský soud v Praze, který vůči žalovaným 1) a 2) rozsudek Okresního soudu v Kladně potvrdil, a nově k náhradě škody zavázal i žalované 3) a 4), když dovedl, že za vzniklou škodu odpovídají všichni žalovaní. Ve vztahu k žalovaným 3) a 4) Krajský soud v Praze dospěl k závěru, že *jako vlastníci pozemků, na nichž strom rostl a byl v jejich podílovém spoluvlastnictví, porušili svoji prevenční povinnost podle § 415 obč. zák., neboť se dlouhodobě nezajímali o stav stromu a neučinili žádné opatření k odvrácení hrozící škody, proto odpovídají za škodu vzniklou pádem stromu zapříčiněným špatným stavem stromu.*

Proti tomuto rozhodnutí odvolacího soudu podal dovolání jak žalovaný 1), tak žalovaný 2). Žalovaný 1) ve svém dovolání namítal mimo jiné, že *péče o dřeviny rostoucí mimo les je povinností vlastníků dřevin, obec má pouze právo uložit jim provedení nezbytných zásahů včetně pokácení, není to však její povinností.* Žalovaná 1) dále uvedla, že *se snažila škodě předejít, objednala si odborné vyjádření, aby zjistila stav stromů, a následně vydala povolení k jeho vykácení.* Poukazuje na to, že *se stav dřevin nejevil pro laika jako ohrožující život, znalec připustil, že by stav stromu poznal pouze odborník.* Dále žalovaný 1) namítal, že *znalec bagatelizoval vliv orkánu Kyrill na pád stromu a že poškození spoluzavinili škodu, neboť jak vyplývá z vyjádření Českého hydrometeorologického ústavu, orkán může lámat celé stromy, a meteorologové doporučili omezit venkovní pohyb i jízdu autem.* Žalovaný 2) ve svém dovolání namítal, že *péče o silniční zeleň v zastavěném území obce nespadá do předmětu jeho činnosti, a nebylo tak jeho povinností se o tuto zeleň starat.*

Rovněž v tomto případě Nejvyšší soud v první řadě posuzoval přípustnost podaných dovolání a dospěl k závěru, že tato přípustná nejsou. Ve vztahu k dovolání žalovaného 1) Nejvyšší soud přisvědčil argumentaci dovolatele pouze v tom, že *jsou to především vlastníci, kdo mají povinnost pečovat o dřeviny ve svém majetku rostoucí mimo les. Tato povinnost vlastníků však nezavazuje ostatní subjekty povinnosti počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a na životním prostředí (§ 415 obč. zák.), příp. povinnosti zasáhnout k odvrácení hrozící škody (§ 417 obč. zák.). Kromě toho žalovaná 1) je podle § 35 odst. 1, 2 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, povinna pečovat o ochranu zdraví svých občanů, musí tedy brát zřetel přinejmenším i na to, zda v obci něco ohrožuje jejich zdraví, a to i v případě, že*

příčinou ohrožení je stromová podél silnice vedoucí obcí, které nestojí na obecním pozemku a není ve vlastnictví obce.

Jak vyplývá z výsledků řízení, od září 2006, kdy jí byl doručen odborný posudek o stavu zeleně, obec věděla, že stromy ve stromořadí podél silnice v obci jsou životu a zdraví nebezpečné, byla dokonce na možnost kácení bez vydání povolení upozorněna městským úřadem Černošice, a přestože sama neučinila žádná bezodkladná opatření a povolení k pokácení stromů vydala až v prosinci 2006, na potřebu včasného odstranění nebezpečí neupozornila ani vlastníky stromů. Nelze proto přisvědčit námitce, že odpovědnost žalované 1) podle § 420 obč. zák. pro zanedbání preventivní povinnosti podle § 415 obč. zák. je vyloučena, když věděla o nebezpečném stavu stromů u průjezdního úseku silnice v obci, a za situace, že sama k zabránění vzniku škody neučinila včasná a účinná opatření, neupozornila ani vlastníky stromů na havarijní stav a na potřebu provést opatření k odstranění závadného stavu.

Shodně jako v případě usnesení TOPOL, ani v případě tohoto rozhodnutí Nejvyšší soud nečinil vlastní právní závěry přímo k meritu souzeného sporu, ale toliko k otázce přípustnosti dovolání. Přesto v odůvodnění jeho rozhodnutí lze najít užitečné závěry, zejména o tom, že žalovaná obec je zodpovědnou za vzniklou škodu, přestože nebyla vlastníkem předmětného stromu, když ke vzniku této odpovědnosti postačuje, že obec věděla o nebezpečném stavu stromů, sama neučinila žádná opatření a ani neinformovala vlastníky stromů o závadném stavu a potřebě jeho nápravy.

Shodně s případem řešeným v usnesení TOPOL, ani v tomto případě soudy žádným z pohledu žalovaných pozitivním způsobem nezohlednily skutečnost, že k pádu stromu došlo vlivem povětrnostních vlivů, v tomto případě intenzity orkánu.

4.9 Závěry plynoucí z judikatury Nejvyššího soudu

Ze shora citovaných rozhodnutí Nejvyššího soudu lze ve vztahu k otázce rozsahu preventivní povinnosti vlastníka lesa při obecném užívání lesa a ochraně přilehlých nemovitostí vyvodit tyto obecné závěry:

- **nedělat nic rozhodně nestačí**; soudy opakovaně dovodily, že vlastník lesa je odpovědný za stav porostů na svých pozemcích, je povinen kontrolovat jejich stav a přijímat adekvátní opatření zamezující či snižující možnost vzniku škody na zdraví, majetku a jiných hodnotách.
- **není zásadního rozdílu mezi rozsahem preventivních povinností vlastníka stromů na lesním a nelesním pozemku**; soudy opakovaně v případech, kdy se

jednalo o vznik škody na nelesních pozemcích, odkazovaly na rozhodnutí přijatá ve věcech, kde ke vzniku škody došlo na pozemcích určených k plnění funkcí lesa. V případě, kde žalovaný správce lesa argumentoval ustanovením § 19 lesního zákona, jež upravuje právo na volný vstup do lesa jako právo realizované na vlastní nebezpečí (rozsudek CYKLISTKA), Nejvyšší soud konstatoval, že *toto ustanovení nevylučuje, aby odpovědnost vlastníka lesa za škodu byla založena tam, kde s přihlédnutím ke konkrétním poměrům a okolnostem lze vyžadovat jistou intenzitu péče o lesní porost a předvídatost vlastníka vzhledem ke hrozícím rizikům*. V případě, kde správce lesa argumentoval ustanovením § 22 odstavec (1) lesního zákona, jež upravuje povinnost vlastníků ohrožených pozemků provést na vlastní náklady nezbytně nutná opatření (rozsudek SKÁLA), Nejvyšší soud konstatoval, že *nebylo-li v posuzovaném případě nebezpečí vzniku škody hrozící pádem zvětralého skalního masívu řešeno postupem podle § 22 odst. 1 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích* (vydáním rozhodnutí orgánu státní správy lesů o rozsahu a způsobu zabezpečovacích opatření, poznámka autora), *je třeba při posuzování zbytečnosti nákladů vynaložených žalobcem na odstranění skály zvažovat jako předběžnou otázku i to, zda žalobce nebyl povinen takový náklad vynaložit při plnění povinnosti generální prevence podle § 415 obč. zák.*; z poslední uvedené citace z rozhodnutí Nejvyššího soudu dalo by se dovodit, že bez vydání správního rozhodnutí dle ustanovení § 22 odstavec (1) lesního zákona by se na právní poměry mezi vlastníky sousedních nemovitostí aplikovaly pouze obecně závazné právní normy občanského zákoníku. Otázka bezprostřední účinnosti povinností stanovených ustanovením § 22 odstavec (1) lesního zákona však není v judikatuře Nejvyššího soudu řešen zcela jednoznačně, v usnesení sp. zn. 25 Cdo 1234/2015 Nejvyšší soud totiž naopak dovodil odpovědnost vlastníka pozemní komunikace za škodu způsobenou pádem kamene z pozemku určeného k plnění funkcí lesa s tím, že vlastník komunikace porušil svou preventivní povinnost vyplývající pro něj z ustanovení § 22 odstavec (1) lesního zákona bez toho, že by v tomto případě o rozsahu a způsobu zabezpečovacích opatření rozhodl orgán státní správy lesů.

- **pro stanovení konkrétního rozsahu preventivních povinností na daném konkrétním místě je zásadní způsob a intenzita využívání tohoto místa;** soudy opakovaně dovodily, že vlastník lesa není povinen mít pod svou plnou kontrolou veškerý porost v lese, aby neporušil svou preventivní povinnost, je

však povinen zajistit provozní bezpečnost v místech, kde obvykle dochází k pohybu osob, ať už by se jednalo o pracovníky v lese, návštěvníky lesa či třeba uživatele pozemků nacházejících se v bezprostřední blízkosti lesa.

- **vliv mimořádných meteorologických jevů (silný vítr, přívalové srážky) nezbavuje vlastníka lesa odpovědnosti tam, kde ke vzniku ohrožení došlo již před vznikem škody a to porušením preventivních povinností vlastníka lesa;** soudy opakovaně dospěly k závěru o existenci odpovědnosti vlastníka stromu za škody způsobené jeho pádem či pádem jeho větví v případech, kdy statika stromu byla narušena v důsledku zanedbané péče o tento strom (hniloba, suché větve) a mimořádné povětrnostní vlivy toto již existující ohrožení (např. staticky narušený strom) pouze transformovaly ve skutečně vzniklou škodu (např. pád stromu na zaparkovaný automobil).
- **hospodaření v lese v souladu s platným hospodářským plánem, popřípadě v souladu s pokyny odborného lesního hospodáře, popřípadě v souladu s rozhodnutími orgánů státní správy lesů a ochrany přírody a krajiny, nezbavuje vlastníka lesa odpovědnosti za případné neplnění obecné preventivní povinnosti;** soudy opakovaně nepřisvědčily argumentaci, že pokud vlastník lesa hospodaří v souladu se schváleným lesním hospodářským plánem, nelze v jeho jednání ve vztahu k péči o les shledat protiprávnost. Protiprávnost v těchto případech soudy vždy dovozovaly z porušení ustanovení § 415 původního občanského zákoníku, lesní hospodářské plány nepovažovaly za právní úpravu vztahující se na jednání, jehož protiprávnost se posuzuje, která by vylučovala možnou aplikaci ustanovení o generální prevenční povinnosti.
- **vlastník lesa se může částečně či zcela zprostit odpovědnosti za škodu vzniklou v důsledku porušení svých preventivních povinností v případě, že se na vzniku škody podílel porušením vlastních preventivních povinností (či jiné právní povinnosti) i sám poškozený;** v těchto případech soudy dále dovodily, že se nemusí jednat vždy jen o zaviněné jednání ze strany poškozeného (např. vědomé úmyslné porušení zákazu vstupu), ale poškozenému se přičítá i náhoda, která jej postihla (např. poškozený v důsledku leknutí z vyrušení početné skupiny černé zvěře zavravoral a do řádně označeného ohroženého prostoru spadl).

5. PRÁVNÍ ÚPRAVA AKTUÁLNÍ

Zatímco v případech popsaných v části 4. JUDIKATURA NEJVYŠŠÍHO SOUDU byla soudy aplikována právní úprava popsaná v kapitole 3.4 Původní občanský zákoník, na případné škody vzniklé po 1. lednu 2014 bude potřeba aplikovat již právní úpravu obsaženou v novém občanském zákoníku. Ostatní speciální právní normy popsané v části 3. PODKLADOVÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA (§ 22 lesního zákona, § 10 zákona o drahách, § 35 zákona o pozemních komunikacích) zůstávají i nadále v platnosti beze změny.

5.1 Nový občanský zákoník

Nová právní úprava generální prevenční povinnosti a povinnosti k náhradě způsobené újmy (škody) je oproti právní úpravě původního občanského zákoníku podstatně obsáhlejší. Nový občanský zákoník nově zavádí pojem „újma“, jenž je v zásadě synonymem dříve používaného pojmu „škoda“. Újma dle nového občanského zákoníku může mít jednak podobu újmy majetkové, jednak podobu újmy nemajetkové. Majetková újma, tj. újma na jmění (pro niž nový občanský zákoník zavádí legislativní zkratku „škoda“), zahrnuje jak skutečně vzniklou škodu, tak ušlý zisk (viz výklad k ustanovení § 420 uvedený v kapitole 3.4 Původní občanský zákoník). Nemajetková újma pak může mít podobu újmy na zdraví (např. při ublížení na zdraví nebo při usmrcení), nebo podoby újmy odčiňované formou zadostiučinění (např. při zásahu do osobnostních práv – čest, dobrá pověst, soukromí atp.).

5.2 Nový občanský zákoník – preventivní povinnost

Základní prevenční pravidlo nového občanského zákoníku je obsaženo v ustanovení § 2900: *Vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného.* Povinnost ohroženého zakročit proti vzniku škody je pak formulována ustanovením § 2903 odstavec (1): *Nezakročí-li ten, komu újma hrozí, k jejímu odvrácení způsobem přiměřeným okolnostem, nese ze svého, čemu mohl zabránit.*

Na první pohled je zřejmé, že se ustanovení § 415 původního občanského zákoníku a § 2900 nového občanského zákoníku formulačně liší. Tyto rozdíly nelze přičíst pouze použití jiného, celému novému občanskému zákoníku vlastního právního

jazyka, ale jsou motivovány rovněž snahou dosáhnout obsahové změny. Z důvodové zprávy k návrhu ustanovení § 2900 až 2903 nového občanského zákoníku vyplývá, že se autoři tohoto normativního textu hlásí k záměru *zúžení dosavadního dosahu všeobecné prevenční povinnosti. Návrh vychází z pojetí, že kdo v soukromém styku koná, má konat tak, aby z toho nevznikla bezdůvodná újma jinému. Důrazem na slovo bezdůvodná se vyjadřuje samozřejmost, že výkon oprávnění jedné osoby sice může vyvolat újmu u osoby druhé, že však tyto případy nemohou vést k závěru o povinnosti jednajícího nahradit škodu; výslovné zdůraznění se nejeví jako nadbytečné vzhledem k tomu, jaký je současný stav a k jakým výkladovým důsledkům současná úprava často vede. Zejména musí být váženo, co se konkrétně v jednotlivém případě od rozumné osoby podle zvyklostí soukromého života očekává, jaká míra předvídatelného nebezpečí pro jiné se pojí s určitým chováním, jaký je význam zájmu, který sleduje konající osoba, a zájmu další osoby a jaký je mezi těmito záměry hodnotový poměr, zda je mezi dotčenými osobami nějaký vztah, do jaké míry jsou preventivní opatření pro konajícího dosažitelná nebo nákladná atd.* (Nečas, Pospíšil 2012). Otázkou však je, nakolik se tento záměr zákonodárce promítne i do rozhodovací praxe soudů.

Srovnáním ustanovení § 415 původního občanského zákoníku a § 2900 nového občanského zákoníku lze vysledovat tyto okruhy změn:

- 1) **„Vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života“** (§ 2900); § 415 obdobné výslovné omezení působnosti právní normy upravující povinnost generální prevence nemá. Na první pohled se jedná o změnu nejzřetelnější, tato zcela nová hypotéza právní normy výslovně zužuje vznik prevenční povinnosti pouze na případy, kdy to vyžadují buď „okolnosti případu“, nebo „zvyklosti soukromého života“. Ve skutečnosti však dopad této legislativní změny na rozhodovací praxi soudů bude pravděpodobně minimální, když již za účinnosti ustanovení § 415 původního občanského zákoníku obecné soudy posuzovaly vznik prevenční povinnosti v souladu se závěry Nejvyššího soudu vyslovenými v rozsudku MÚSTEK tak, že *každý je povinen zachovávat vždy takový stupeň bedlivosti (pozornosti), který lze po něm vzhledem ke konkrétní časové a místní situaci rozumně požadovat a který je způsobilý zabránit či alespoň co nejvíce omezit riziko vzniku škod na životě, zdraví a majetku.* Na okolnosti případu se pak Nejvyšší soud výslovně odkázal například v rozsudku CYKLISTKA, ve kterém dovedl, že ustanovení § 19 lesního zákona *nevylučuje, aby odpovědnost vlastníka lesa za škodu byla založena tam, kde*

s přihlédnutím ke konkrétním poměrům a okolnostem lze vyžadovat jistou intenzitu péče o lesní porost a předvídatost vlastníka vzhledem ke hrozcím rizikům. Jisté novum tak představuje pouze formulace „zvyklosti soukromého života“, která je formulací vlastní jazyku nového občanského zákoníku. Skutečností však je, že vlastníci a správci lesů, minimálně správci lesů státních, jsou si v současnosti svých povinností ve vztahu k ochraně zdraví a majetku návštěvníků lesa vědomi a nějaká preventivní opatření v širším či užším rozsahu provádějí; výsledkem právní aplikace kritéria zvyklosti soukromého života tak může být i závěr, že **je mezi vlastníky a správci lesa zvykem preventivní opatření provádět.**

- 2) „každý je povinen počínat si **při svém konání** tak“ (§ 2900); „každý je povinen počínat si tak“ (§ 415). Ze srovnání obou formulací je zřejmé, že nový občanský zákoník vztahuje vznik prevenční povinnosti pouze na „počínání při konání“. Tento rozdíl mezi „počínání“ vs. „počínání při konání“ nemusí být bez významu, a to s ohledem na existenci ustanovení § 546 nového občanského zákoníku, ve kterém se uvádí: *Právně lze jednat konáním nebo opomenutím; může se tak stát výslovně nebo jiným způsobem nevzbuzujícím pochybnost o tom, co jednající osoba chtěla projevit.* Rozdělení právně relevantního jednání na jednání aktivní – konání, a pasivní – nejednání, je rozdělením tradičním, svůj původ má již v právu antického Říma a bylo vlastní i právní úpravě původního občanského zákoníku. Rozdíl mezi oběma způsoby jednání vysvětluje Švestka a kol. (2014) takto: *Právní následky může právní jednání (projev vůle) způsobovat jak aktivním jednáním (konání, facere), tak nekonáním, tedy pasivitou (opomenutím, pati, omittere). Přestože formálně (viz spojka "nebo") jsou oba tyto projevy lidského chování rovnocenné, jde o rovnocennost právě pouze formální, ne skutečnou. Většina právních následků se totiž pojí s konáním. Opomenutí je formou lidského chování relevantní v podstatně méně četných případech (např. opuštění věci, opuštění domácnosti, i když opět jenom v určitých formách).*

Obdobně nevyrovnaný je poměr obou způsobů právního jednání z hlediska protiprávnosti. Opomenutí je protiprávní, jestliže existuje povinnost konat. Pokud tedy zákonodárce použitím formulace „každý je povinen počínat si při svém konání“ vyjádřil svůj záměr vyloučit napříště z působnosti generální prevenční normy veškeré jednání v podobě pasivního nekonání a pokud by tuto interpretaci přejaly do své rozhodovací praxe i soudy, jednalo by se beze sporu

o revoluci v koncepci občanskoprávní prevence. Většina jednání, ve kterých soudy až dosud nacházely porušení prevenční povinnosti, měla totiž právě podobu nekonání (opomenutí konat), ať již v podobě nezjištění ohrožení (např. nezájem vlastníka o stav jeho stromů), neodstranění ohrožení (např. skácení staticky narušeného stromu), nezamezení kontaktu s ohrožením (např. vybudováním zábrany), neupozornění na ohrožení (např. umístěním výstražných cedulí). V daném případě však nelze nabýt jistotu ani ohledně skutečného záměru zákonodárce, ani pochopitelně ohledně dalšího vývoje judikatury. Z již zmiňované důvodové zprávy k návrhu ustanovení § 2900 až 2903 nového občanského zákoníku se sice podává záměr zúžit dosavadní dosah všeobecné prevenční povinnosti a vyjít z *pojetí, že kdo v soukromém styku koná, má konat tak, aby z toho nevznikla bezdůvodná újma jinému*, v dalším textu v této souvislosti však není zdůrazňováno slovo „konat“, ale slovo „bezdůvodná“. Ve výčtu otázek, které by dle autorů důvodové zprávy měly být v jednotlivých případech váženy, se pak vyskytuje i otázka, *do jaké míry jsou preventivní opatření pro konajícího dosažitelná nebo nákladná*. Demonstrativní uvedení této skutkové otázky naznačuje, že přijetí aktivních preventivních opatření má být i nadále jednou z možností naplnění prevenční povinnosti, a tedy jinými slovy, že jejich nepřijetí (nekonání) může být i nadále jedním z možných způsobů porušení prevenční povinnosti.

- 3) „nedošlo k **nedůvodné** újmě na svobodě, životě, zdraví nebo vlastnictví jiného“ (§ 2900); „nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí“ (§ 415). Ve vztahu k problematice rozsahu preventivní povinnosti vlastníka lesa je možné konstatovat, že původní formulace „škoda na zdraví a majetku“ je de facto synonymem k dnes platné formulaci „újma na životě, zdraví nebo vlastnictví“.

Drobný koncepční posun nastal v tom, že oproti původní právní úpravě není v současnosti nikdo nositelem preventivní povinnosti ve vztahu ke svému vlastnímu životu, zdraví a vlastnictví (použitá formulace *nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo vlastnictví jiného*).

Záměr spojený s vložením adjektiva „nedůvodná“ před slovo újma vysvětlil předkladatel nového občanského zákoníku ve své důvodové zprávě (viz výše), ve které se přihlásil k pojetí, dle kterého *výkon oprávnění jedné osoby sice může vyvolat újmu u osoby druhé, že však tyto případy nemohou vést k závěru*

o povinnosti jednatelce nahradit škodu. Přestože zpřesnění generální prevenční normy vložení slova „nedůvodná“ do jejího textu lze vnímat jako pozitivní krok, samotné pojetí zmiňované v důvodové zprávě nové není. Nejvyšší soud opakovaně uvedl, že porušení preventivní povinnosti nelze ztotožnit s objektivní odpovědností za vznik škody, tedy, že vznik škody v důsledku jednání či nejednání třetí osoby nemusí být vždy spojen s porušením prevenční povinnosti této osoby, neznamena automaticky protiprávnost jejího jednání či nejednání a nezakládá bez dalšího ani povinnost nahradit vzniklou škodu (viz např. rozsudky MÚSTEK či BERLINGO).

5.3 Nový občanský zákoník – náhrada újmy (škody)

Základní normou nového občanského zákoníku upravující vznik povinnosti nahradit způsobenou újmu je ustanovení **§ 2910**: *Škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil. Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.* Toto základní ustanovení je dále doplněno ustanovením **§ 2911**: *Způsobí-li škůdce poškozenému škodu porušením zákonné povinnosti, má se za to, že škodu zavinil z nedbalosti,* a ustanovením **§ 2912 odstavec (1)**: *Nejedná-li škůdce, jak lze od osoby průměrných vlastností v soukromém styku důvodně očekávat, má se za to, že jedná nedbale.* Podíl samotného poškozeného na vzniklé škodě nově upravuje ustanovení **§ 2918**: *Vnikla-li škoda nebo zvětšila-li se také následkem okolností, které se přičítají poškozenému, povinnost škůdce nahradit škodu se poměrně sníží. Podílejí-li se však okolnosti, které jdou k tíži jedné či druhé strany, na škodě jen zanedbatelným způsobem, škoda se nedělí.*

Nová právní úprava vztahující se na odpovědnost vlastníka lesa ve vztahu ke škodám, jež by mohly vzniknout návštěvníkům lesa a vlastníkům nemovitostí nacházejících se v bezprostřední blízkosti lesa, nadále zachovává tradiční schéma čtyř předpokladů pro vznik odpovědnosti za škodu, kterými jsou vznik škody, protiprávní jednání, příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním a vznikem škody a zavinění.

Škodami, které mohou vzniknout návštěvníkům lesa při jejich pobytu v lese, respektive které mohou vzniknout vlastníkům nemovitostí nacházejících se v bezprostřední blízkosti lesa, budou zejména škody na životě a zdraví a škody na jejich

majetku. Život, zdraví a vlastnictví jsou právem obecně chráněné statky mající ve smyslu ustanovení § 2910 věta první charakter absolutního práva.

Protiprávnost jednání na straně vlastníka lesa může být dle nové právní úpravy v zásadě konstruována dvojím způsobem:

- vlastník lesa nedodrží svou povinnost *užívat a spravovat svůj majetek tak, aby jeho stav nezpůsobil škodu jinému, tedy dbát i o to, aby na jeho vlastním pozemku byla provedena opatření zamezující či snižující možnost vzniku škody na zdraví, na majetku a jiných hodnotách, a pokud již škoda hrozí, učinit opatření k jejímu odvrácení* (viz rozsudek HABR), čímž poruší svou zákonnou preventivní povinnost dle ustanovení § 2900 nového občanského zákoníku a vznikne mu povinnost způsobenou škodu v souladu s ustanovením § 2010 nového občanského zákoníku nahradit; jedná se o právní konstrukci totožnou s tou, kterou až dosud užívaly soudy při aplikaci právní úpravy původního občanského zákoníku;
- stejného závěru o protiprávnosti jednání vlastníka lesa, při shodném skutkovém základu, se však lze na základě právní úpravy nového občanského zákoníku podle všeho dobrat i bez přímé aplikace ustanovení § 2900, když protiprávnost ve vztahu k poškození života, zdraví a majetku (absolutních práv) lze dovodit přímo z ustanovení § 2910 věta první za předpokladu, že v jednání vlastníka lesa bude shledáno zavinění (které je současně ustanovením § 2911 presumováno).

V právní úpravě náhrady škody způsobené na absolutních právech porušením povinností stanovených zákonem tak dochází k určitému překrytí působnosti různých právních norem, které však v konečném důsledku pravděpodobně povedou při aplikaci ke shodným výsledkům.

Bližší vymezení **příčinné souvislosti** (s výjimkou ustanovení § 2915 upravujícího speciální případy škody způsobené více osobami) není v novém občanském zákoníku u žádné z výše vyjmenovaných skutkových podstat odpovědnosti kodifikováno a je tak zákonodárcem nadále, shodně jako za účinnosti původního občanského zákoníku, ponecháno zejména na právní teorii a soudní praxi. K otázce příčinné souvislosti Vítová (2015) uvádí: *Při zkoumání příčinné souvislosti se vychází nejprve zásadně z přírodní kauzality, až poté se zkoumá kauzalita právní. Vztah příčinné souvislosti se zkoumá zejména pomocí teorie podmínky (conditio sine qua non) a teorie adekvátnosti. Kauzalita je tedy dána tehdy, kdy škoda vznikla následkem*

určitého jednání škůdce a nebyť jí, ke škodě by nedošlo. Přitom nemusí jít o příčinu jedinou, nýbrž stačí, jde-li o jednu z příčin, která se podílí na nepříznivém následku, o jehož odškodnění jde, a to o příčinu důležitou, podstatnou a značnou. V případě adekvátnosti je nejdůležitějším kritériem pro posuzování předvídatelnost škodního následku. Teorie adekvátnosti kauzálního nexu vychází z toho, že smyslem povinnosti k náhradě škody je nařídít náhradu škody tam, kde škůdce škodu způsobil porušením práva, ačkoliv mu lze vytknout, že jí způsobil nemusel, že mohl jednat jinak. Tato povinnost tedy předpokládá, že vůbec bylo v lidských silách předvídat, že předmětné jednání bude mít za následek danou škodu. Pro vlastníka lesa to znamená, že pokud nesplní soudy vyvozenou povinnost provést opatření zamezující či snižující možnost vzniku škody na zdraví, na majetku a jiných hodnotách, tedy např. neodstraní vichřicí zpola vyvrácený strom, který posléze samovolně spadne na turistu procházejícího lesem po značené turistické stezce, bude jeho nejednání (neodstranění stromu) v příčinné souvislosti s újmou vzniklou na zdraví turisty, a vlastník lesa tak za tuto škodu ponese odpovědnost.

Zavinění je nově u náhrad škod způsobených na absolutních právech porušením povinností stanovených zákonem výslovně vyžadováno ve formě nedbalosti (příčemž existence vyšší formy zavinění – úmyslu samozřejmě škůdce odpovědnosti nezbavuje), nedbalost vlastníka lesa nebude potřeba ze strany poškozeného prokazovat, neboť tato je výslovně pro tyto případy zákonem presumována. Naopak vlastníkovi lesa zůstává možnost zprostit se odpovědnosti tím, že prokáže, že škodu nezavinil (nejednal nedbale), přičemž nový občanský zákoník obsahuje definici řádné (nikoliv nedbalé) péče, podle které bude případně jednání vlastníka lesa posuzováno a ve vztahu k zavinění hodnoceno.

Komparací původní a nové právní úpravy institutu náhrady škody lze vysledovat tyto okruhy změn:

- 1) Původní občanský zákoník vázal vznik odpovědnosti za škodu na porušení „právní povinnosti“; právní povinností pak byly souhrnně chápány jak zákazy a příkazy vyplývající z právních předpisů, tak závazky vyplývající z relativních právních vztahů (typicky z uzavřených smluv). Nový občanský zákoník v tomto směru striktně rozlišuje případy (skutkové podstaty):
 - odpovědnosti za újmu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům (§ 2909 nového občanského zákoníku),

- odpovědnosti za újmu způsobenou porušením povinnosti ze smlouvy (§ 2913 věta první nového občanského zákoníku),
- odpovědnosti za újmu způsobenou na absolutním právu poškozeného, a to zaviněným porušením povinnosti stanovené zákonem (§ 2910 věta první nového občanského zákoníku); Pipková (2013) toto ustanovení nazývá **velkou generální klauzulí** a uvádí, že tato *dává vždy nárok na náhradu škody způsobené protiprávním porušením absolutního práva*,
- odpovědnosti za újmu na jiném právu poškozeného v případě, kdy ke vzniku újmy dojde zásahem do jiného (rozuměj jiného než absolutního) práva v důsledku zaviněného porušení zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva (§ 2910 věta druhá nového občanského zákoníku); Pipková (2013) toto ustanovení nazývá **malou generální klauzulí** a uvádí, že tato *upravuje odpovědnost za újmu způsobenou porušením ochranného zákona bez ohledu na to, zda újma byla způsobena na právu absolutním či jiném*.

Zákonnou povinností stanovenou na ochranu práva je potřeba rozumět tzv. ochranné normy, nebo slovy Pipkové ochranné zákony. Charakter ochranných norem popisuje Melzer (2002) takto: *Normy regulující lidské jednání mohou být různě konstruovány. Bud' přímo označují zakázané jednání, nebo označují právní statky (právem chráněné zájmy), jejichž porušení se musí jednající subjekt vyvarovat. Z hlediska subjektu aplikujícího právo v jednodušším případě reguluje právní řád lidské jednání pomocí **právních norem, které přímo přesně popisují jednání, které je zakázáno či přikázáno**; v takovém případě hovoříme o tzv. ochranných normách*. V právní úpravě vztahující se k problematice řešené v této práci mají charakter ochranné normy výše citovaná ustanovení § 22 odstavec (1) a (2) lesního zákona, § 10 odstavec (1) a (2) zákona o dráhách a § 35 odstavec (1) a (2) zákon o pozemních komunikacích.

Absolutními právy, tj. právy, na jejichž ochranu má jejich nositel právo vůči předem neomezené skupině všech potenciálních rušitelů, je **pak potřeba rozumět zejména právo na život, zdraví, svobodu, vlastnictví** a další práva mající tento charakter. Ke způsobu ochrany absolutních práv pak Melzer (2002) uvádí: *Jiný způsob konstrukce norem je takový, že zákonodárce ustanoví určité právní statky, které jsou vůči každému chráněny. Tato ochrana se realizuje prostřednictvím absolutních subjektivních práv, a to tak, že se každému*

právnímu subjektu uloží povinnost tyto právní statky nepoškozovat, tj. obecně formulovaná povinnost všech právních subjektů zdržet se všech neoprávněných zásahů do tohoto subjektivního práva.

- 2) Nový občanský zákoník pro jednotlivé skutkové podstaty odpovědnosti ad 1) precizuje požadavky na formu zavinění. Pro vznik odpovědnosti za škodu způsobenou porušením dobrých mravů je tak nově výslovně vyžadováno zavinění ve formě úmyslu, pro vznik odpovědnosti za škodu způsobenou porušením zákonné povinnosti se vyžaduje zavinění ve formě nedbalosti (která je současně pro tyto typy odpovědnosti ustanovením § 2911 presumována, škůdci je ponechána možnost zprostit se odpovědnosti tím, že prokáže, že při porušení zákonné povinnosti nedbale nejednal), pro vznik odpovědnosti za porušení povinnosti ze smlouvy se zavinění nově nevyžaduje, a jedná se tak již o odpovědnost objektivní. Naproti tomu ustanovení § 420 odstavec (1) původního občanského zákoníku ve své generální odpovědnosti klauzuli zavinění nezmiňovalo vůbec, a požadavek na její existenci jakožto podmínku vzniku odpovědnosti tak bylo možno dovodit až z ustanovení § 420 odstavec (3), které kodifikovalo možnost porušitele právní povinnosti zprostit se odpovědnosti tím, že prokáže, že škodu nezavinil.
- 3) Nový občanský zákoník v ustanovení § 2912 přináší definici nedbalostního jednání jakožto nejnižší formy zavinění. Činí tak stanovením tzv. obecného standardu péče, stupně obezřetnosti a správného jednání s ohledem na požadavky a zájmy druhých osob, jež musí dodržovat každý jednotlivý subjekt práva. Kategorie zavinění je tímto ustanovením objektivizována do podoby standardu péče, který by ve stejné situaci použila pečlivá osoba průměrných schopností a rozumu k tomu, aby předešla vzniku škody. Původní občanský zákoník naproti tomu žádnou vlastní definici zavinění neobsahoval, v praxi se vycházelo z definic obsažených v právní úpravě práva trestního.

Pro úplnost je pak možno ještě dodat, že na případy odpovědnosti za škodu vzniklou v důsledku pádu stromu či jeho části, bylo by možno hypoteticky nově aplikovat i ustanovení **§ 2937 odstavec (1) nového občanského zákoníku**: *Způsobí-li škodu věc sama od sebe, nahradí škodu ten, kdo nad věcí měl mít dohled; nelze-li takovou osobu jinak určit, platí, že jí je vlastník věci. Kdo prokáže, že náležitý dohled nezanedbal, zprostí se povinnosti k náhradě.* Toto ustanovení je v rámci struktury

nového občanského zákoníku vřazeno mezi speciální skutkové podstaty tzv. objektivní odpovědnosti, v předchozí právní úpravě původního občanského zákoníku žádný předobraz nemá. Na rozdíl od odpovědnosti dle ustanovení § 2910 nového občanského zákoníku odpovědnost dle ustanovení § 2937 odstavec (1) nového občanského zákoníku nastupuje bez ohledu na existenci či neexistenci zavinění na straně odpovědné osoby (osoby, jež měla mít nad věcí dohled, respektive vlastníka věci). Jedinou možností, jak se odpovědnosti za takto vzniklou škodu zprostit, by pak byla tzv. liberace v podobě prokázání, že odpovědná osoba náležitý dohled nad věcí nezanedbala.

Lze předpokládat (a také doufat), že soudní praxe k aplikaci tohoto ustanovení na případy škod vzniklých v důsledku pádu stromu či jeho částí nepřikročí. Proti aplikaci tohoto ustanovení hovoří zejména skutečnost, že odpovědnost za škodu vzniklou pádem stromu či jeho částí je již tradičně soudní praxí posuzována jako odpovědnost subjektivní, tj. jako odpovědnost vázána na existenci zavinění na straně odpovědné osoby, přičemž rovněž tradičně je toto zavinění posuzováno vzhledem k porušení právní povinnosti generální prevence. Aplikací normy upravující objektivní odpovědnosti vlastníka věci, potažmo objektivní odpovědnosti osoby, jež má mít nad věcí dohled, by došlo k zásadnímu a proklamovaným zúžením dosavadního dosahu všeobecné prevenční povinnosti neodůvodnitelnému zhoršení právního postavení vlastníka či správce lesa. Podpůrně lze argumentovat rovněž tím, že stromy v lese nejsou věcí, nad kterou by měl někdo držet nepřetržitý dohled.

5.4 Zákon o ochraně přírody a krajiny

Součástí právního řádu České republiky se ve velmi krátké době stane také zcela nová právní norma z oblasti práva životního prostředí. Dne 4. dubna 2017 totiž Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky přehlasovala veto prezidenta republiky k návrhu novely zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny (dále též jen „zákon o ochraně přírody a krajiny“) a tuto novelu tak definitivně schválila. K dovršení zákonodárského procesu tak již schází pouze formální publikování nového předpisu ve Sbírce listin. Schválená novela vnese do zmiňovaného zákona o ochraně přírody a krajiny mimo jiné nové ustanovení § 63 odstavec (5) tohoto znění (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky 2017): *Každý je povinen při pohybu na cizích pozemcích včetně pohybu na pozemních komunikacích, stezkách a pěšinách, vyznačených cyklostezkách, odpočinkových místech, tábořištích a v altáncích mimo zastavěná území obcí dbát své osobní bezpečnosti nebo bezpečnosti osob svěřených a přizpůsobit své jednání*

*stavu přírodního prostředí na těchto pozemcích a nebezpečím v přírodě obvyklým. **Vlastníci pozemků neodpovídají za škody na majetku, zdraví nebo životě, vzniklé jiným osobám působením přírodních sil nebo vlastním zaviněním těchto osob.***

Součástí právního řádu se tak stane nová norma upravující odpovědnost vlastníků veřejně přístupných nemovitostí za škody vzniklé osobám, které se na těchto pozemcích pohybují. Důvodová zpráva vlády k tomuto novému ustanovení uvádí (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republik, 2017): *Analogicky k právní úpravě pohybu osob v lesích podle lesního zákona se do zákona o ochraně přírody a krajiny doplňuje významná právní zásada stanovící vlastní odpovědnost každého při pohybu v přírodním prostředí. Zákonné ukotvení této zásady se jeví jako významné nejen ve zvláště chráněných územích, kde je stav přírodního prostředí uchováván a zlepšován pro svou přirozenost a každý návštěvník tohoto území si musí být vědomi rizik spojených s pobytem v živé přírodě.*

Vlastníci pozemků nemohou odpovídat za škody, ke kterým dojde (na jejich pozemcích) výlučným působením přírodních sil či vlastním zaviněním návštěvníků. Nejedná se tedy o vyloučení odpovědnosti za škody způsobené např. zařízeními instalovanými na pozemcích vlastníků (jako jsou např. žebříky, povalové chodníky), pokud tyto nejsou udržovány v řádném stavu.

Problematika bezpečnosti osob při pohybu ve volné krajině je v současné době i na základě některých soudních rozsudků intenzivně diskutována a udržování bezpečnosti na cestách spadá striktně mezi povinnosti vlastníka pozemku. MŽP považuje za vhodné stanovit, že vlastníci pozemků nemohou být zodpovědní za působení přírodních sil a nemohou být postihováni za to, že strpí na svém pozemku turistické značení cest a s tím související zvýšenou návštěvnost.

Jak vidno, předkladatelé této novely se výslovně odkazují na již platnou právní úpravu zákona o lesích vztahující se k volnému pohybu osob v lesích. Vezmeme-li však v úvahu stav dosavadní judikatury k problematice odpovědnosti vlastníků lesa za škody způsobené návštěvníkům lesa na lesních cestách a značených stezkách, lze mít za to, že nové ustanovení § 63 odstavec (5) zákona o ochraně přírody a krajiny postupuje v otázce ochrany vlastníka nemovitosti podstatně dál. Budeme-li předpokládat, že vyloučení odpovědnosti vlastníků pozemků, obsažené ve větě druhé předmětného ustanovení, se vztahuje na pohyb osob na místech vyjmenovaných ve větě první předmětného ustanovení, pak by **vlastníci takových pozemků, vlastníky lesů nevyjímaje, neodpovídali za škody vzniklé působením přírodních sil (a vlastním**

zaviněním poškozených osob) **na pozemních komunikacích, stezkách a pěšinách, vyznačených cyklostezkách, odpočinkových místech, tábořištích a v altáncích.** U takto vymezených míst lze slovy dosavadní judikatury vždy očekávat zvýšený pohyb osob a u takto vymezených míst dosavadní judikatura bez výjimek odpovědnost vlastníka lesa za vznik předvídatelných škod vždy dovodila.

Stanovená výlučka z odpovědnosti vlastníků pozemků se pak výslovně vztahuje pouze na škody vzniklé jiným osobám působením přírodních sil nebo vlastním zaviněním těchto osob. Zatímco u škod vzniklých zaviněním poškozených osob se jedná o pouze proklamativní ustanovení (neboť škody vzniklé vlastním zaviněním si poškozené osoby i v minulosti nesly vždy samy), zahrnutí škod vzniklých působením přírodních sil jeví se podstatně zajímavějším. Mezi nejčastější zdroje ohrožení v lesích totiž bez pochyby patří staticky nestabilní stromy, přičemž k narušení statiky takových stromů z pravidla dochází působením přírodních sil (vítr, srážky, odumírání stromů či jejich částí, působení dřevokazných hub, podkorního hmyzu atd.). Rovněž i další zdroje ohrožení, například sesuvy půdy, padající kamení, laviny, mohou v lese často vznikat v důsledku působení přírodních sil, aplikovatelnost této nové právní normy na škody v lese reálně vznikající jeví se tedy značně širokou.

S ohledem na shora uvedené lze očekávat, že tato novela bude vlastníky nejen lesních pozemků přijata s povděkem a nadějí, že v případných sporech o náhradu škod, které třetím osobám vzniknou během jejich pohybu a pobytu v lesích a volné krajině, budou moci tohoto nového ustanovení argumentačně využít a uplatněnému nároku na náhradu škody se za pomoci tohoto ustanovení úspěšně bránit.

6. VÝSLEDKY

6.1 Aplikace dosavadní judikatury na novou právní úpravu

Ze srovnání ustanovení § 415 původního občanského zákoníku a § 2900 nového občanského zákoníku lze vyvodit závěr, že pokud soudy nepřevzou revoluční interpretaci ustanovení § 2900 nového občanského zákoníku, popsanou v kapitole 5.2 Nový občanský zákoník – preventivní povinnost ad 2), **není důvod očekávat zásadní změnu v posuzování rozsahu preventivních povinností vlastníka lesa ve vztahu k návštěvníkům lesa a vlastníkům nemovitostí nacházejících se v bezprostřední blízkosti lesa.**

Obdobný závěr je možné vyvodit i ze srovnání ustanovení § 417 původního občanského zákoníku a ustanovení § 2903 odstavec (1) nového občanského zákoníku. Tato ustanovení upravují tzv. zakročovací povinnost osoby ohrožené vznikem újmy (škody), ustanovení § 2903 toliko navíc výslovně kodifikuje pro obě právní úpravy shodný důsledek porušení této povinnosti, když uvádí: *nezakročí-li ten, komu újma hrozí, k jejímu odvracení způsobem přiměřeným okolnostem, nese ze svého, čemu mohl zabránit.*

Rovněž tak ze srovnání ustanovení § 420 odstavec (1) původního občanského zákoníku a ustanovení § 2910 věta první nového občanského zákoníku lze učinit závěr (postavený rovněž na předpokladu, že soudy nepřevzou revoluční interpretaci ustanovení § 2900 nového občanského zákoníku, popsanou v kapitole 5.2 Nový občanský zákoník – preventivní povinnost ad 2)), že **není důvod očekávat zásadní změnu v posuzování odpovědnosti vlastníka lesa ve vztahu ke škodám vzniklým návštěvníkům lesa a vlastníkům nemovitostí nacházejících se v bezprostřední blízkosti lesa.**

Ze srovnání ustanovení § 441 původního občanského zákoníku a ustanovení § 2918 odstavec (1) nového občanského zákoníku je dále možné učinit závěr, že ani v otázce posuzování spolupodílu poškozeného na vzniklé škodě není důvod do budoucna očekávat odklon od dosavadní soudní praxe. Ustanovení § 2918 odstavec (1) sice nově nehovoří již toliko o *zavinění poškozeného*, ale užívá podstatně širší formulaci *vznikla-li škoda nebo zvětšila-li se také následkem okolností, které se přičítají poškozenému*, k přesně takovému vymezení rozsahu odpovědnosti poškozeného za vzniklou škodu

však dospěla užitím rozšiřujícího výkladu již i dřívější soudní praxe při aplikaci ustanovení § 441 původního občanského zákoníku.

Těžko předvídatelný dopad na aplikovatelnost dosavadní judikatury bude mít nové ustanovení § 63 odstavec (5) zákona o ochraně přírody a krajiny. V tomto směru lze očekávat zejména tyto dva možné scénáře:

- 1) Soudy vyjdou z autorem novely tvrzené analogie tohoto ustanovení s již platnou právní úpravou obsaženou v lesním zákoně, toto nové ustanovení analogicky (shodně) s ustanovením § 19 odstavec (1) lesního zákona vyloží a setrvají na svých dosavadních právních závěrech, že tato ustanovení nevyklučují odpovědnost vlastníka pozemku za škody tam, *kde s přihlédnutím ke konkrétním poměrům a okolnostem lze vyžadovat jistou intenzitu péče a předvídavost vlastníka vzhledem ke hrozcím rizikům* (rozsudek CYKLISTKA).
- 2) Soudy vyjdou ze zásady racionality zákonodárce a dovedí, že přijetím nové právní úpravy musel zákonodárce cílit na změnu dosavadní soudní praxe (pokud by zákonodárce stávající stav měnit nechtěl, nemusel žádnou novou právní úpravu přijímat), ve svých dalších rozhodnutích přikročí k důsledné aplikaci tohoto nového ustanovení a začnou primárně vyvozovat vlastní odpovědnost návštěvníků cizích pozemků za škody, které jim na těchto pozemcích působením přírodních sil nebo vlastním zaviněním vzniknou.

6.2 Konkretizace preventivních povinností vlastníka lesa

Z právních závěrů vyslovených Nejvyšším soudem v jeho rozhodnutích a ze srovnání příslušných ustanovení původního a nového občanského zákoníku je možné vyvodit praktický postup, kterým může vlastník lesa dospět k vymezení svých konkrétních preventivních povinností dle ustanovení § 2900 nového občanského zákoníku ve vztahu k návštěvníkům lesa a ve vztahu k vlastníkům nemovitostí nacházejících se v bezprostřední blízkosti lesa. Řádné vymezení preventivních povinností a jejich následné řádné plnění vylučují (či alespoň podstatným způsobem snižují riziko) naplnění skutkové podstaty ustanovení § 2910 věty první nového občanského zákoníku a nástup právní odpovědnosti vlastníka lesa za škodu vzniklou návštěvníkovi lesa, respektive vlastníkovi či uživateli nemovitosti v bezprostřední blízkosti lesa.

Postup vymezení konkrétních preventivních opatření je možno systematizovat do několika kroků:

- a) **Zjištění míst, kde v lese a v jeho bezprostřední blízkosti lze očekávat zvýšený výskyt osob** (turisté – cesty, cyklostezky, turistické stezky, vyhlídky, odpočívky atp., lesní pracovníci, účastníci programů lesnické pedagogiky atd.), **zvýšený výskyt movitého majetku** (zaparkované osobní automobily, technika lesní výroby atd.), a **kde se nacházejí nemovitosti třetích osob** (domy, silnice, železnice, elektrovedy atd.). Vzniklou evidenci takových míst je potřeba neustále dle dostupných informací aktualizovat.
- b) **Zjištění možných zdrojů ohrožení** v místech uvedených ad a). V lese pravděpodobně nejčastěji půjde o zjištění staticky nestabilních stromů, ale může jít i o ohrožení padajícím kamením, sesuvy půdy, zaplavením např. v případě zanesení kanalizačního propustku atd. V místech pravidelně či opakovaně zvýšeného výskytu osob a movitého majetku, jakož i v místech, kde se nacházejí nemovitosti třetích osob, je potřeba zjišťování možných zdrojů ohrožení periodicky opakovat, přičemž časový plán těchto kontrol by měl být předem dán (směrnicí, pokynem) a stanovený interval kontrol by měl odpovídat intenzitě výskytu potenciálně ohrožených osob. Nad rámec pravidelných kontrol by bylo vhodné zařadit kontroly mimořádné, reagující např. na proběhlé mimořádné meteorologické jevy (vichřice, vydatné dešťové či sněhové srážky atp.). K zaznamenání možného ohrožení by mělo dojít i nad rámec vlastní kontrolní činnosti vlastníka lesního pozemku, a to např. na základě upozornění od třetí osoby (návštěvník lesa, správce silnice či železnice, vlastník či uživatel přílehlé nemovitosti atd.); tato upozornění by měl vlastník lesa bez zbytečného odkladu prověřit a zhodnotit. Kontroly nutno provádět personálem odborně a jednotně proškoleným k rozpoznávání možných zdrojů ohrožení.
- c) **Odstranění zjištěných zdrojů ohrožení**. Na veškerá pozitivní zjištění ad b) musí vlastník lesa bez zbytečného odkladu přiměřeným způsobem reagovat. U zjištěných ohrožení nemovitostí nacházejících se v bezprostřední blízkosti lesa bude na místě, aby vlastník lesa bez zbytečného odkladu o svých zjištěních informoval vlastníky ohrožených nemovitostí a v souladu s ustanovením § 22 odstavec (1) lesního zákona (respektive § 10 odstavec (1) zákona o dráhách či § 35 odstavec (1) zákona o pozemních komunikacích) inicioval správní řízení, ve kterém by příslušný správní orgán rozhodl o rozsahu a způsobu provedení

nezbytných opatření (ve smyslu argumentace obsažené v odůvodnění rozsudku SKÁLA uložil vlastníkům ohrožených nemovitostí provedení konkrétních nezbytně nutných opatření na jejich vlastní náklad). V případech obecného užívání lesa by měl vlastník lesa v první řadě zvážit, zda může bez zbytečného časového odkladu a bez vynaložení nepřiměřených nákladů zjištěný zdroj ohrožení zcela či alespoň částečně eliminovat (např. skácením nestabilního stromu, vyčištěním zaneseného propustku atd.). Pokud eliminaci zjištěného zdroje ohrožení v tomto směru nic nebrání, tak se splnění preventivní povinnosti vlastníka lesa bude rovnat provedení této eliminace zdroje ohrožení.

- d) **Zamezení vstupu do ohroženého prostoru.** Pokud vlastník lesa bezprostředně nemůže eliminovat zjištěný zdroj ohrožení ad c), měl by bezodkladně přijmout taková opatření, kterými znemožní přístup osob a movitého majetku do ohroženého prostoru (např. zakáže pracovníkům lesní pedagogiky vstup do ohrožené části lesa, zahradí lesní komunikaci, na které se ohrožení vyskytlo atd.). V případě rozsáhlejšího ohroženého prostoru může vlastník lesa postupovat dle ustanovení § 19 odstavec (3) lesního zákona a navrhnout orgánu státní správy lesů, popřípadě obci s rozšířenou působností, vydání rozhodnutí o dočasném omezení nebo vyloučení vstupu do lesa.
- e) **Upozornění na zjištěný zdroj ohrožení ad b).** Pokud vlastník lesa zjištěný zdroj ohrožení bezprostředně neeliminovat ad c), popřípadě, pokud bezprostředně nezabezpečil zamezení vstupu do ohroženého prostoru ad d), bude preventivní povinností vlastníka lesa o zjištěném ohrožení vhodným způsobem informovat tak, aby osoby, kterým by z tohoto ohrožení mohla vzniknout škoda, byly před vstupem do ohroženého prostoru o zdroji ohrožení informovány, popřípadě před ním varovány. V tomto směru je možné využít výstražné tabule umístěné na přístupových cestách do ohroženého prostoru, vyznačení ohroženého prostoru výstražnou páskou, informování obecních úřadů okolních obcí atd., přičemž bude beze zbytku platit, že čím více, tím lépe. Jako pouze částečně účinné se jeví např. pouhé označení ohroženého prostoru výstražnou páskou, když z této není zřejmý zdroj ani povaha ohrožení (nestabilní strom, požár, chemický postřik, propad půdního povrchu atp.) a příjemce této informace tak předem neví, na jaký typ ohrožení se připravit.

Jednotlivé preventivní činnosti shora popsané bylo by vhodné zakomponovat do uceleného **systemu péče o bezpečnost lesa**, jenž by dále upravoval periodicitu vykonávání jednotlivých činností, obsahoval kritéria hodnocení jednotlivých zdrojů ohrožení (staticky nestabilní stromy, sesuvy půdy, padající kamení atp.), podmínky a lhůty pro realizaci jednotlivých opatření a odpovědnost jednotlivých zaměstnanců vlastníka lesa za provádění předepsaných činností. Zásadním požadavkem je dále zavedení průkazné **evidence provedených preventivních činností**. U vlastníků rozlehlejších lesních majetků, disponujících stálým zaměstnaneckým personálem, bylo by vhodné systém péče o bezpečnost lesa a evidenci preventivních činností upravit vnitřním právním předpisem.

Nastavením a dodržováním shora načrtnutého systému péče o bezpečnost lesa dojde k faktickému snížení rizika vzniku škod na životě, zdraví a majetku návštěvníků lesa a vlastníků nemovitostí v bezprostřední blízkosti lesa.

Současně takový systém péče o bezpečnost lesa spolu se zmiňovanou evidencí preventivních činností zásadním způsobem zvyšuje šanci vlastníka lesa **zprostit se odpovědnosti za škodu, která by návštěvníkovi lesa či vlastníkovi nemovitosti v jeho bezprostřední blízkosti přesto vznikla**, když vlastníkovi lesa počínajícimu si takto obezřetně by nebylo možné přičíst zavinění za vznik takové škody.

K ochraně vlastních ekonomických zájmů může pak vlastník lesa využít i možnosti sjednat si pojištění odpovědnosti za škody způsobené třetím osobám.

6.3 Návrh změny právní úpravy obecného užívání lesa

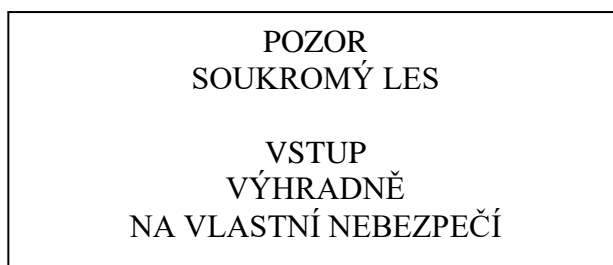
Současná právní úprava neposkytuje vlastníkovi lesa naději, že by se mohl vyvinit z odpovědnosti za škodu způsobnou návštěvníkovi lesa jinak než řádným plněním preventivních povinností popsaných v kapitole 6.2 Konkretizace preventivních povinností vlastníka lesa. Vlastníci lesa, kteří by si kladli za cíl dosáhnout změnou stávající právní úpravy reálného naplnění ustanovení § 19 lesního zákona o obecném užívání lesů **na vlastní nebezpečí**, neměli by z praktických důvodů cílit na změnu právní úpravy generální prevence a odpovědnosti za škodu vzniklou porušením zákonné povinnosti, obsaženou v současném znění občanského zákoníku, neboť se jedná o základní soukromoprávní instituty obecné povahy a po zásadním snížení zákonné ochrany absolutních práv neexistuje v zásadě žádná společenská poptávka. Ke zlepšení

postavení vlastníka lesa v této problematice by tak mohlo dojít spíše změnou právní úpravy speciální, tj. lesního zákona.

Dostatečnou společenskou a politickou podporu by pravděpodobně nenašel ani návrh na plošné vyloučení odpovědnosti vlastníků lesů za škody způsobené návštěvníkům lesa, když 58,69 % výměry lesů je ve vlastnictví státu, a dalších 16,96 % výměry lesů ve vlastnictví obcí a měst (Ministerstvo zemědělství České republiky 2016). Tyto subjekty ze své veřejnoprávní podstaty při své veškeré činnosti musí dbát na veřejné zájmy, mezi které ochrana života, zdraví a majetku bezpochyby patří.

Naději na úspěch by tak mohlo mít pouze typem vlastnictví diferencované vyloučení odpovědnosti vlastníků lesů. V tomto směru by bylo možno navázat na již dnes existující zákonnou diferenciaci rozsahu povinností vlastníků lesa (§ 24 lesního zákona vymezující odlišně závazná ustanovení lesních hospodářských plánů pro státní lesy a lesy ve vlastnictví obcí na jedné straně, a pro ostatní lesy na straně druhé). Takovou změnu právní úpravy by bylo možno zdůvodnit snížením nijak ekonomicky nekompensované zátěže soukromých vlastníků lesa, spočívající mimo jiné v povinnosti zabezpečovat v lese podmínky pro bezpečný pohyb a pobyt návštěvníků. Les by byl prezentován jako přirozeně nebezpečné prostředí, do něhož je vstup sice každému dovolen, ale zvážení rizik spojených se vstupem, pobytem a pohybem v tomto prostředí by bylo ponecháno výhradně na úvaze a vůli návštěvníka samotného a současně také na jeho výlučné odpovědnosti.

Neveřejnoprávní vlastníci lesa, kteří by chtěli na svém lesním majetku takovýto režim snížené odpovědnosti vůči třetím osobám zavést, museli by hranice svého majetku viditelně a trvale označit informační tabulí s předepsaným textem, např.:

V případě, že by vlastník lesa hranice svého majetku předepsaným způsobem neoznačil, platil by na jeho majetku standardní (stávající) odpovědnostní režim.

V tomto smyslu by bylo možné současné znění § 19 odstavec (1) lesního zákona doplnit o toto ustanovení: **Vlastníci jiných než státních lesů a lesů ve vlastnictví obcí, kteří hranice svého lesního majetku na průsečících s přístupovými komunikacemi (pozemními komunikacemi, značenými turistickými stezkami, značenými cyklotrasami atp.) řádně označí trvalou informační tabulí, jejíž závaznou podobu stanoví ministerstvo právním předpisem, neodpovídají za škody vzniklé třetím osobám při obecném užívání lesa působením přírodních sil, zejména sesuvem půdy, padáním kamenů, pádem stromů nebo jejich částí a lavinami.**

Soukromému vlastníkovi lesa by se tak otevírala možnost volby svůj lesní majetek buď označit, nebo neoznačit. Dobrovolným neoznačením lesa mohl by se vlastník lesa o své vůli přihlásit ke společenské zodpovědnosti za bezpečí osob užívajících les; lze si představit, že touto cestou by se vydaly např. lesní majetky ve vlastnictví církví. Neoznačování lesního majetku a tedy zajištění vyšší právní ochrany návštěvníků lesa by mohl stát zahrnout do své podpory hospodaření v lesích a nabízet tak např. finanční příspěvky na kontrolu bezpečnosti lesních cest, stezek a pěšin pod podmínkou, že vlastník lesa svůj majetek ve shora vymezeném smyslu neoznačí.

Shora navržená ochrana vlastníka lesa při obecném užívání lesa mohla by být vnímána jako částečně duplicitní s novou právní úpravou zákona o ochraně přírody a krajiny (viz kapitola 5.4 Zákon o ochraně přírody a krajiny). Zájmům vlastníků lesů by však tyto právní úpravy mohly dobře sloužit i vedle sebe, na označené lesní pozemky by se vztahoval režim navrhovaného ustanovení lesního zákona, na neoznačené pak dosud obsahově neujasněný režim daný ustanovením § 63 odstavec (5) zákona o ochraně přírody a krajiny.

6.4 Návrh změny právní úpravy ochrany přilehlých nemovitostí

Stávající právní úprava § 22 odstavec (1) a (2) lesního zákona, vztahující se k předcházení škodám, jež by mohly vzniknout vlastníkům nemovitostí nacházejících se v bezprostřední blízkosti lesa, jeví se na první pohled z hlediska vlastníka lesa více přiměřenou, když aktivní preventivní povinnost v podobě povinnosti provést na svůj náklad nezbytně nutná opatření výslovně ukládá vlastníkům těchto potenciálně ohrožených nemovitostí. S ohledem na postoj Nejvyššího soudu (zaujatý v rozsudku SKÁLA) je však třeba počítat s tím, že soudy mohou toto ustanovení vykládat tak, že tato povinnost vlastníkům ohrožených nemovitostí vzniká až dnem, kdy se rozhodnutí

příslušného správního orgánu (orgánu státní správy lesů, popřípadě drážního správního úřadu či silničního správního úřadu), kterým bude rozhodnuto o rozsahu a způsobu zabezpečovacích opatření, stane vykonatelným. Od okamžiku vzniku či zjištění konkrétního zdroje ohrožení do okamžiku vykonatelnosti správního rozhodnutí však může uplynout relativně dlouhá doba, po kterou může ohrožení trvat a po kterou by na právní vztahy zainteresovaných vlastníků nemovitostí (ohrožených i ohrožujících) dopadaly pouze právní normy obecné povahy. Vzhledem k dosavadní judikatuře Nejvyššího soudu byla by tato situace spíše nevýhodná pro vlastníka lesa, kterého by v případě skutečného vzniku škody soudy pravděpodobně shledaly za tuto škodu odpovědným s odkazem na porušení zákonné povinnosti generální prevence. Praktický význam ustanovení § 22 odstavec (1) lesního zákona, jež výslovně kodifikuje aktivní povinnost jednat na straně vlastníka ohrožené nemovitosti a vlastníkově lesa ukládá pouze pasivní povinnost jednání vlastníka ohrožené nemovitosti strpět, byl tak Nejvyšším soudem v rozsudku SKÁLA do značné míry popřen. Přestože z jiného rozhodnutí Nejvyššího soudu (usnesení sp. zn. 25 Cdo 1234/2015, viz kapitola 4.9 Závěry plynoucí z judikatury Nejvyššího soudu) dalo by se naopak dovodit, že vlastník s lesem sousedícího ohroženého pozemku má povinnost nezbytně nutná opatření provést bez ohledu na existenci či neexistenci rozhodnutí příslušného správního orgánu, nejednoznačnost postojů Nejvyššího soudu k této otázce vyvolává stav právní nejistoty, který nelze z pohledu vlastníka lesa vnímat jako uspokojivý.

Za této situace bylo by na místě stávající právní úpravu ustanovení § 22 odstavec (1) lesního zákona změnit tak, aby aktivní preventivní povinnost vlastníka ohrožené nemovitosti nade vší pochybnost nebyla vázána na rozhodnutí správního orgánu, ale aby tato vyplývala bezprostředně ze zákona. Vlastník ohrožené nemovitosti by tak měl mít povinnost na jím zjištěné ohrožení reagovat tím, že by vlastníkově lesa navrhnul rozsah a způsob provedení nezbytných opatření, jež by na vlastní náklady na nemovitostech vlastníka lesa provedl. Vlastník lesa by pak měl právo se k tomuto návrhu vyjádřit a tento částečně či zcela odmítnout. Pokud by se k návrhu ve stanovené lhůtě nevyjádřil, mělo by se za to, že návrh v plném rozsahu schválil. Teprve v té části návrhu vlastníka ohrožené nemovitosti, kterou by vlastník lesa odmítl, měl by vlastník ohrožené nemovitosti právo iniciovat řízení před orgánem státní správy lesů, který by o takovém návrhu autoritativně rozhodl. Pokud by vlastník ohrožené nemovitosti návrh na rozhodnutí správního orgánu ve stanovené lhůtě nepodal, mělo by se za to, že na svém původním návrhu v části odmítnuté vlastníkem lesa netrvá. Vlastník lesa by

pak nesl odpovědnost pouze za škody vzniklé na sousední nemovitosti, které by vznikly v důsledku neprovedení opatření, které vlastník ohrožené nemovitosti navrhl, které vlastník lesa odmítl a které by vznikly v době od doručení návrhu vlastníka ohrožené nemovitosti vlastníkovu lesa do doby vykonatelnosti rozhodnutí správního orgánu.

Nová právní úprava ustanovení § 22 odstavec (1) lesního zákona by tak mohla vypadat takto:

Vlastníci nemovitostí nebo investoři staveb a zařízení jsou povinni provést na svůj náklad nezbytně nutná opatření, kterými jsou nebo budou jejich pozemky, stavby a zařízení zabezpečeny před škodami způsobenými zejména sesuvem půdy, padáním kamenů, pádem stromů nebo jejich částí, přesahem větví a kořenů, zastíněním a lavinami z pozemků určených k plnění funkcí lesa; tato opatření jsou oprávněni se souhlasem vlastníka lesního pozemku provést i na pozemcích určených k plnění funkcí lesa. Nesdělí-li vlastník lesního pozemku ve lhůtě 15 dnů od doručení písemného návrhu vlastníka ohroženého pozemku nebo investora stavby či zařízení, že s provedením některých či všech navrhovaných zabezpečovacích opatření nesouhlasí, má se za to, že návrh přijal. Nedohodnou-li se vlastníci ohrožených nemovitostí nebo investoři staveb či zařízení s vlastníkem lesního pozemku na rozsahu a způsobu provedení zabezpečovacích opatření, stanoví je na návrh vlastníka ohrožené nemovitosti nebo investora stavby či zařízení orgán státní správy lesů, pokud není podle zvláštních předpisů příslušný jiný orgán státní správy. Vlastník pozemků určených k plnění funkcí lesa odpovídá za škody způsobené zejména sesuvem půdy, padáním kamenů, pádem stromů nebo jejich částí, přesahem větví a kořenů, zastíněním a lavinami z pozemků určených k plnění funkcí lesa, pokud těmto škodám bylo možno předejít provedením zabezpečovacích opatření navrhovaných vlastníkem ohrožené nemovitosti nebo investorem staveb či zařízení, se kterými vlastník lesního pozemku vyslovil svůj nesouhlas. Nepodal-li však vlastník ohrožené nemovitosti nebo investor stavby či zařízení u orgánu státní správy lesů návrh na určení rozsahu a způsobu provedení zabezpečovacích opatření ve lhůtě 15 dnů od doručení písemného nesouhlasného stanoviska vlastníka lesního pozemku, má se za to, že na svém návrhu v neodsouhlaseném rozsahu netrvá.

Včleněním navrhovaného ustanovení do lesního zákona došlo by ke spravedlivějšímu rozdělení preventivních povinností mezi vlastníky sousedních nemovitostí. Posílila by se odpovědnost vlastníka ohrožené nemovitosti, který by se

napříště musel aktivně účastnit nejistého procesu hodnocení rizik a provádění preventivních opatření k ochraně vlastního majetku, nikoliv jak dosud pasivně spoléhat na povinnou preventivní činnost vlastníka lesa. Snížila by se také zátěž státní správy lesů, která by v případech, kdy se vlastníci ohrožující i ohrožené nemovitosti jsou schopni na rozsahu a provedení zabezpečovacích opatření domluvit, nemusela ingerovat.

Pro úplnost je potřeba k problematice rozdělení preventivních povinností při ochraně nemovitostí v bezprostřední blízkosti lesa připomenout, že speciální právní úpravu ochrany dráhy a ochrany dálnice, silnice a místní komunikace obsahují i zákon o drahách a zákon o pozemních komunikacích. V případech, kdy ohroženou sousední nemovitostí bude dráha, dálnice, silnice či místní komunikace, mohly by být aplikována také speciální právní úprava obsažená v těchto zákonech, která však o povinnostech vlastníka ohrožené nemovitosti vůbec nehovoří, kodifikuje pouze povinnost vlastníka sousední nemovitosti strpět provedení nezbytných opatření (viz kapitola 3.2 Zákon o drahách a kapitola 3.3 Zákon o pozemních komunikacích). Přestože existence těchto speciálních předpisů nevyklučuje v případech ohrožení dráhy, dálnice, silnice a místní komunikace ze strany lesního pozemku aplikaci ustanovení § 22 odstavec (1) lesního zákona, k posílení právního postavení vlastníků nemovitostí (nejen lesů) v okolí dráhy, dálnic, silnic a místních komunikací by přispělo, kdyby preventivní povinnosti vlastníků dráh, dálnic, silnic a místních komunikací byly výslovně upraveny, v ideálním případě způsobem analogickým s navrhovaným zněním ustanovení § 22 odstavec (1) lesního zákona.

6.5 Správce lesa

Co je v této kapitole uvedeno ve vztahu k vlastníkovi lesa, vztahuje se beze zbytku i na zákonem povolaného správce lesa (viz komentář k ustanovení § 4 odstavec (1) lesního zákona v kapitole 3.1 Lesní zákon). Prakticky stejný rozsah povinností však pravděpodobně bude mít i subjekt pověřený správou lesa na základě smlouvy uzavřené s vlastníkem lesa s tím, že případnou odpovědnost za vzniklou škodu by nesl společně a nerozdílně s vlastníkem lesa (např. lesy ve vlastnictví města spravované na základě smlouvy obchodní korporací vlastněnou městem). Vlastník lesa samotný se tím, že hospodařením a správou lesa pověří třetí osobu, své odpovědnosti za plnění preventivních povinností a vzniklou škodu nezbaví.

7. PREVENTIVNÍ OPATŘENÍ PŘIJATÁ V PRAXI

Autor této práce oslovil vybrané vlastníky a správce lesů na území České republiky s žádostmi o sdělení, zda je jim znám rozsudek Nejvyššího soudu CYKLISTKA, zda v praxi přijali nějaká systematická opatření směřující k prevenci vzniku škod na zdraví a majetku návštěvníků lesa a vlastníků nemovitostí nacházejících se v bezprostřední blízkosti lesa a zda na tato opatření mělo vliv vydání rozsudku CYKLISTKA.

7.1 Lesy České republiky, s. p.

Lesům České republiky, s. p. samozřejmě existence rozsudku CYKLISTKA známa je, neboť tento byl vydán v řízení, kterého Lesy České republiky, s. p. byly účastny jako žalovaná strana. Na dotaz, zda Lesy České republiky, s. p. zvažovaly podání Ústavní stížnosti proti tomuto rozsudku, tyto odpověděly (2017), že ne, když *předmětné rozhodnutí akceptovaly*.

Lesy České republiky, s. p. v reakci na rozsudek CYKLISTKA přijaly Pokyn výrobně technického ředitele č. 2/2012, jehož účelem je *stanovit postup při prevenci škod působených pádem stromů nebo jejich částí u LČR*. V tomto pokynu je uveden mimo jiné tento popis obecné prevenční povinnosti: *Pro zajištění bezpečnosti osob je nutno předcházet škodám způsobeným pádem zdravotně narušených stromů či jejich částí. Tyto stromy je nutno průběžně vyhledávat a bezodkladně odstraňovat, není-li to v rozporu s právním režimem území, ochrany památných stromů, nebo udělení výjimky, nebo dřevin rostoucích mimo les. Přednostně je nutno monitorovat silniční, místní a účelové komunikace, okolí dráhy, značené cyklistické a turistické či jiné trasy a stezky a místa s vyšší návštěvností veřejnosti (rekreační oblasti, odpočinková místa, okolí rozhleden v lesích apod.)*. Dále je v pokynu uvedeno, že pokud se jedná o ochranu silniční nebo místní komunikace, příslušné organizační jednotky Lesů České republiky, s. p. komunikují s jejich vlastníky, popř. s příslušnou krajskou organizací správy a údržby silnic. Ve vztahu k ohrožení pozemků v bezprostřední blízkosti lesa obsahuje citovaný pokyn toto ustanovení: *Hrozí-li pádem stromu popř. jeho částí, že vznikne majetková škoda na pozemku, stavbě nebo zařízení, a nejedná-li se současně o ochranu bezpečného provozu na veřejně přístupné pozemní komunikaci nebo dráze, popř. bezpečného pohybu po značených cyklistických a turistických trasách a stezkách anebo místech s vyšší návštěvností veřejnosti, je věcí vlastníka takového pozemku,*

stavby nebo zařízení, aby provedl příslušná opatření nutná k jejich ochraně na své náklady, přičemž LČR jsou povinny provedení těchto opatření strpět.

Pokyn výrobně technického ředitele č. 2/2012 všem organizačním jednotkám Lesů České republiky, s. p. dále ukládá, aby *nalezené zdravotně narušené stromy, které hrozí bezprostředním pádem, byly bezodkladně, nejpozději však do 10 dnů od jejich zjištění, zadány k těžbě a zpracovány. V případech, kdy není možné zajistit odstranění těchto jedinců v uvedené lhůtě, bude daný prostor ohraničen páskou se zákazem vstupu, a to v minimální vzdálenosti jedné výšky stromu. Tyto jedince je nutné odstranit ihned po pomnutí důvodů, pro které nemohli být pokáceni ve stanovené lhůtě. O zajištění nebezpečného prostoru bude pořízena fotodokumentace (např. služebním telefonem), která bude sloužit jako důkazní materiál v případech, kdy je páska odcizena či zničena, a která musí být k dispozici nejméně do doby zpracování nebezpečného stromu.* Předmětný pokyn dále také obsahuje vlastní definici zdravotně narušeného stromu: *Zdravotně narušený strom je strom s vizuálně patrnými znaky poškození majícími zásadní vliv na stabilitu stromu, který tak hrozí statickým selháním a bezprostředním ohrožením svého okolí. Špatný zdravotní stav stromů signalizují příznaky typické pro působení jednotlivých škodlivých biotických nebo abiotických činitelů, např. plodnice dřevokazných hub, opadávající kůra ze stromů, otvory po datlovitých ptácích, usychající koruny, nalomení stromů atd.*

Předmětný pokyn také obsahuje speciální ustanovení týkající se prevence při extrémních klimatických jevech, dle kterých *dalším navazujícím opatřením v hojně navštěvovaných lokalitách je preventivní kontrola lesních porostů po extrémních klimatických jevech (vítr, sníh, námraza apod.). Při rozsáhlých kalamitách požádá příslušná organizační jednotka Lesů České republiky, s. p. příslušný orgán státní správy lesů o vydání rozhodnutí o dočasném omezení nebo vyloučení vstupu do lesa podle § 19 odst. 3 lesního zákona v zájmu ochrany zdraví a bezpečnosti osob.*

Speciální ustanovení obsahuje tento pokyn i ve vztahu k prevenci na územích se zvýšeným zájmem ochrany přírody: *Největší nebezpečí pádu stromů a jejich větví je v lokalitách se zvýšeným zájmem ochrany přírody, zejména v místech, kde se nacházejí odumřelé stromy nebo jejich pahýly a staré dutinové (doupné) stromy ponechané do fyzického rozpadu na základě požadavku orgánů ochrany přírody. Na přístupových cestách do bezzásahových území, vymezených na základě dohody o spolupráci s Agenturou ochrany přírody a krajiny České republiky, jakož i do území s objektivní omezenou možností zásahu negativně ovlivňující bezpečnost provozu na těchto cestách*

(omezení může vyplývat z právního režimu území nebo může být dáno přírodními faktory) budou organizační jednotky Lesů České republiky, s. p. na hranici takového území umísťovat a udržovat ve funkčním stavu informační tabule s upozorněním na nebezpečí ohrožení zdraví a života v provedení dle platného design manuálu LČR.

K obsahu a komplexnosti tohoto vnitřního předpisu Lesů České republiky, s. p. lze uvést několik kritických poznámek:

- předpis upravuje preventivní povinnosti vlastníka lesa toliko ve vztahu k nejčastějšímu typu ohrožení v podobě rizika pádu stromu či jeho části; vlastníka lesa však tíží preventivní povinnosti i ve vztahu k jiným typům ohrožení, např. riziku pádu kamenů, sesuvů půdy, lavin atd.
- ve vztahu k preventivním povinnostem při ochraně přilehlých nemovitostí je předpis zcela vágní, pro případy ohrožení silničních nebo místních komunikací předpis pouze uvádí, že organizační složky Lesů České republiky, s. p. komunikují s jejich vlastníky či správci, v případech ohrožení jiných nemovitostí než pozemních komunikací či dráhy předpis dokonce jen konstatuje, že ochrana takových nemovitostí je věcí vlastníka takto ohrožených nemovitostí. S řádným plněním preventivních povinností by v těchto případech korespondovalo aktivní informování vlastníka ohrožené nemovitosti o zjištěném nebezpečí, respektive iniciace řízení před věcně příslušným správním orgánem, který by rozhodl o rozsahu a provedení nezbytných ochranných opatření.
- předpis neobsahuje žádnou kvantifikaci provádění kontrol; tento předpis je tak pravděpodobně způsobilý přispět k redukci vzniku škod na území spravovaném Lesy České republiky, s. p. (podle toho, zda, jak pečlivě a jak často budou jednotliví pracovníci kontroly provádět a zjištěná nebezpečí odstraňovat), jeho použití jako důkazu o nezanedbání prevence v případech, kdy ke škodě přesto dojde, je však omezené. Tento nedostatek může být v praxi odstraněn na nižších úrovních organizačního uspořádání Lesů České republiky, s. p., kde např. jednotlivé lesní správy mohou periody kontrol stanovit, a dále, kde termíny a rozsah fakticky provedených kontrol mohou být zachyceny např. v pracovních výkazech jednotlivých zaměstnanců. Ve vztahu k možnosti podat relevantní důkaz o řádném plnění prevenční povinnosti je podstatné mít k dispozici doklad o termínu, rozsahu a výsledku kontroly místa, na kterém ke vzniku škody došlo. Jen tak může žalovaný

vlastník lesa prokázat, že i přesto, že škoda vznikla, on sám plnění preventivních povinností nezanedbal, přičemž periodické a systematické provádění kontrol bude požadavkům řádné péče pravděpodobně odpovídat lépe než kontroly prováděné nepravidelně a nahodile.

7.2 Vojenské lesy a statky ČR, s. p.

Vojenské lesy a statky ČR, s. p. (2017) uvedly, že *příslušným zaměstnancům VLS na úrovni vedení nebo vykonávajícím práci v oblasti spojené s právními aspekty činnosti VLS je existence rozsudku CYKLISTKA známa.*

Ve zcela obecné rovině pak Vojenské lesy a statky ČR, s. p. konstatovaly, že *je povinností VLS, stejně jako jakéhokoliv jiného subjektu podléhajícího působnosti právního řádu České republiky, počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví; aspekt rizika vzniku škody je tak zvažován v rámci všech činností prováděných VLS včetně činností prováděných při správě lesa.*

Ve vztahu k rozsudku CYKLISTKA pak podotkly, že v tomto případě *došlo ke škodě s ohledem na špatný stav lesního porostu.* K tomu pak uvedly, že *prakticky veškerá činnost VLS v lesních porostech přitom směřuje též k tomu, aby byl lesní porost udržován v dobrém stavu.* Vojenské lesy a statky ČR, s. p. žádná opatření reagující konkrétně na rozsudek CYKLISTKA nepřijaly, *neboť již existující opatření byla a jsou v rámci VLS považována za dostačující.*

7.3 Ministerstvo životního prostředí České republiky

Rovněž Ministerstvo životního prostředí České republiky (2017) potvrdilo, že mu je existence rozsudku CYKLISTKA známa.

Na dotaz ohledně přijetí systematických opatření směřujících ke snížení rizika vzniku škod na majetku a zdraví návštěvníků lesa, respektive na majetku a zdraví vlastníků nemovitostí nacházejících se v bezprostřední blízkosti lesa, ministerstvo uvedlo, že *na pozemcích ve státním vlastnictví, s právem hospodaření rezortních organizací Ministerstva životního prostředí, probíhá ve zvlášť chráněných územích v okolí vyznačených cest zvýšený monitoring rizikových faktorů (např. možnost pádu dřeviny nebo její části; možnost pádu kamenů ve skalnatých územích). Zjištěné rizikové případy pak příslušné orgány ochrany přírody řeší individuálně podle konkrétní situace.*

Jako příklad ministerstvo zmínilo Národní park České Švýcarsko, jenž má v rámci své organizační struktury již od svého vzniku zřízenou skalní četou, která zabezpečuje monitorování stability skalních objektů na území národního parku a provádí běžnou údržbu skalních a lesních svahů nad sídelními oblastmi, turistickými cestami, veřejnými a místními komunikacemi.

Současně však Ministerstvo životního prostředí České republiky konstatovalo, že žádný ucelený přehled či rozsah těchto opatření ministerstvem zpracován nebyl, tudíž není k dispozici. Rovněž nebyl v tomto směru vydán žádný metodický pokyn a ani žádný statistický přehled takových aktivit a s nimi spojených nákladů ministerstvo nevede.

7.4 Správa Krkonošského národního parku

Rovněž Správa Krkonošského národního parku (2017) potvrdila, že je jí existence rozsudku CYKLISTKA známa.

Na dotaz ohledně přijetí systematických opatření směřujících ke snížení rizika vzniku škod na majetku a zdraví návštěvníků lesa, respektive na majetku a zdraví vlastníků nemovitostí nacházejících se v bezprostřední blízkosti lesa, Správa uvedla, že lesní a strážci NP byli instruováni na pracovních poradách ve smyslu zaměřit se při kontrolní činnosti v rámci své pracovní náplně na problematiku vyhledávání, evidence a řešení nebezpečných stromů. V této souvislosti byla na Správě Krkonošského národního parku vydána směrnice ředitele S9-2015 Provádění vnitřní kontrolní činnosti Odboru péče o národní park, jejíž součástí je kontrola v oblasti rizika škod nebo újmy třetí osoby. O této kontrolní činnosti jsou vedeny záznamy, rovněž tak o řešení jednotlivých případů odstraňování rizikových jevů na náklady Správy KRNAP a v její režii. V případě ohrožení veřejnosti na PUPFL problematiku sami řešíme. V případech specifických a soustředěných opatření např. v oblastech ponechaných samovolnému vývoji je problematika řešena v rámci speciálních projektových záměrů. V případech ohrožení cizího majetku postupuje Správa KRNAP dle § 22 lesního zákona.

V případech zabezpečení turistů a návštěvnické infrastruktury v oblastech ponechaných samovolnému vývoji, bylo v souladu s Plánem péče káceno v posledních dvou letech 1617 jedinců různých druhů stromů, potenciálně ohrožujících návštěvníky. Náklady se pohybovaly ve výši 197.000,- Kč.

Správa Krkonošského národního parku dále uvedla, že na její preventivní činnost existence rozsudku CYKLISTKA vliv měla.

7.5 Správa Národního parku Šumava

Rovněž Správa Národního parku Šumava (2017) potvrdila, že je jí existence rozsudku CYKLISTKA známa.

Na dotaz ohledně přijetí systematických opatření směřujících ke snížení rizika vzniku škod na majetku a zdraví návštěvníků lesa, respektive na majetku a zdraví vlastníků nemovitostí nacházejících se v bezprostřední blízkosti lesa, Správa uvedla, že taková opatření přijala. *Jedná se především o pravidla k uzavírání stezek v případě možnosti vzniku rizika ohrožení zdraví návštěvníků. Tato opatření (postup aplikace) shrnuje vnitřní předpis Směrnice S 40 – DOČASNÉ UZAVÍRÁNÍ TZT V NPŠ. Dále se jedná o úpravu turistických stezek (kácení rizikových souší, stromů, povalové chodníčky apod.). Tato opatření shrnuje vnitřní předpis Metodický pokyn MP 16 k S 05 Směrnice k realizaci preventivních opatření ke snížení rizik vázaných na existenci nebezpečných stromů na majetku Správy NP Šumava – Postup při realizaci nezbytně nutných opatření k zajištění bezpečnosti a předcházení hrožícím škodám a Směrnice S 05 k realizaci preventivních opatření ke snížení rizik vázaných na existenci nebezpečných stromů na majetku Správy NP Šumava.*

Správa Národního parku Šumava dále uvedla, že rozsudek CYKLISTKA na její preventivní činnost spíše vliv neměl, opatření byla zavedena ještě před tímto rozsudkem, *Správa Národního parku Šumava spíše reagovala na společenský trend, který klade důraz na ochranu zdraví a majetku všeobecně.*

8. DISKUZE

Právní úprava generální prevence a odpovědnosti za zaviněné porušení povinnosti stanovené zákonem, obsažená v novém občanském zákoníku, i přes zjevné formulační odlišnosti oproti právní úpravě původního občanského zákoníku jeví se býti kompatibilní s právními závěry, které až dosud ve vztahu k otázkám preventivní povinnosti a odpovědnosti vlastníka lesa zastávala soudní praxe. Dosavadní judikatura Nejvyššího soudu, vydaná ve sporech o náhradu škody vzniklé v důsledku pádu stromu či jeho části (ať již v lese či mimo les), bude tak s největší pravděpodobností vodítkem i pro posuzování obdobných případů dle nového občanského zákoníku.

Obdobný názor zastává i Adamová (2013), která k tématu obecného užívání lesa a odpovědnosti vlastníka lesa z pohledu rozhodovací praxe Nejvyššího soudu a úpravy v novém občanskoprávním kodexu uvádí: *Z hlediska sledovaného tématu se tedy nejeví, že by úprava obecné povinnosti k náhradě škody mohla přinést zásadní změny, neboť pro řešenou otázku stěžejní základní strukturální prvky vztahu z náhrady škody zůstávají zachovány. Nový občanský zákoník taktéž stanoví (§ 2911 NOZ) domněnku, dle níž způsobil-li škůdce poškozenému škodu porušením zákonné povinnosti, má se za to, že škodu zavinil z nedbalosti, a neopomijí ani úpravu prevenční povinnosti, byť ji v § 2900 vymezuje částečně odlišně. Důvodová zpráva přitom zdůrazňuje, že prevenční povinnost by nadále měla být chápána poněkud úžeji. Na zdůrazňované užší pojetí prevenční povinnosti tedy zřejmě nebude na místě bez dalšího nahlížet jako na zmírňující rozsah povinností vlastníka při péči o les tak, aby umenšovalo jeho povinnost nahradit škodu vzniklou osobám realizujícím své právo na obecné užívání lesa, neboť dikce zákona sama o sobě se nejeví jako jednoznačně vylučující uplatnitelnost závěrů, k nimž dospěl výklad úpravy stávající.*

Relevantní pochybnosti ohledně použitelnosti dosavadní judikatury může vyvolávat pouze formulace *každý je povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě*, obsažená v ustanovení § 2900 nového občanského zákoníku, jež může vést k logickému závěru, že generální prevenční povinnost dle nového občanského zákoníku je nadále možno porušit jen aktivním konáním, avšak nikoliv již pasivním nejednáním (nekonáním). Takový výklad by dosud nashromážděnou judikaturu v podstatě beze zbytku poslal na smetiště právních dějin, neboť porušení preventivní povinnosti bylo až dosud zpravidla shledáno právě v nekonání odpovědné osoby za situace, kdy v souladu se svou konkrétní preventivní povinností konat měla.

Shora popsaný zužující výklad formulace „počínat si při svém konání“ pravděpodobně sdílají Vítová a kol. (2015), když uvádějí: *Jak již bylo výše uvedeno, komentované ustanovení doznalo značného zúžení. Předně se snaží zabránit zásahům do svobody, života, zdraví nebo vlastnictví, které musí být páčány konáním.*

Naproti tomu autorem této práce oslovený soudce Nejvyššího soudu JUDr. Petr Vojtek, člen senátu Nejvyššího soudu, který vydal mimo jiné rozsudky HABR, MŮSTEK, SKÁLA, CYKLISTKA, LAPAČ, TOPOL, BERLINGO a STROMOŘADÍ, ve svém vyjádření k tomuto tématu (2017) uvádí: *Kdyby ovšem mělo jít o doslovný výklad, že jde jen o aktivní konání, nejspíše by ta úprava úplně nefungovala, protože porušení generální prevence nejčastěji spočívá v nějakém opomenutí tam, kde se určitá činnost předpokládá. A právě to, že někdo nekonal, ač měl, zakládá porušení prevenční povinnosti.*

Změnu v chápání preventivních povinností vlastníka lesa a jeho odpovědnosti za vzniklou škodu by teoreticky mohla přinést také aplikace ustanovení § 2937 odstavec (1) nového občanského zákoníku na případy škod vzniklých v lese a jeho bezprostřední blízkosti v důsledku pádu stromu či jeho částí. S ohledem na objektivní, na existenci zavinění nezávislý charakter tohoto typu odpovědnosti by aplikace tohoto ustanovení v porovnání s dosavadní soudní praxí přinesla významné zhoršení právního postavení vlastníka či správce lesa.

Na sledovanou problematiku bude mít do budoucna zcela jistě také vliv ustanovení § 63 odstavec (5) zákona o ochraně přírody a krajiny, které nově výslovně vylučuje odpovědnost vlastníků veřejně přístupných pozemků za škody vzniklé na těchto pozemcích jiným osobám v důsledku působení přírodních sil.

Bez ohledu na různé názory různých autorů výkladů a komentářů, autora této práce nevyjímaje, může nejistotu ohledně vlivu nové právní úpravy na dosavadní vnímání rozsahu preventivních povinností vlastníka lesa a jeho odpovědnosti za škody vzniklé návštěvníkům lesa a vlastníků přilehlých nemovitostí s konečnou platností rozptýlit až další judikatura.

Opatrnému vlastníkovi lesa do té doby nezbývá, než aby řádně plnil své preventivní povinnosti popsané v kapitole 6.2 Konkretizace preventivních povinností vlastníka lesa, popřípadě se přičinil o novelizaci zákona o lesích popsanou v kapitolách 6.3 Návrh změn právní úpravy obecného užívání lesa a 6.4 Návrh změny právní úpravy ochrany přilehlých nemovitostí.

9. ZÁVĚR

Dosavadní judikatura Nejvyššího soudu, vydávána v případech posuzovaných podle občanského zákoníku platného do 31. prosince 2013, postupně vymezovala a zpřesňovala požadavky kladené na vlastníka lesa, jejichž nesplnění hodnotila jako porušení preventivních povinností vlastníka lesa a z jejichž porušení následně vyvozovala sankci v podobě vzniku odpovědnosti za vzniklou škodu.

Význam příslušných ustanovení § 19 odstavec (1) a § 22 odstavec (1) lesního zákona, upravujících právo na obecné užívání lesů na vlastní nebezpečí a ochranu nemovitostí v bezprostřední blízkosti lesa v režii a na náklady vlastníků ohrožených nemovitostí, byl soudní praxí v průběhu let podstatně redukován aplikací obecné právní úpravy generální prevence, těžiště odpovědnosti za škody vznikající v lese a jeho bezprostředním okolí tak bylo postupně přeneseno na vlastníky lesů.

Informace o soudu dovozeném rozsahu preventivních povinností jsou všem vlastníků a správcům lesa veřejně k dispozici a minimálně správcům státních lesů jsou i skutečně známy, tito s nimi adekvátním způsobem nakládají, když ke svým běžným činnostem správce lesa systematicky přiřadili i výkon činností směřujících k prevenci škod vznikajících návštěvníkům lesa a vlastníkům přilehlých nemovitostí. Systematický výkon preventivních činností při správě lesa se tak minimálně u státních lesů již stává obecnou zvyklostí.

Změny, které do právního řádu České republiky s účinností od 1. ledna 2014 přinesl nový občanský zákoník, nebudou mít pravděpodobně na již vymezený rozsah preventivních povinností vlastníků a správců lesa zásadní dopad. Další judikatura Nejvyššího soudu bude pravděpodobně jen dále evolučně cizelovat své dosavadní závěry, není příliš důvodů očekávat ze strany soudů jakoukoliv revoluci ve vnímání preventivních povinností vlastníků a správců lesa.

SUMMARY

Existing jurisprudence of the High Court, issued in cases examined according to the Civil Code valid until 31 December 2013, gradually limit and define requirements for forest owners whose failure was evaluated as a violation of preventive obligations of the forest owners, and whereby the breach consequently imparted a sanction in the form of liability for damages.

The significance of the relevant provisions of § 19 paragraph (1) and § 22 paragraph (1) of the Forestry Act, governing the law on the general use of forests at own risk and the protection of property in the immediate vicinity of the forest in the overheads and expenses of the owners of endangered properties, the judicial practice over the years significantly reduced the application of general legislation on general prevention, the focus on liability for damage caused in the forest and its immediate vicinity was gradually transferred to forest owners.

Information on the courts to infer the scope of preventive obligations are publicly available to all owners and forest managers, and are at least known to managers of state forests, who adequately deal with such in their normal activities, where the forest manager is systematically also assigned the performance of activities aimed at preventing damage occurring to forest visitors and owners of surrounding properties. The systematic performance of preventive activities, at least at the level of state forests, has become common practice in forest management.

Changes in Czech law that came into effect as of 1st January 2014 were brought by the new Civil Code, and are not likely to have a major impact on the already defined scope of preventive obligations of forest owners and managers. Further jurisprudence of the High Court will likely only further evolutionarily follow its previous conclusions, there is not much reason to expect a revolution in the perception of preventive obligations of forest owners and managers from the courts, despite the not entirely seamless wording of the relevant provisions of the new Civil Code.

SEZNAM CITOVANÉ LITERATURY:

1. knižní díla:

Drobník, J., Dvořák, P., 2010. Lesní zákon komentář. Praha, Wolters Kluwert, a.s., 304 s. ISBN 978-80-7357-425-3

Fiala, J. a kol., 2009. Občanský zákoník komentář. Praha, Wolters Kluwert, a.s., 1692 s. ISBN 978-80-7357-395-9

Švestka, J. a kol., 2009. Občanský zákoník I. § 1 až 459, Komentář, 2. vydání. Praha, C. H. Beck, 1394 s. ISBN 978-80-7400-108-6

Švestka, J. a kol., 2014. Občanský zákoník I. § 1 až 645, Komentář, 1. vydání. Praha, Wolters Kluwert, a.s., 1736 s. ISBN 978-80-7478-370-8

Vítová, B. a kol., 2015. Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku, komentář k § 2894 až § 2971, Olomouc, Anag, spol. s r.o., 335 s. ISBN 978-80-7263-940-3

2. časopisecká díla:

Adamová, H., 2013. Obecné užívání lesa a odpovědnost vlastníka lesa z pohledu rozhodovací praxe Nejvyššího soudu a úpravy v novém občanskoprávním kodexu, Časopis pro právní vědu a praxi 2013 (IV.). 484-487

Melzer, F., 2002. Ustanovení § 415 občanského zákoníku a stanovení protiprávnosti jako předpokladu náhrady škody podle občanského zákoníku, Časopis pro právní vědu a praxi 2002 (III.). 265-271

Pipková, P. J., 2013. Ochranný účel normy a jeho význam pro vymezení rozsahu odpovědnosti za škodu (k § 2910 NOZ), Právník 2013 (9). 869-882

3. právní předpisy:

Zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 182/1993 Sb. o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 266/1994 Sb. o dráhách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 289/1995 Sb. o lesích a doplnění některých zákonů (lesní zákon),
ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 13/1997 Sb. o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 6/2002 Sb. o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a
o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

4. elektronické prameny

Český statistický úřad. Pohyb obyvatelstva – rok 2015 [online] citováno
17. února 2017. Dostupné na World Wide Web:
<https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-4-ctvrtleti-2015> >

Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Důvodová zpráva [online] citováno
13. března 2017. Dostupné na World Wide Web:
<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Ministerstvo zemědělství České republiky. Zpráva o stavu lesa a lesního
hospodářství České republiky v roce 2015 [online] citováno 17. února 2017. Dostupné
na World Wide Web: <http://eagri.cz/public/web/mze/lesy/publikace-a-dokumenty/Zprava-o-stavu-lesa-a-lesniho-hospodarstvi-CR/zprava-o-stavu-lesa-2015.html>

Nejvyšší soud České republiky. Rozhodnutí a stanoviska Nejvyššího soudu
[online] citováno 19. ledna 2017. Dostupné na World Wide Web: <http://www.nsoud.cz/>

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Návrh zákona včetně
důvodové zprávy [online] citováno 11. dubna 2017. Dostupné na World Wide Web:
<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=501&CT1=0#prilohy>

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Usnesení PS č. 1606
[online] citováno 11. dubna 2017. Dostupné na World Wide Web:
<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&v=US&ct=1606>

Ústavní soud České republiky. NALUS: Vyhledávání rozhodnutí Ústavního
soudu České republiky [online] citováno 21. března 2017. Dostupné na World Wide
Web: <http://nalus.usoud.cz/Search/Results.aspx>

5. nepublikované prameny

Lesy České republiky, s.p. Poskytnutí informací podle § 14 odst. 5 písm. d) zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 6. března 2017. K dispozici u autora této práce

Lesy České republiky, s.p. Pokyn výrobně technického ředitele č. 2/2012 ve znění účinném od 8. září 2014. K dispozici u autora této práce

Ministerstvo životního prostředí České republiky. Odpověď k žádosti o informace podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ze dne 8. března 2017. K dispozici u autora této práce

Správa Krkonošského národního parku. Odpověď na žádost o poskytnutí informace dle zákona č. 106/1999 Sb. ze dne 3. března 2017. K dispozici u autora této práce

Správa Národního parku Šumava. Vyřízení žádosti o poskytnutí informace podle zákona č. 106/1999 Sb. ze dne 1. března 2017. K dispozici u autora této práce

Vojenské lesy a statky ČR, s.p. Odpověď na žádost o poskytnutí informace dle zákona č. 106/1999 Sb. ze dne 27. března 2017. K dispozici u autora této práce

JUDr. Vojtek Petr. Přípis ze dne 20. března 2017. K dispozici u autora této práce